

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2020. január–február

1989
SZÍNHÁZI
RENDSZERVÁLTÁSOK:
Németország,
Lengyelország, Románia,
Észtország

Hobo 75

Trianon és a színház

MITEM

februári műsorral, előadás- és programajánlóval

Adni – Szép Domán • Színháztörténet – Erdély a két világháború között, Kelet-Közép-Európa 1989 után •
Nézőpontok – Bazsányi Sándor, Hodász András • Premiergaléria – Macskajáték, A vihar
• Előadás-ajánló – Két Örökény, Tartuffe, Rocco és fivérei, Médeia, Warrenné mestersége, Meggyeskert •
2500 év – Madách Nemzetközi Színházi Találkozó

Adni

2010. március 7-én megnéztem a Pesti Magyar Színházban a *La Mancha lovagja* című musicalt. Ez volt életem legmeghatározóbb két és fél órája. Végigzokogtam az előadást. Az volt az érdekes, hogy nem azért sírtam, mert megható volt, vagy szép, vagy szomorú, hanem azért, mert megláttam valamit, amit addig ilyen élességgel még soha: magamat. Pontosabban: azt a valakit láttam meg, aki lehetnék. Azt, aki elhozhatja a csodát az embereknek, aki kitart a célja mellett, és aki egy varázslatos világban él. Don Quijote története igazi katarzist adott nekem. Az akkori amatőr színjátszó társulatunkkal meg is csináltuk az előadást, amiben eljátszhattam Cervantes lovagját.

Ezután nagy változás indult el az életemben. Otthagytam az akkori egyetememet – erdőmérnöknek készültem –, elkezdtem tudatosan zenével foglalkozni, filmeket nézni, könyveket olvasni. Érzékenyebb és fogékonyabb lettem dolgokra. Megváltozott az értékrendem, kezdtem másként gondolkodni a világról, az emberekről és magamról. Tudatosult bennem: hogyha a színház képes arra, hogy ilyen hatással legyen egy ember életére, akkor én színész akarok lenni.

Amikor előadást nézek, a közönség között ülök, mindig arra vágyom, hogy meséljenek nekem. Hogy én is részesévé váljak a történeteknek, és együtt izgulhassak a színészekkel. Azt a színházat szeretem, amelyik egy történetet akar elmesélni. Ritkán tapasztaltam olyat, hogy végig izgalmas volt egy előadás, ha a történet mellékessé vált. Lehet bármilyen szín pompás a díszlet, szépen bevilágított a színpad, varázslatos a zene és a jelmezek, ha nem a történet és a történet mesélése a lényeg, hiányérzetem támad.

Színészként olyan szituációkba kerülhetek, olyan figurák bőrébe bújhatok a színpadon, amilyenekbe a való életben soha, és olyasmiket tudhatok meg magamról, amelyek egyébként rejtve maradnának előttem. Ez félelmetes, de nagyon hasznos utazás. Színésznek lenni számomra: csapatmunka, örökös kutatás, szakmai és jellemfejlődés, az, hogy tanulhatok az előadásokból és a partnereimtől. És hogy *adhatok* az embereknek.

Talán egyszer olyat is, amit én kaptam akkor, azon a márciusi előadáson...

SZÉP DOMÁN színművész

6 SZÍNHÁZI RENDSZERVÁLTÁSOK

Mindenütt másként történt ugyanaz. A keleti blokk országaiban 1989-ben megszűnt a szovjet befolyás, beköszöntött a szabadság, a színházakban is összeomlott a „rendszer”. Körkép Németország, Lengyelország, Románia és Észtország színházi átalakulásáról.

23 MACSKAJÁTÉK

„A színészek játéka egytől egyig hiteles és erős, az élőzene zseniális. Nem kétséges: ez a darab jutalomjáték. Jutalomjáték a színészeknek, akik pályájuk legjavát adhatják, és jutalomjáték a nézőnek, aki a pénzéért nemcsak művészi élményt kap, hanem tanítást az életről, halálról és a búcsúzás szépségéről.” (Hodász András)

36 HOBO 75

„Megszoktam, hogy külön utat járok, mert a zenei világban is így van. A zenészek és a színészek más-más nehézségekkel küzdenek, ráadásul a művészeti életet is megosztja a politika: aki az egyik oldalhoz tartozik, azt nem hívják a másikra. Én fázok rá a legjobban, aki egyik oldalhoz sem tartozom.” (Földes László Hobo)

42 TRIANON ÉS A SZÍNHÁZ

A trianoni békét követően a legszínvonalasabb magyar nyelvű színjátszás a Román Királyságban volt. Egyenlőtlen küzdelemben kellett a magyar kultúra tartóoszlopának számító színházi működést fenntartani. Gajdó Tamás írásából sikerek és kudarcok, tervek és eszmék körvonalazódnak.

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja 2020. január–február

Ingyenes időszaki kiadvány
VII. évfolyam, 5. szám

Főszerkesztő:
Kornya István

A szerkesztő munkatársa:
Görömbölyi László

Fotó:
Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:
Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat: Kónya Ábel
Korrektúra: Lukácsy György

Címlap:
Horváth Lajos Ottó és Szűcs Nelli A vihar című előadásban (fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár
1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:
Hétköznap 10–18 óra, hétvégén 14–18 óra között,
illetve az előadások kezdetéig. Ha nincs előadás,
vasárnap zárva.

Jegyiroda
1061 Budapest, Andrássy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitvatartás:
Hétköznap 10 és 18 óra között.
jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:
Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda:
Crew Kft.

Megjelenik 10 000 példányban
Médiaajánlat: 30/508-4711
Lapzártá: 2020. január 17.

Az Isten ostora, a Körhinta, az Éden földön,
a Tóth Ilonka, A föltámadás szomorúsága,
az Egri csillagok
című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

6

24

28

31

34

43

Fókusz – színházi rendszerátalakítások

- 6** Kettőből egy – Németország // Torben Ibs
Kihasznált lehetőségek – Lengyelország // Pászti Patrícia
Nem a forradalom győzött, hanem a színház – Románia // Kulcsár Edit
A nemzeti önazonosság keresése – Észtország // Sirató Ildikó

Premier-galéria

- 20** Macskajáték
Nézőpont
Bazsányi Sándor:
22 Macskajáték az akváriumban
23 Hodász András:
Elbúcsúzni szépen

Premier-galéria

- 24** A vihar
Előadás-ajánló
26 Két Örkény // Tartuffe // Rocco és fivérei // Médeia // Warrenn mestersége // Meggyeskert

VII. MITEM

- 32** 2500 év
34 MITEM-előzetes
Hobo 75
36 Világbajnok // Földes László Hobo

Trianon és a színház

- 42** Gajdó Tamás: A kék madár röpte
Könyv
49 Két út, egy pálya // Bessenyei Ferenc, Gábor Miklós

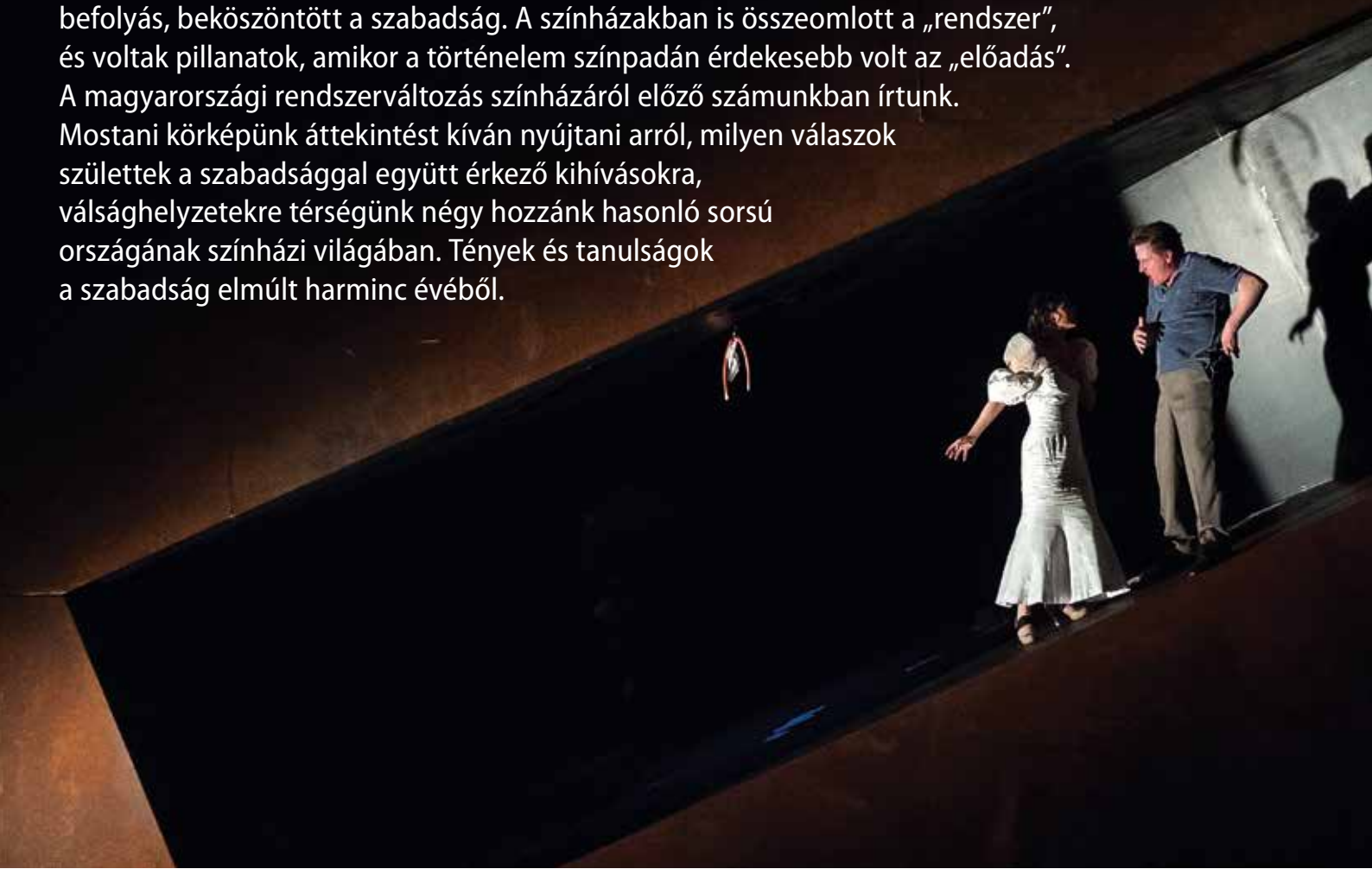
Lázár Ervin Program

- 52** Programajánló
54 Váltson bérletet!
56 Havi műsor: február

Folyóirat

- 58** Szcenárium – január

Mindenütt másként történt ugyanaz. A keleti blokk országaiban 1989-ben megszűnt a szovjet befolyás, beköszöntött a szabadság. A színházakban is összeomlott a „rendszer”, és voltak pillanatok, amikor a történelem színpadán érdekesebb volt az „előadás”. A magyarországi rendszerváltozás színházáról előző számunkban írtunk. Mostani körképünk áttekintést kíván nyújtani arról, milyen válaszok születtek a szabadsággal együtt érkező kihívásokra, válsághelyzetekre térségünk négy hozzánk hasonló sorsú országának színházi világában. Tények és tanulságok a szabadság elmúlt harminc évéből.

Tennessee Williams: A vágy villamosa (Berliner Ensemble, rendező: Michael Thalheimer, 2019)

KETTŐBŐL EGY

Keletnémet színházi átalakulás – nyugatnémet mintára

Az NDK tartotta fenn a világ egyik legsűrűbb kőszínházi intézményrendszerét. A fordulat évének eufóriáját előbb csalódottság követte, aztán a félelem az intézmények bezárásától, a munkanélküliségtől, és attól, hogy a színház végleg elveszíti jelentőségét. A változásokról Torben Ibst kérdeztük. A Lipcsében élő újságíró, színháztörténész és dramaturg nagyszabású tanulmánykötetben dolgozta fel az 1989-es változásokat.

Milyen szerepet játszott a Német Demokratikus Köztársaságban (NDK) a színház a rendszerváltás – a németek kifejezésével *die Wende*, a fordulat – előkészítésében?

– A színházcsinálók az NDK-ban az 1980-as években egyre kritikusabban foglalkoztak a rendszerrel. A színház – de más területek is, például a popzene – egyre nagyobb mozgásteret harcolt ki magának, ami az esztétikát és a tartalmakat illeti. Először ez még csak a sorok között jelent meg, később már egészen nyílt kritikát is megfogalmaztak olyan darabokban, mint Volker Brauntól a *Die Übergangsgesellschaft* (Átmeneti társadalom) vagy Christoph Heintől a *Die Ritter der Tafelrunde*

(A kerekasztal lovagjai). A szerzők megpróbálták egyre több mindent kimondani, és amit nem lehetett, azt művészetbe „csomagolni”. Az, hogy egy-egy színház milyen messzire ment el ebben, az adott vezetés-től függött.

Az évtized végén a nagy politikai impulzusok nem a művészetek felől, hanem a környezetvédő és polgárjogi mozgalom szervezett csoportjaitól érkeztek. A színházak támogatták ezeket a mozgalmakat, és 1989 közepétől helyszínt biztosítottak például közönségtalálkozóknak, amelyek nyílt fórumokká váltak, és ezeken részt vehettek olyanok is, akik nem voltak a mozgalmak tagjai – így arra is adódott lehetőség,

Nemzeti identitás, intézményi
struktúra, finanszírozási
modellek és művészeti
konceptiók – az átalakulás
folyamatának meghatározó
jegyei Németországban,
Lengyelországban, Romániában
és Észtországban

SZÍNHÁZI RENDSZERVÁLTÁSOK

„Alig telt el pár hónap, és az új esztendőben drámai módon kezdett apadni a közönség. 1990-ben egymillióval csökkent a nézőszám, ráadásul senki sem tudhatta, hogy az egyesülés után mi lesz a színházak sorsa.”

hogyan a nézők párbeszédbe kerüljenek egymással. Október 7-én az NDK vezetése az ország fennállásának 40. évfordulójára készült, ám az események más fordulatot vettek. Kelet-Berlinben előző éjszaka az utcán összecsaptak a rendőrök és a tüntetők. Nem sokban különbözött ettől kezdetben a drezdai helyzet sem, ahol október első napjaiban a város pályaudvarán haladtak át azok a vonatok, amelyek a prágai követségről szállították Nyugat-Németország felé a „kiengedett” NDK-menekülteket. Itt is kialakultak kisebb összecsapások a tüntetők és a rendfenntartók között – de végül az események az egész országban erőszak nélkül zajlottak le. Karl-Marx-Stadt (mai nevén Chemnitz), Schwedt és Drezda teátrumaiiban a színészek kiléptek a szerepeikből (ez volt a drezdai színészek október 6-i kiáltványának a címe). Ezekben az intézményekben és több más színházban is a vezetés nyíltan a tüntetők oldalára állt, novemberben a színházak maguk is szerveztek tüntetéseket a sajtó, a vélemény és a gyülekezés szabadságáért. Ilyen volt a november 4-i berlini megmozdulás is, amelyen egymillió ember vett részt, és amelynek „hivatalosan” a berlini színházak művészei voltak a

szervezői. 89 őszén a színházak leginkább szervezőképességüket tudták felajánlani, valamint az állami szervekkel meglévő kapcsolataikat – ezzel segítve a kívánt és követelt párbeszéd létrejöttét.

Az előadás a történelem színpadán zajlott... Meddig tartott az eufória?

– A színházcsinálók többsége, akik lelkesen azonosultak a tüntetésekkel, elsősorban az NDK reformjában reménykedtek, a demokratizálódásban bíztak – és nem az újraegyesítésben. Ez november 9-én, a fal leomlása után került napirendre, és Nyugat-Németország kancellárja, Helmut Kohl forszírozta. A színházak egy meghatározó része is szkeptikus volt a kapitalizmussal szemben, az életkörülmények javulását kívánták és szabadságot akartak, de nem a szocializmus feladásának az árán. Legkésőbb decemberre eltávolodtak az utcai tüntetésektől, ahol a „Wir sind das Volk” (Mi vagyunk a nép) szövegből a „Wir sind ein Volk” (Egy nép vagyunk) lett. Ezekben a napokban az utcán zajló színház valóban érdekesebb volt, mint amit a színpadok nyújthattak. Alig telt el pár hónap, és az új esz-

Bertolt Brecht: A kaukázusi krétakör (Berliner Ensemble, rendező: Michael Thalheimer, 2018)

tendőben drámai módon kezdett apadni a közönség. 1990-ben egy-millióval csökkent a nézőszám, ráadásul senki sem tudhatta, hogy az egyesülés után mi lesz a színházak sorsa. A finanszírozás, amelyet nyugati mintára teljes egészében a városoknak és az egyes tartományoknak kellett átvenniük, teljesen tisztázatlan volt. 1989 eufóriájára nem is csalódottság következett, hanem a félelem az intézmények bezárásától, a munkanélküliségtől, és attól, hogy a színház végleg elveszíti a jelentőségét.

Idegenkedés, rivalizálás, elzárkózás jellemezte ebben a feszült időszakban az NDK és az NSZK, Kelet-Berlin és Nyugat-Berlin színházainak viszonyát?

– A nyugatnémet színházak nagyon gyorsan átvették azt a keleti követelést, hogy az állandó társulatokból álló kőszínházi struktúra maradjon meg, és kezdettől fogva szolidárisak voltak az új kollégákkal. Művészi kérdésekben azonban nagyon messze álltak egymástól. Éppen 1990 elején jelentős nézetkülönbségek fogalmazódtak meg, viták dúltak elismert keleti és nyugati színházi személyiségek között. A leghíresebb – példaértékű – kudarc színhelye a Berliner Ensemble, Kelet-Berlin egyik legjelentősebb, nagy múltú, színháztörténeti jelentőségű műhelye volt. Azt tervezték, hogy Bertolt Brecht egykori teátrumát a Heiner Müller, Fritz Marquardt (keletnémet) és Peter Zadek, Peter Palitzsch (nyugatnémet) négyeséből álló vezetés fogja irányítani.

A nagy tekintélyű, korszakos figurákból álló csapat azonban két év múlva felbomlott. Különösen Peter Zadek jött ki nehezen a keletnémet színészekkel, de a műsorterv összeállítása is állandó vitatéma volt a különböző színházfelfogású vezetők között.

Nagy volt a félelem, hogy a keleti oldal színházai a nyugati oldal áldozatává válnak. Az egyesült Berlinben komoly konkurenciaharc alakult ki az addig különálló két városfél színházi kínálata között, ám végül csak a nyugat-berlini Schiller Színházat zárták be (amely művészi szempontból ezekben az években mélyrepülésben volt). A nagy kelet-berlini intézmények – a Volksbühne, a Deutsches Theater, a Berliner Ensemble és a Maxim Gorki Theater – nemcsak megmaradtak, hanem kedvezőbb költségvetést is kaptak. A színházakat „nagy nevek” vették át, mint a negyvenéves Frank Castorf (aki 1992-től egészen 2015-ig igazgatta a Volksbühnét) vagy az idősebb generációhoz tartozó Thomas Langhoff, aki a Deutsches Theatert vezette 1991 és 2001 között. Így ezek bezárásáról szó sem eshetett.

Kelet-Berlin színházai hamar érdekessé váltak – a nyugati oldaliak is kíváncsiak voltak rájuk. Különleges helyet vívott ki magának a Volksbühne, amely mindentől különböző erőteljes esztétikájával egészen új közönséget toborzott maga köré. Egyértelműen keletnémet identitás határozta meg őket, de magának a színháznak semmi köze nem volt az NDK-hoz – sem esztétikai, sem tartalmi tekintetben. Egyébként minden berlini színháznak át kellett profilíroznia magát a változásokhoz igazodva – mára ez a különbözőség némiképpen elvesztett.

Milyen mozgások indultak el Németország keleti és nyugati fele között? Igazolódtott az a félelem, hogy majd a nyugatiak elfoglalják a keleti intézményeket?

– Mozgás mind a két irányban volt, de nem egyforma mértékben. Keletre döntően nyugati rendezők és igazgatók jöttek. A vezetői állások 50 százalékát, elsősorban a kisebb és közepes színházakban nyugatiak töltötték be, és csak egy nő volt közöttük. A nyugati import remélt sikere – finoman fogalmazva – nem volt egyértelmű. Nem egy intézményben az intendáns egy évadot sem húzott ki, miközben ott volt a félelem, hogy az új, a nyugatról jött igazgató mindenkit kirüg. Másrészt bárkiben, aki 1990-91 táján nyugatról jött – képességétől, tudásától és a tapasztalatától függetlenül – mindenki, elsősorban a helyi kultúrpolitikusok nagyon bíztak, pedig hát az új terep egy nyugatnémet viszonyokhoz szokott rutinos színházvezető számára is tartogatott meglepetéseket. Szélsőséges példája ennek, hogy Neustrelitz színházának intendánsa egyenesen New Yorkból érkezett, aki addig csupán egy kis pincészházat vezetett. Azt ígérte, hogy a kisvárost az „észak Salzburgjává” teszi – ez csak balul üthetett ki.

A keleti rendezők középgenerációjának sikerült leginkább profitálnia az új helyzetből, akik a változások következtében viszonylag hamar vezetői székekbe kerülve építhették karrierjüket. Ha nincs a fordulat, erre még jó pár évig várakozhattak volna. A színészek esetében kétirányú volt a mozgás, de többen mentek nyugatra, mert keleten csökkent az álláshelyek száma és rosszabbak voltak a fizetések. Mindennek ellenére a legtöbb keletnémet társulat az első időkben egyben maradt. Az NDK-ban a színészek tulajdonképpen közalkalmazottak voltak, ezer szállal kötődtek intézményükhöz – ezt a biztonságot sokan nem akarták feladni. Az új rendelkezések szerint ráadásul a tizenöt évnél hosszabb munkaviszonnyal rendelkező művészeknek nem is lehetett felmondani, így meglehetősen „betokosodtak” a társulatok.

Dosztojevszkij nyomán: Bűn és bűnhődés (Staatsschauspiel Dresden, rendező: Sebastian Hartmann, 2020)

Hogyan fésülték egybe az ország két felének színházi struktúráját?

– A legnagyobb gondot 1990-ben a finanszírozás kérdése jelentette. Az NDK tartotta fenn a világ egyik legsűrűbb kőszínházi intézményrendszerét. Nemcsak a nagyvárosokban, hanem a közepes és kisvárosokban is működtek kőszínházak – állandó társulattal, néhol öt tagozattal (próza, opera, tánc, ifjúsági és gyerek-, valamint bábszínház). Az egyesülést követően azonban üres volt a színházakat fenntartó új tartományok és önkormányzatok kasszája, jogos volt tehát a félelem, hogy mit hoz a jövő. A szövetségi kormányzat az egyesülési megál-

podásban felelősséget vállalt arra, hogy a kulturális rendszer lényegében megmarad, és az első években jelentős összeget, 4 milliárd nyugatnémet márkát fordítottak épületek felújítására és fizetésekre, így a színházak egy része biztonsággal tudott tervezni. Sor került ugyan karcsúsításokra, színházak összevonására, de sorozatos bezárások, amelyekről a színháziak rettegtek, nem voltak...

A fordulat, a Wende téma lett a színpadokon, drámákban?

– A fal leomlásának kora nem jutott fel a színpadra. Van ugyanakkor számos darab – ilyen Oliver Bukowski vagy Fritz Karter több műve –, amelyek a köztársaság keleti felében történtek következményeiről szólnak. Ezek többnyire igen sötét művek, témájuk a veszteség és az elveszett remény, olyanokról szólnak, akik – különböző okokból ugyan, de – nem „érkeztek meg” a kapitalizmus új világába. Születtek regényadaptációk is, például nemrég Eugen Ruge *In den Zeiten des abnehmenden Lichts* (A fogyatkozó fény idején) című családregényéből készült előadások. Legutóbb pedig Juli Zeh *Unterleuten* című könyve került színre, amely a címbeli brandenburgi falu mai életéről szól, de a szereplők NDK-s múltja mindig ott kísért. A fal leomlásának harmincadik évfordulójára született ugyan pár produkció, de ezek inkább valamiféle revük lettek, amelyekben nagy szerepet kapott az NDK könnyűzenéje és más hasonló, szerethető „jelenség”. A közönség soraiban ma már olyan generációk is ülnek, amelyek csak hallomásból tudnak valamit erről a korról, vagy történelemkönyvekből tanulnak a fordulat eseményeiről. Ők talán egészen új történeteket találnak majd ebben a történelmi anyagban.

KORNYA ISTVÁN

Dosztojevszkij: A Karamazov testvérek (Thaliatheater Hamburg, rendező: Luk Perceval, 2015)

„Az átalakulási folyamat máig tart Lengyelországban, és hihetetlen infrastrukturális, pénzügyi és művészi fejlődésnek lehetünk szemtanúi... a lengyel színházművészet – ahogy az egész lengyel gazdaság és társadalom is – páratlan (művészi és üzleti) érzékkel lovagolta meg a rendszerváltozás adta lehetőségeket.”

Witold Gombrowicz – Bruno Schulz: Áttűnés
(Teatr Powszechny, Radom, rendező: Waldemar Śmigalski, 2016)

KIHASZNÁLT LEHETŐSÉGEK

A lengyel színház sikeres átalakulása a rendszerváltozás tükrében

A kommunista rendszer harminc évvel ezelőtti megdöntésével – hazánkhoz hasonlóan – Lengyelországban is számos művészeti ág, köztük az irodalom, film és színház lett kénytelen újraértékelni, átminősíteni a társadalomban betöltött eddigi szerepét. Mivel a szabadság által teremtett új valóság merőben más kihívásokkal és kötelezettségekkel járt, és egy sereg korábbi privilégiumától fosztotta meg a kultúrát s annak képviselőit is, a számvetés bizony nem volt fájdalommentes.

Hozzá kell tennünk, hogy a lengyelországi kommunista rezsim lényegileg különbözött a magyartól, elsősorban abban, hogy a lengyelek sosem adták el a lelkiüket a jólétért, vagyis nem voltak hajlandóak lélekölő kompromisszumokra az elnyomó rendszerrel. A gazdaságban ugyan komoly mélyrepülés, a művészeti életben viszont nagyfokú virágzás volt tapasztalható; A párhuzamosságok helyi és legmagasabb szinten is végeztek ugyan ellenőrzést (például a színházi repertoár jóváhagyásának szakaszában), és még a premiért követően is betilthattak darabokat, ám a lengyel színház – a film- és képzőművészethez hasonlóan –, a 60-as évektől kezdve a politikai nehézségek és a kommunista cenzúra tilalmi ellenére az európaival párhuzamosan fejlődött. Így aztán a 60-70-es években fiatal magyarok egész nemzedéke indult útnak, hogy eljusson a szellemi szabadság szelét árasztó lengyelországi színházi fesztiválokra, kortárs képzőművészeti galériákba, varsói jazz

jamboree-kra és filmszemlékre. A szocialista Lengyelországban – kisebb kivételektől eltekintve – a művészet tehát egyet jelentett az ellenzékiességgel, a kultúra a barikád szerepét töltötte be.

Történelmi-ideológiai válság

A lengyel színjátszás lényegét, küldetését kétszáz évig az határozta meg, hogy valami – az idegen megszállás vagy a politikai rendszer – *ellenében* emeljen hangot. Magasztos missziót teljesített, a korlátozott szólásszabadság, gyülekezési jog, parlamentarizmus kompenzációjaként egyfajta kollektív tudat és ethosz szerepét töltötte be: tribünként, szószékként, emocionális szelepként szolgált a társadalom életében. A vasfüggöny felgördülése azonban gyökeresen más szereposztást jelölt ki a közép-európai színházi szereplőinek. A pluralizmus megjelenésével a társadalmi, politikai, világnézeti *egység* is felbomlott a posztkommunista országokban: eltűnt a közös ellenségkép, s ezáltal megszűnt az a társadalmat összekovácsoló kohéziós erő is, amely mindaddig a dráma- és színházművészet lényegét is meghatározta. Feleslegessé vált az öröklött jelképrendszer, amelynek segítségével a művész és befogadó hallgatóságos konszenzus útján kommunikált egymással, értelmüket és hatályosságukat veszítették a metaforikus kó-

dok, társadalmi-politikai allúziók, s az addig érvényben lévő eszmékkel, ideológiákkal együtt kiüresedtek, frázisok szintjére süllyedtek az ezeket közvetítő fogalmak, színpadi megoldások.

Megváltozott a közönség összetétele és igény szintje, szertehullott az egyívású, hasonló gondolkodású nézőtábor eddigi azonos elvárásrendszere. Az 1989 előtt szinte homogénnek nevezhető – mert ugyanazt az irodalmat olvasó, ugyanabban az egypártrendszerben élő, ugyanabból a néhány lehetséges médiumból tájékozódó – befogadó réteg hasonlóképpen reagált a világra s annak jelenségeire. A rendszerváltozással nyíló lehetőségek, politikai és esztétikai nézetek, életfilozófiák sokfélesége, álláspontok, vélemények és hitek sokasága oly mértékben heterogén értékeket hozott, hogy e tömérdek eltérő igényt már nem lehetett többé egyetlen mértékadó repertoárral és azonos formanyelvvel kielégíteni.

A szabadság ellentmondásai

A különböző értékrendszerek, érdekek megjelenésével megosztottá vált a színházi szakma is. Az egykori kiváló színházi műhelyek szét hullottak (például a krakkói Teatr STU, a varsói Teatr Studio) vagy átstrukturálódtak; csak néhány fontosabb színházi központ maradt fenn ugyanolyan formában, mint 1989 előtt (Teatr Witkacego, Ősmego Dnia, Węgajty). A legendás lengyel színházi alkotók életük utolsó éveiben jártak (Tadeusz Kantor, Jerzy Grotowski, Jerzy Grzegorzewski, Kazimierz Dejmek), vagy nem igazán találták új hangjukat a megváltozott valóságban (Jerzy Jarocki, Józef Szajna, Sławomir Mrożek). A kommunista rezsim eszköztárához szokott művészek nem tudtak mit kezdeni a hirtelen jött szabadsággal.

A rendszerváltozás, mint minden változás, a kezdeti időszakban inkább káoszt, dezorientációt és félelmeket gerjesztett a lengyel színházi életben. A 90-es évek elejének bizonytalanságát tetézte a színházi intéz-

ményrendszert érintő új gazdasági és struktúraváltás is, amelyek jelentős mértékben átalakították a lengyel színházak működési modelljét. A kialakult helyzetet a neves lengyel dizlettervező, Paweł Dobrzycki így foglalta össze: „*Egy felbecsülhetetlen dolgot kaptunk vissza: a szólás teljes szabadságát. De a pénztelenség, a színházi intézményrendszer diszfunkciója, a vadonatiúi, felházó művészi ideák, valamint a számtalanszor felemlegetett új repertoár hiánya paradox módon hasznavehetetlenné teszik e szabadságot.*”

A szabadsággal együtt ellepték a piacot az új tömegszórakoztatási médiumok, amelyek nem csupán alternatívát, de egyben konkurenciát is jelentettek a színházi előadások számára. Az egykor társadalmi és patriotikus jellegű összejövetelek színhelyül (is) szolgáló, *kollektív* reakciókat kiváltó színház most a különböző eszméket valló, eltérő világnézettel rendelkező *egyéni* néző individuális művészeti igényeit kielégítő szórakozóhelyévé vált. A színház ösztársadalmi érvényességét elvesztve kénytelen volt búcsút inteni egykori közéleti szerepének, és más miszsiót keresett: a közönség szórakoztatását. A színpadokat elárasztották a l'art pour l'art jellegű előadások, a kommersz bulvárdarabok és a kasszasikereket ígérő musicalek. Ezt a folyamatot példázza kiválóan az 1991-ben bemutatott lengyel *Metro* című musical is, amely az első üzleti céllal létrehozott magánszínházi produkció volt Lengyelországban. Az előadás óriási, máig töretlen sikernek örvend, 2019-ig több mint 2200 alkalommal játszották, és megközelítőleg kétmillió (!) néző tekintette meg – ami példátlan jelenség a lengyel színház történetében.

Gazdasági és infrastrukturális változások

A változó politikai és gazdasági feltételek esztétikai, művészeti és társadalmi kérdéseket is érintettek, és jelentős mértékben átalakították a lengyel színházi intézményrendszert. A szervezeti-adminisztrációs és pénzügyi változások érezhetően kihatottak a színházi repertoár alakulására is.

Stanisław Wyspiański: Akropolisz (Teatr Współczesny, Szczecin, rendező: Anna Augustynowicz)

Miután a lengyel szjejm eltörölte a cenzúrát, megszavazta a szabad kulturális tevékenység folytatására vonatkozó törvényt, amely lehetővé tette, hogy az állami kulturális intézmények átkerüljenek az önkormányzatok tulajdonába. 1989-ben 111 színház működött közintézményként Lengyelországban – a decentralizációs politika, a kulturális intézmények ideológiai függetlensége és a központi kontroll felszámolásának jegyében a színházak finanszírozását kívánta a lengyel kormányzat megyei vagy városi fenntartás alá vonni. 1989 után csupán három intézmény maradt állami fenntartásban: a varsói Teatr Narodowy (Nemzeti Színház), a varsói Teatr Wielki – Opera Narodowa (Nemzeti Operaház és Nagyszínház) és a krakkói Teatr Stary, amely nemzeti színházként működik. A rendszerváltozást követő példátlan lengyel gazdasági csoda „szülőatyja”, Leszek Balcerowicz pénzügyminiszter angolszász mintára akarta átalakítani a korábbi kommunista kultúrátámogatási rendszert, s az állami monopóliumok csökkentését tűzte ki elsődleges céljául. Mindez a központi támogatások drasztikus megvonását jelentette; a lengyel megyei és városi önkormányzatok ugyan évről évre nagyobb összegeket kezdtek fordítani a kultúra támogatására (2005-ben évi 3,31 százalékot, míg 2014-ben már 3,93 százalékot), ám az állami költségvetésből kultúrára fordított dotáció összege 2014-re 0,54 százalékra csappant az 1989-ben nyújtott 2,16 százalékról (ennek az összegnek mintegy 9-10 százaléka kerül át a színházak költségvetésébe). Ezzel egy időben a kormányzat megszüntette többek között a Kulturális Fejlesztési Alapot is, amely a kultúra finanszírozását közvetlenül a központi költségvetéstől irányította, és felszámolta a színházi szakmát érintő legtöbb privilégiumot, például a tetemes adó- és nyugdíjkedvezményt. A decentralizációs politika, a bezárástól való félelem és az új szabadpiaci körülmények tömeges elbocsátásokra kényszerítették a színházakat, a színházi alkalmazottak száma évi 10 százalékkal csökkent. E népszerűtlen, racionalizáló lépésekre amúgy égető szükség volt, a kommunista rendszerben ugyanis a többi állami intézményhez hasonlóan a színházak alkalmazottainak száma és adminisztrációja is észszerűtlenül hatalmasra dagadt.

Az egzisztenciális problémák és a munkanélküliség réme elől kiutat kereső színészek a színházi munkán felül minden „haknit” – szinkronban, sorozatokban és reklámokban való szereplést – bevalni kényszerültek, ami tovább tetézte a társulatok széttagozódását, és felgyorsította a jelentős színházi műhelyek felbomlási folyamatát. Átalakult a színházi közösségek belső struktúrája; az egykori állandó színházi kollektívák szétestek, elpárolgott a közös küldetéstudat, és a misszióból táplálkozó alkotómunka helyét felváltotta a színpadi produkciógyártás. A gazdasági megszorítások a jegyárak növekedését és a költséges drámai művek beszüntetését eredményezték, a zenei produkciók javára. A színházak a nehéz gazdasági helyzetre hivatkozva féltek a kortárs, kísérleti művészdarabok bemutatásától – pedig ezek mindig is a lengyel színházi hagyomány szerves részét képezték –, és inkább a klasszikus vagy zenés repertoárban kerestek megoldást működési problémáikra.

A legtöbb lengyel szakmai fórum mindenekelőtt a színház mint közösségteremtő erő felbomlását, a pénzhíányt és a színvonalas művészi adaptációk hiányát könyvelte el a rendszerváltozás legfájdalmasabb veszteségeként. A letűnt idők nosztalgikus felemlgetése és a múltba révedés azonban a jelen/jövő centrikus Lengyelországban sokkal előbb véget ért, mint hazánkban; az új intézményrendszer ismeretlen ösvényeit kitaposva a lengyel színházi szakma hamar felfedezte a szabadság nyújtotta szerteágazó lehetőségeket, és az ezredfordulóra az új helyzet által felkínált kihívások felé fordult.

Új kihívások, sikeres utak

Miután a színházak éves állami költségvetése a rendszerváltást követő négy esztendőben 91,9-ről 65 százalékra csappant, a színházak kénytelenek voltak más bevételi forrásokat felkutatni működési költségeik biztosítására. A megváltozott gazdasági körülmények között minden társulat más-más módon kereste a megoldást a fennmaradásra. Egyes színházak jelmezeik eladásából, terméik és büféik bérbeadásából vagy éppen asztalos- és varróműhelyeik bevonásával, külsős munkákat bevállalva próbáltak talpra állni, mások szponzorok, pályázatok segítségével igyekeztek pénzhez jutni. A régi támogatási szisztémák helyett más jelentősebb anyagi forrásokat biztosító lehetőségek is körvonalazódtak: így a lengyel vajdasági, megyei és városi önkormányzatok, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, a Miniszteri Alap, majd 2004-től a befektetési projektekre (tehát színházépületek modernizációjára is) felhasználható strukturális alapok programjainak köszönhetően óriási összegeket lehetett pályázni. És a lengyel színházi szakma pályázott is. Hogy milyen egyéb briliáns módokon használták ki a lengyelek a rendszerváltozás adta hazai és európai lehetőségeket, hogyan lett a jegyrendszerrel küzdő „szegény rokonból” a régió vezető gazdasága, és mekkora volumenű gigabefektetések születnek mind a mai napig (a kulturális és színházi életet is beleértve), külön tanulmányt érdemelné. Álljon itt csupán néhány példa: az utóbbi húsz évben megújult a legtöbb színházépület (köztük nagyon sok vidéki), a legfontosabb színpadok generálfelújításon és teljes műszaki megújuláson estek át, és egykori ipari épületek revitalizációja során székhelyet vagy új színpadokat kaptak az ezredfordulón jelentkező tehetséges ifjú rendezőgeneráció tagjai, mások mellett Krzysztof Warlikowski (Nowy Teatr, Varsó) és Grzegorz Jarzyna (varsói Teatr Rozmaitości – TR Warszawa) is. Óriásbefektetések keretében sok új színházépület is épült EU-s támogatással (az összeg zárójelben), többek között: a Krakkói Opera (mintegy 20 millió euró), a gdański Shakespeare Színház (közel 13 millió euró) vagy a krakkói Művészetek Kertje (Małopolski Ogród Sztuki, körülbelül 8,2 millió euró).

A máig tartó folyamatot segítette a versenyképes gazdaságot serkentő civil szektor megjelenése és megerősödése. A közzféra és a magántőke együttműködésére irányuló, 2008-ban életbe léptetett PPP (public-private partnership) program keretében a lengyel állam

Stanisław Wyspiański: Menyegző (Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”, Lublin, rendező: Włodzimierz Staniewski, 2020)

évente több tízmillió euróval támogatja a lengyel civil és magánszektor kezdeményezéseit. Gombamód szaporodtak a nonprofit egyesületek, alapítványok és egyéb színházi célokat szolgáló civil szervezetek, amelyek önállóságukkal és független gondolkodásukkal páratlan kreatív megoldásokkal inspirálták a lengyel színházi élet átalakulását. Ország-szerte számtalan új műhely, alternatív, mozgás-, off- és utcaszínház alakult (Teatr Biuro Podróż, Komuna Otwock, Teatr Porywacze Ciał, Strefa Ciszey stb.), új színházi műfajok (performanszok, happeningek, fizikai színházi és zenés-táncos óriásprodukciók) és gazdag költségvetésű nemzetközi fesztiválok (a poznańi Malta, a toruni Kontakt, a krakkói Genius Loci) létesültek. A művészszínházak is megtalálták új hangjukat: a társadalmi érzékenység és a kapitalista transzformáció éles kritikája jegyében, a nyugat-európai mintákat követő és merőben új színpadi nyelvet megütő úgynevezett „brutalista színház” a 2000-es évek lengyel színházművészetének meghatározó tényezőjévé vált.

A rendszerváltozás utáni lengyel színházművészet legjelentősebb színházi rendezői között elsősorban Krystian Lupa (1943), illetve tanítványainak – Krzysztof Warlikowski (1962), Grzegorz Jarzyna (1968), Zbigniew Brzoza (1957), Piotr Cieplak (1960), Anna Augustynowicz (1959) – nevét kell kiemelni, akik a kiegészített minősített konvencionális lengyel színjátszás ellenében megbotránkozató klasszikus adaptációkkal törtek be a lengyel színpadokra. A színházi élet transzformációja szervesen összefüggött a lengyel dráma művészetben végbement, a Magyarországon leginkább *A mi osztályunk* című darabjáról ismert

Tadeusz Słobodzianek nevéhez köthető meghatározó változásokkal, jelentős mértékben árnyalva a művészszínházak repertoárját: a klasszikus adaptációk mellett kiváló, nemzetközi hírre szert tevő kortárs lengyel darabok kerültek színpadra. (Erről bővebben a *Szcenariusz* 2019. novemberi számában olvashatnak.)

Az átalakulási folyamat máig tart Lengyelországban, és hihetetlen infrastrukturális, pénzügyi és művészi fejlődésnek lehetünk szemtanúi – a legutóbbi évtized új tendenciái, kimagasló színházi rendezései, izgalmas műhelyei és fesztiváljai bőségükkel fogva külön cikk témáját jelentenék. E rövid kitekintésünk azonban jól érzékelteti, hogy a lengyel színházművészet – ahogy az egész lengyel gazdaság és társadalom is – páratlan (művészi és üzleti) érzékkel lovalgolta meg a rendszerváltozás adta lehetőségeket. A lengyel–magyar barátság unalomig nyílt sablonjai mellett érdemes e jövőbe tekintő, hosszú távú tervekben gondolkodó, merész víziókkal teli és mindig függetlenségre törekvő mentalitás titkait is fűrkészni.

PÁSZT PATRÍCIA
irodalomtörténész, műfordító,
a krakkói Jagelló Egyetem adjunktusa,
az első független külföldi magyar kulturális intézet,
a Krakkói Magyar Centrum alapítója

Faust – Goethe műve alapján (Radu Stanca Nemzeti Színház, Nagyszeben, rendező: Silviu Purcărete, 2017)

NEM A FORRADALOM, HANEM A SZÍNHÁZ GYŐZÖTT

Egységes képviselő, változatlan struktúra Romániában

A romániai forradalom harmincadik évfordulója alkalmából tavaly december 22-én interjút készített a román televízió Ion Caramitruval a bukaresti Nemzeti Színházban lévő igazgatói irodájában. Caramitru, aki az elmúlt három évtized román színházi életének vezető személyisége, igazi forradalmár volt. Az ismert színész, a bukaresti Bulandra Színház vezető művésze 1989. december 22-én csatlakozott az utcán tüntetőkhöz, a zavaros helyzetben próbálta menteni az embereket, csillapítani a katonákat, ő szólalt meg először a szabad román televízióban a televízió stúdiójába beözönlő valódi forradalmárok élén. „Az én száz százalékos antikommunista forradalmam nem győzött, becsaptak minket” – mondja Caramitru ma, szerint csupán a kommunista fővezért cserélték le, és később a legnagyobb kommunistákból lettek a legvadabb kapitalisták.

Egység: UNITER

Caramitru hamarosan munkához látott, és már 1990 februárjában megalapította az UNITER-t (Uniunea Teatrală din România), amely szövetség és érdekképviselői szervezet, és amelynek a tagjai nem

intézmények, hanem művészek és színházi emberek. Hamarosan megkapták székhelyként a volt diktátor lányának belvárosi villáját, és Caramitru azóta is onnan irányítja a szervezetet, és képviseli sikeresen a román színházi szakma érdekeit egy elkötelezett, kitűnő menedzsment támogatásával.

Legsikeresebb rendezvényeik az évente Bukarestben megrendezett FNT (Festivalul Național de Teatru), az országos színházi fesztivál, amely az évad legjobb előadásainak seregszemléje. Az FNT programját a fesztiváligazgató válogatja (általában kritikus), akit akár több évre neveznek ki. Személyes tapasztalatom, hogy az FNT nagy közönségérdeklődés mellett zajló, ízig-vérig szakmai fesztivál rengeteg kísérőprogrammal: kiállításokkal, könyvbemutatókkal, beszélgetésekkel fontos témákról, megemlékezésekkel nagy művészekről. Mindig van workshop, nemzetközi konferencia és pár külföldi előadás díszvendégként. Az évek során jelentősen megnőtt (szinte megkétszereződött) a fesztiválra beválogatott előadások száma, legutóbb 41 előadás volt a programban 32 színházból – tehát egy-egy színházból akár két előadást vagy egy-egy rendezőnek több előadását beválogatják különböző teátrumokból. Az elmúlt harminc év eredménye, hogy a romániai

magyar színházakat teljesen egyenrangúan kezelik, egyre több magyar előadás szerepel a bukaresti seregszemlén jelentős sikerrel.

Az évad legjobb teljesítményeit egy másik reprezentatív eseményen, az UNITER-gálán díjazták. Itt az Oscar-gálához hasonlóan, előben közvetített elegáns tévéműsor keretében adják át a művészi munkát elismerő díjakat. Ezek odaítélése több lépcsőben történik, először egy több tagból álló előzsűri tesz minden kategóriában javaslatokat, majd egy másik zsűri választja ki az év legjobbait. Az életműdíjról, az úgynevezett „kiválósági díjakról” az UNITER szenátusa dönt, és „mecenásdíj” is van, amelyhez bankokat, nagy cégeket nyernek meg. Pár éve az UNITER-gálát nem Bukarestben, hanem patinás vidéki színházakban rendezik meg. 2018-ban, a Román Királyság és Erdély egyesülésének századik évfordulóján, az erről határozó népgyűlés egykori helyszínén, a gyulafehérvári várban tartották a gálát.

Bár nemegyszer érte kritika az FNT-válogatokat, az UNITER tekintélye nem rendült meg az elmúlt harminc évben. Caramitru, aki három évig kulturális miniszter is volt, 2005 óta pedig a bukaresti Nemzeti igazgatója is, minden kormánnyal szót tudott érteni, és meg tudta szerezni a forrásokat a szakmai programokra. Az említett két nagy rendezvényen kívül rendkívül sikeres már több mint húsz éve a Fial Színészek Gálája, amelyre frissen végzett színészek jelentkezhetnek egyéni műsorral vagy csoportban. Az előválogató után egy tengerparti üdülőhelyen tartják a Gala HOP döntőjét, amelyen évről évre egyre színvonalasabb produkciókkal versengenek a fiatal művészek a fődíjért. Az UNITER egyik további fontos programja az év legjobb román kortárs drámájának kiválasztása, a díjnyertes darabok nyomtatásban is megjelennek a színházi szervezet saját kiadója, az UNITEXT gondozásában.

„Generációváltás nem történt a nagy román színházak élén, annál inkább a romániai magyar színházak többségében, ahol a színészek, rendezők és igazgatók új generációja vette át a stafétát.”

Struktúráváltás nélkül szabadon

Caramitru 2005 óta a bukaresti I. L. Caragiale Nemzeti Színház élén jelentőset alkotott abban a tekintetben is, hogy sikerült egy gigaberuházás keretében kiharcolnia az épület felújítását, átépítését. Így jött létre Európa egyik legnagyobb színházi komplexuma hét korszerű játszóhellyel (ebből egy szabadtéri a tetőn kialakítva), konferenciák rendezésére, színházi múzeum kialakítására alkalmas termekkel, elegáns előcsarnokkal, vendéglővel, kávézókkal.

Caramitru – saját bevallása szerint – egy dologban nem volt sikeres: nem született olyan modern színházi törvény, amely követni tudná az új idők kihívásait. Még a régi rendszerből örökölt, egész életre szóló, egységes szabályok alapján kötött szerződésekkel dolgoznak a színészek, a kiemelkedő teljesítményeket nem lehet jutalmazni, megkülönböztetni. A vidéki színházak nagy többsége már a rendszerváltás után

William Shakespeare: A vihar (I. L. Caragiale Nemzeti Színház, Bukarest, rendező: Alexander Morfov, 2015) – Prospero szerepében Ion Caramitru

Gulliver utazásai (Radu Stanca Nemzeti Színház, Nagyszeben, rendező Silviu Purcărete, 2016)

átkerült a helyi önkormányzatokhoz, városi vagy megyei finanszírozásba, pár kiemelt intézmény működik vidéken és a fővárosban „nemzeti státusban”, amelyeknek a minisztérium a fenntartója.

A színházigazgatói kinevezések körül, ha vannak is feszültségek, a szakmai és politikai egyezkedések inkább a háttérben zajlanak. A sors iróniája, hogy a Kolozsvári Állami Színházat máig vezető Tompa Gáborral a 90-es évek elején, később Bocsföldi Lászlóval, aki ma is a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színházat vezeti, a magyar érdekvédelmi szervezet képviselői voltak elégedetlenek (pontosabban a műsorpolitikájukkal). Őket a román színházi szakma befolyásos képviselőinek kellett megvédeniük.

Generációváltás nem történt a nagy román színházak élén, annál inkább a romániai magyar színházak többségében, ahol a színészek, rendezők és igazgatók új generációja vette át a stafétát. Az elmúlt években a színházak finanszírozása körül sok anomália alakult ki: 2017-ben a PSD-kormány sürgősségi rendelettel egységesen 50 százalékkal fel emelte a színházban dolgozók fizetését, ami viszont a színházak fenntartóira, a helyi önkormányzatokra rótt hatalmas terhet úgy, hogy a rendszer hibáinak javítására nem került sor. Még a kulturális minisztérium sem tudta a saját fenntartású színházainak ilyen mértékben emelni a támogatását, ahogy nagyon sok önkormányzat sem, így a színházaknak a megemelt bérek mellett alig marad pénzük új produkciókra, míg az elbocsátás nem jellemző megoldás (az amúgy sem nagyszámú társulatokból, ám éppen a Nemzeti okozott botrányt azzal, hogy tavaly nyáron ötven műszaki dolgozójának mondott fel).

A romániai magyar színházak száma is megnőtt a rendszerváltás óta – jelenleg 13 a magyar nyelvű szintársulatok száma –, és szakmailag is elismertek. Székelyföldön három új színházat alapítottak, továbbá egy táncszínház alakult, van magyar magánszínház is, működnek produkciós társaságok, és néhány alternatív társulat színesíti a képet. A magyar társulatok a legtöbb helyen közös színházépületben működnek a román társulattal. A rendszerváltáskor még mindenhol román főigazgató vezette a közös intézményeket, azóta sikerült ezt a helyzetet

is rendezni: a társulatok a fenntartóval megegyeztek az önálló működés formájáról. Két helyen folyik magyar színházi képzés: 1954 óta (Kolozsvárról átköltöztetve) Marosvásárhelyen (ma Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem néven) és 1992 óta Kolozsváron. Ez óriási változás ahhoz képest, hogy a diktatúra utolsó éveiben volt olyan év, amelyben kétfős magyar színészosztály végzett Marosvásárhelyen. Ma már az anyaországból is vannak hallgatók mindkét intézményben.

Nemzetközi sikerek

A román színházi élet fontos jellemzőjének tartom, hogy sok város rendez színvonalas tematikus és/vagy nemzetközi színházi fesztivált, és a szakma sikeresen kapcsolódott be a nemzetközi színházi életbe, 1990 után szinte berobbantak az élvonalba. Silviu Purcărete első nagy sikerét Edinburgh-ben aratta 1991-ben az *Übű királyból* készített craiovai előadásával, 1995-ben már több európai fesztivál támogatásával alkotta meg a *Danaidák* című superprodukción. Andrei Șerban, aki a 70-es években az Egyesült Államokba emigrált és sikeres rendező lett, 1990-ben hazatért a bukaresti Nemzeti Színház élére, és újraalkotta korábbi nagy sikerét, az *Antik trilógiát* a román színészekkel, amivel meghódították Milánó, Párizs, São Paulo, Salzburg és Edinburgh fesztiváljait. A Bulandra Színház 1985-ös *Hamletjének* Alexandru Tocilescu rendezésében csak 1990-ben volt alkalma angliai turnéra utazni, ahol a brit kritikusok a címszerepet alakító Ion Caramitru az írták, hogy minden idők öt legjobb Hamlet-alakítása közé sorolják. A robbanásszerű sikert a kolozsvári magyar színháznak Tompa Gábor 1992-ben rendezett Ionesco-darabja, *A kopasz énekesnő* hozta meg, amelyet 1993-ban nagyszabású nyugat-európai turnéra hívtak, Angliában az év legjobb külföldi előadásának választották. Azóta Tompa Gábor és kolozsvári társulata a világ számos fesztiválján szerepelt, és saját nemzetközi fesztivált is alapított, Interferenciák néven. Az elmúlt három évtizedben Romániában nagy ambíciókkal több nagyszabású nemzetközi színházi fesztivál létesült, a leghíresebbek: a szebeni és a craiovai (ez utóbbi az európai Shakespeare-fesztiválok egyik legjelentősebb színhelye). Ide valóban el tudják hozni a világ legtekintélyesebb művészeit. Ezek mellett számos tematikus színházi fesztivál (például kisebbségi) működik az országban, nemzetközi kitekintéssel. Nincsenek pontos adataim, de valószínűleg Romániában van a legtöbb színházi fesztivál a régióban.

Ceaușescu rendszere sok tehetséges színházi embert kényszerített emigrációba, akik aztán sikeres karriert futottak be külföldön, többek között Andrei Șerban, Liviu Ciulei, Lucian Pintilie rendezők, Helmut Stürmer díszlet- és jelmeztervező, George Banu kritikus, Matei Vișniec drámaíró. Hatalmas segítséget jelent ma is a román színházművészetnek, hogy emigránsai a rendszerváltás után a hazájuk felé fordultak, hazatértek vagy rendszeresen otthon kamatoztatják szakmai tudásukat és tekintélyüket. George Banu kritikus, a román színház folyamatainak és alkotóinak egyik legnagyobb hatású elemzője, a párizsi Sorbonne professzora (sokak érzését is megfogalmazva) így emlékezett nemrég Párizsban 1989 decemberére, a diktátor bukásának pillanataira: „Ceaușescu bukására nem voltam felkészülve, nem gondoltam, hogy megtörténik. Azokban a felkavaró pillanatokban nem tudtam aludni, nyugtalanság vett rajtam erőt. Aztán egy nagyon erős érzés fogott el: visszakaptam az anyanyelvem. Ennek a sokknak a hatására a francia, a kölcsönvett nyelv, mintha szétföredezett volna bennem... Ugyanakkor annak a felelősségét kezdtem érezni, hogy tennem kell valamit Romániáért...”

KULCSÁR EDIT
a Nemzeti Színház dramaturgja

„...az észti előadások igen jelentős arányban ma is a nemzeti identitásról, értékekről, történelemről szólnak, s ez a nemzedékről nemzedékre öröklődő és megújuló hagyomány, a nemzeti önazonosság keresése és megfogalmazása mind a kortárs irodalomnak, mind a színháznak kitüntetett feladata.”

A NEMZETI ÖNazonosság KERESÉSE

Áttekintés az újra független Észtország színházi életéről

Észtország 1940 júliusában elvesztett szuverenitása közel 29 évvel ezelőtt, 1991. augusztus 20-án állt helyre. Az Orosz Birodalom fennhatósága alá az 1721-ben megkötött nystadi béke nyomán került az ország a középkori dán, német lovagrendi, majd svéd hódítás után. Az első világháború és az oroszországi forradalmak időszakában, 1918. február 24-én kiáltották ki a független Észt Köztársaságot. A Molotov–Ribbentrop-paktum következtében 1940-től a Szovjetunióhoz immár nemcsak az érdekszférájába, hanem a szocialista állam szervezetébe is becsatolt, megszállt országot 1941 és 1944 között a náci csapatok okkupálták, a világháború befejeződése után 1991-ig mint Észt Szovjet Szocialista Köztársaság létezett az észtek országa. 2004-ben Magyarországgal egy csoportban csatlakoztak az észtek is az Európai Unióhoz, ahol igen sikeresnek számít az ország, 2012 óta rövid életű saját fizetőeszközüket, az észti koronát fölváltó euróval fizetnek.

A kurta, egy bekezdésnyi történelmi áttekintésből is nyilvánvaló, hogy az észtek számára a függetlenség, a nemzeti nyelv és kultúra identitásuknak, sőt létezésüknek is egyértelműen védendő alapja. Az észti nyelv és a (főképp a balti németiség 18–19. századi befolyása okán) közép-európai jegyeket mutató kultúra mint a nemzeti büszkeség bázisa ma, az állami szuverenitás visszaszerzését követő harmadik évtized végén is határozott hangsúllyal jelenik meg a kortárs művészetekben (a zenében, a színházban, a film- és animációs művészetben, a képzőművészetekben, a dizájnban, az építészetben) vagy éppen a sportban és az oktatás nemzetközi sikereiben.

August Kitzberg: Vértarok (R.A.A.M. Színház, Tallinn, rendező: Szergej Potapov, 2018)

Irodalom és színház – a nemzeti önállóság szimbólumai

Az észti nyelvű irodalom és színház igen fontos volt a nemzeti ébredés 1870-es évekbeli első hullámától a független Észtországban. A megszállt országban pedig a nyelv megtartása, a kulturális értékek megőrzése minden észti számára nemzeti kötelezettséget jelentett. Mind az otthon maradtak (azaz a Szibériába nem deportáltak), mind a (meglehetősen jelentős számú) emigrációba kényszerült értelmiség, a művészek, az írók – és olvasók is – ellenálltak a többszöri oroszosítási és szovjetizálási kényszereknek. Az 1970-es években a nemzeti nyelven született, sőt a fordítási irodalom is a kulturális opposíció terepévé vált. (*Az ember tragédiája* észti nyelven kiadott kötete – Jaan Kross tolmácsolásában – például borítóján a nemzeti színekkel tüntetett a szellemi függetlenség univerzalizációja mellett. Erről lásd: *Az észtek Tragédiája*, Nemzeti Magazin, 2018/2019 4. szám.)

William Boyd: Vágyakozás (Városi Színház, Tallinn, rendező: Elmo Nüganen, 2018)

Az észtek és az észti színház – ma

Milyenek az észtek a kortárs színházcsinálók szemében? S milyen a kortárs észti színház a közönsége szemében? Hát ilyen. Amilyennek az idei fesztivál centenáriumi előadásai és a programban szereplő többi produkció mutatta: hazafias és önostorozó, a történelemben időnként eltévedő, de fiatalos lendülettel új utakat kereső, a hagyományokhoz néha túlságosan ragaszkodó és unalmas, máskor szinte korlátlanul innovatív, el-elvesztve kapcsolatát a közönség lassabban reagáló körével... S főleg őszinte – önmagához, hazai és nemzetközi közönségéhez is, hibáit bevallja, nem önelégült, s emiatt (is) változásra, megújulásra, tanulásra képes. Előttük a következő évtized, évszázad... Az észti közönség (nép) számára továbbra is fontos a színház mint a művészi önismeret megjelenítője, kifejezője. Fontosak a színházcsinálók, a színészek, a drámaírók, a rendezők mint nemzeti ikonok. Nem vesztette el hagyományos érdekességét a színház, még ha erőteljesen technicizálódik is. Jó színházba járni Észtországban, jó látni, hogy az észti közönség, s emiatt az észti kultúrpolitikusok is szeretik és elismerik ezt a művészi ágat. (Részlet a *Mit tudnak az észtek?* című írásomból. Megjelent a Színpad 2018/4. számában)

S bár a színháztörténeti folyamat több szakaszában is mutatott párhuzamot a jól ismert magyarral, néhány korszakban az észak-európai-val rokonítható. Manapság pedig általánosságban úgy jellemezhető, hogy a sokszínűvé differenciálódott színházi szervezet és színházművészet alaphangja továbbra is a miénknél és a nyugatinál patetikusabb, a nemzeti önazonosság hívójegyeire még a legfiatalabb alkotói és nézőgenerációk is élénkebben reagálnak, mint a talán szkeptikusabb, talán az individualitásban romantikusabb földrajzi Közép-Európában.

A századvég és az új évezred

Az 1980-as évek végén előbb az észti színházak repertoárja vált korszerűvé és európaivá, majd a rendezők köre szerveződé társulatok találtak saját hangjukra.

Az emlegetett közép-európaiság például abban is tetten érhető volt, hogy az abszurd és groteszk színjátékok igen népszerűek voltak, s az észti drámaszerzők is jeleskedtek-jeleskednek a műfajban. Ugyanakkor a (Szovjetunióban is) populáris bécsi (magyar) operettet is kissé ironikusra formálták az észti rendezők és előadók, fanyarságuk ellensúlyozta a cukormázos romantikát. (Hasonlóra nálunk is számos példa volt már az 1980-as évek elejétől, gondoljunk csak a *Csárdáskirálynő* vagy az *Allami Arubáz* átdolgozott változatainak színi pályafutására.)

Észtország területe nagyjából a fele Magyarországnak, míg a népessége kb. 1,325 millió, azaz mintegy hét és félszer kisebb hazánknál. Hivatásos városi színházainak száma is kicsi, hiszen a közönség létszá-

Az összeállítást a Nemzeti Színház 2014-ben alapított Madách Nemzetközi Színházi Találkozója, a MITEM-re meghívott német, lengyel, román és észti előadások képeivel illusztráltuk. Fotók: Eöri Szabó Zsolt

ma határozza meg a színházi piac méretét. Ma Észtország hét nagyobb városában van (egy vagy több) állandó színház, ám különösen a nyári szezonban az ország számos pontján lehet színházi előadásra érkező közönséggel találkozni. Van kúriaszínház, gyártelepi színház, folyóparti, tavi és tengerparti színpad, várszínház, szalmabálaszínház, még mocsári színpad is... Jellemző, hogy a gyakran alkalmi társulatok „site specific” (talált helyre készülő) előadásokat hoznak létre.

Ugyanakkor az elmúlt közel három évtizedben már két generációváltásnak is tanúi lehettünk a nemzetközi és honi fesztiválokon is bemutatkozó észt színházi életben. A függetlenség visszaszerzésének időszakában megújult vagy újonnan alakult színházak közül nemcsak népszerű, de Európában is elismerést szerzett a Tallinni Városi Színház (Tallinna Linnateater – 2018-ban jártak a budapesti MITEM-en) Elmo Nüganen vezetésével (mely a kortárs pszichorealista színjátszás temploma, s mint ilyen a Katona József Színház rokona). Kísérletező színházként jellemezhető az 1992-ben alakult és a „tisztá művészetet” hirdető Von Krahli Színház, vagy a 2005-ben indult NO99 projekt-társulat (amelyet akár a mi Krétakörünkhöz is hasonlíthatunk), mely éppen 2018 elején zárta le előadásainak sorozatát. Amilyen színházi platform, befogadó és projektintézmény Tartuban az Új Színház (2011-től), Tallinnban pedig a Vaba Lava (Szabad Színpad) 2014-től.

A korábban a fiataloknak játszó Ifjúsági Színház (Noorsooteater) és annak alapítványi konkurense, a nálunk is többször szerepelt VAT Színház mára szélessé bővítette repertoárját (a mozgásszínházi előadásoktól a politikai dokuszínházig, filmek helyenként pantomimikus adaptációjáig) és közönségét is. A tallinni Bábszínház is nyitott már régén a felnőtteknek szánt produkciók irányába.

Az évente megrendezett Draama (észt színházi) Fesztiválokon az immár hazai felsőoktatásban tanult legújabb színházi generáció is erőteljesen bemutatkozott már. A drámaírók és rendezők posztmodern és posztdramatikus előadásokkal jelentkeztek, s egyre határozottabban fejlődik az észt mozgás- és testszínház (physical theatre) is. A legújabb jelenségek közé pedig néhány éve a virtuális technológiát és a közösségi (részvételi) technikákat alkalmazó együttesek és produkciók is fősorakoztak.

Miért érdekes a mai észt színház?

A gazdag, pezsgő és változatos színházi kínálat szórakoztató és aktuális vonulatai, a klasszikusok új szcenírozásai és a kortárs észt művek előadásai mellett két karakteres vonás érdemel említést, ha a mai észt színházról beszélünk. Az egyik, hogy az észt közönség szereti az észt színházat, az észt színészeket, rendezőket, idősebbeket és fiatalokat – az észték szeretnek szórakozni, kikapcsolódni a színházban, kedvvel járnak köszínházaikba vagy a legkülönbözőbb alkalmi helyszínekre, ha teátrumot láthatnak. A másik jellemző jegy, hogy az észt előadások igen jelentős arányban ma is a nemzeti identitásról, értékekről, történelemről szólnak, s ez a nemzedékről nemzedékre öröklődő és megújuló hagyomány, a nemzeti önazonosság keresése és megfogalmazása mind a kortárs irodalomnak, mind a színháznak kitüntetett feladata.

SIRATÓ ILDIKÓ

színháztörténész,

az OSZK Színháztörténeti tárának vezetője

Centenárium színházi program, 2018

A 2018. évi Draama Fesztivál legfontosabb és legnagyobb szabású programja a független Észt Köztársaság születésének 100. évfordulója alkalmából körülbelül öt esztendővel korábban meghirdetett és megkezdett (központilag bőségesen finanszírozott) országos színházi projekt volt, melynek eredménye 13, az elmúlt század észt történelmét földéző-földolgozó színházi előadás, a legváltozatosabb stílusesszékkel és dramaturgiai megoldásokkal. „Az évszázad története” címmel az Észt Előadó-művészeti Szövetség által meghirdetett és szervezett programsorozat bemutatóira 2017 ősze és 2018 nyara között került sor, s a 2018. szeptemberi fesztiválon egy „maraton” keretében mind a 13 előadás látható volt.

Irigylésre méltó az a teljes színházi szakterületet átható közös szándék, és különösen a megvalósításban tapasztalható összefogás, ami ezt a centenáriumi vállalkozást jellemezte. Az alapötlet szerint a tíz évtizedes történetet tíz produkció jelenítette volna meg, mindegyiket két-két, egymástól jellegében, arculatában karakteresen eltérő, különböző működésmódú színház, illetve együttes közös munkájaként. A dekádokat és az együttműködő partnerszínházakat sorsolás útján rendelték egymáshoz úgy, ahogyan például a nagy futballbajnokságok esetében szokás. Az egyik „kalapban” voltak az 1910-es évektől számolt dekádok, a másikon a társulattal rendel-

kező intézmények, hivatásos színházak, városi színházak, a harmadikban pedig a projektben részt venni kívánó független színházak, táncszínházak, projektgyüttesek. Így első körben tíz előadás létrehozására indították az állami finanszírozású centenáriumi színházi projektet.

Időközben fény derült néhány szervezeti, szervezési problémára, amelyek konstruktív megoldásának eredményeként végeredményben 24 színház hozott létre 11, a százéves Észt Köztársaság nemzeti emlékezetét reprezentáló produkciót.

A fesztiválon részt vevő észt és külföldi szakemberek szinte egyhangzó véleménye alapján a legjobban sikerült előadások között volt a Von Krahli Színház és a Tartui Új Színház *BB az éjszakában* című (Bertolt Brecht finn [és részben fiktív észt] kapcsolatainak izgalmasan szervezett site specific, a közönséget is bevonó és utaztató, a rádiójátékot, a filmes eszköztárat is alkalmazó) előadása. Továbbá a zenés színjátékok, mint az Estonia Opera és partnere (Kanuti Gildi SAAL) produkciója *(A sokkból született nép)*, valamint a kortárs musical, *A haza fecskéi* (Észt Drámai Színház és a Nargen Fesztivál), továbbá a NO99 előadása, a *NO34 Forradalom* című. Ugyanakkor a teljes sorozat izgalmasan és érdekesen szolgált egyidejűleg a kortárs észt színházi paletta és a mai észt kulturális emlékezet tükréeként a maga változatosságában, hibáival, nehézségeivel, jó választásai-
val és sikereivel együtt. (Részlet a *Mit tudnak az észték?* című írásomból. Megjelent a Színpad 2018/4. számában.)

Örkény István

Maeskajáték

Orbánné: UDVAROS DOROTTYA ■ Giza: BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Egérke: NAGY MARI ■ Csermlényi Viktor: BLASKÓ PÉTER ■ Paula: TÓTH AUGUSZTA ■ Illus, Orbánné lánya: KATONA KINGA ■ Józsi, Orbánné veje: MÁTYÁSSY BENCE ■ Cs. Bruckner Adelaida: TÍMÁR ÉVA m. v. ■ Józsi pincér: SZERI MARTIN e. h.

Díszlet: Vereckei Rita // Jelmez: Szakács Györgyi // Dramaturg: Kulcsár Edit // Zenei vezető, zongora: Károly Kati // Ügyelő: Lovass Ágnes // Súcó: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: SZÁSZ JÁNOS

mikor? hol?

PREMIER: december 14. • Gobbi Hilda Színpad

további előadások:

február 2. és 5. – 19 óra | február 3. – 15 óra • Gobbi Hilda Színpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

MACSKAJÁTÉK

„E groteszk történet főhőse özvegy Orbán Béláné, s a darab valójában az ő végét nem érő vitája, szájaszkodó, alakoskodó, még a hazugságtól sem visszariadó pörlekedése mindenkivel, aki körülveszi... Körömszakadtáig harcol, hogy zűrzavaros, értelmetlen és reménytelen szerelmét ráerőszakolja a világra. Megvan benne minden, amire az ember képes: egy piaci kofa nagyszájúsága és egy görög tragika fensége. Mit is tehetne mást? Orbánné a természet törvényei ellen harcol, mert semmibe veszi az öregséget, és hatat üzen a halálnak.”

(Örkény István)

Mondják, vannak darabok, amelyek színrevitelekor már fél győzelmet jelent, ha igazán megfelelő színész kapja a főszerepet. Ilyen művek például a *Hamlet* és a *Peer Gynt*. Vagy éppen a *Macskajáték*.

Nos, ezúttal Örkény István drámájának Szász János által rendezett előadásában a félsiker biztosan megvolt – a szenvedélyeinek kiszolgáltatott Orbánné tág lehetőségeit játékos méltósággal befutó, mindeközben az emberi lélek sokrekeszes hangszekrényének megannyi dallamát és zörejét kihangsúlyozó Udvaros Dorottya jóvoltából. A siker másik felét meg ki-ki rakja össze magának, ha tudja. Számomra ezt a feladatot jelentősen megkönnyítette volna a többi színész erőteljesen végigvitt alakítása. Ha nem lehetetlenítette volna el a hangulatfestő kísérezésében (a saját helyi értékéről édeskésen elmozdított romantikus zongorajátékban) és a toladó díszletben (a kopott biedermeiert mímelő hatalmas felületeken) érvényesülő szentimentális-nosztalgikus rendezői jelenlét, amely már a legelejétől kezdve nem kis mértékben befolyásolta a nézői közérzetet, az enyémét például nagyon nem jó értelemben. Minek következtében Udvaros Dorottya jókora színpadi közeglenállást leküzdvé játszott a végig a darabot a rendezői elképzelés jegyében keretezett, opálosan *fényledző és fátyladzó* akváriumban, amelyet készségesen kiszolgált Vereckei Rita díszlete. A tologatható paneleken például nem volt helye a Székely lányokról készült korabeli fényképeknek, ami persze egyáltalán nem baj, volt viszont helyük a Szolnok egykori szépeit ábrázoló arcképeknek, amelyek viszont leginkább plakátszerűen hatottak, vagy legalábbis teljességgel feleslegeseknek tűntek. (Pedig milyen meggyőző volt Szász előző ajánlata a Nemzetiben, Székely János *Caligula helytartója* című darabjának színrevitele.) Mindvégig azt éreztem, hogy nagyon *nincs mit kezdve*, nagyon *nincs mit gondolva* itt és most (2019-ben) erről a klasszikus darabról.

Az Örkény-mű további alakjai közül a rendezői szándék nagyjából hagyta szerepükben kiteljesedni Egérkét (Nagy Mari), Csermlényi Viktort (Blaskó Péter), Paulát (Tóth Augusztina) és Ilust, Orbánné lányát (Katona Kinga) és Ilus férjét (Mátyássy Bencc). És nem lehet rossz szavunk a meghívott művészként Csermlényi Viktor anyját, Cs. Bruckner Adelaidát kopott arisztokratizmussal alakító Timár Évára sem. Megfosz-

Bazsányi Sándor

„...az Orbánnét alakító Udvaros Dorottyanak ezúttal nemcsak az Örkény-dráma legendás előképekkel rendelkező szerepével kellett megbirkóznia, hanem – kiváló kollégáira támaszkodva – a rendezés intellektuális-audiovizuális kényelmességeit is le kellett gyűrnie. Sikerült neki... láthatunk egy nagyszerű Orbánné-alakítást.”

Macskajáték az akváriumban

totta viszont telt bölcsességétől, annak saját magát sem kímélő méltóságától a tolószekbe kényszerült Gizát (Bánsági Ildikó), akinek még kínosan patetikus szárnyalást is kellett mímelnie a darab vége felé – és éppen ezért nem lehetett ezután összetett dramaturgiai ereje az Orbánné és Egérke macskajátékán végre önfeledten nevetni képes nővér szemérmességében is vallomásértékű kijelentésének: „Kérlek, becsináltam.” Talán ha „bassza meg, beszartam”-ot mondott volna, akkor történhetett volna tényleg valami a színpadon – bár az ilyen jellegű merészség (önmagában persze pusztán külsőség) távol állt volna ettől a rendezéstől, amelynek tehát, esztétikai értelemben, a legnagyobb áldozata: Giza.

Nem tudom nem azt gondolni, noha jól tudom, milyen igazságtalanul ostoba mondatot fogalmazok most éppen, hogy a *Macskajáték* alakjai és a társulat színészei egymást hatványozó erejében joggal bízó Szász bizonyos értelemben lusta volt komolyan venni Örkény művét, azaz hogy lustán, valamiféle érzélgős szellemi lustasággal vette kezelésbe mindazt, ami pedig lehetett volna jóval kevésbé érzélgős – illetve lett is, ámde inkább a rendezés ellenére, semmint annak köszönhetően. Hiszen az Orbánnét alakító Udvaros Dorottyanak ezúttal nemcsak az Örkény-dráma legendás előképekkel rendelkező szerepével kellett megbirkóznia, hanem – kiváló kollégáira támaszkodva – a rendezés intellektuális-audiovizuális kényelmességeit is le kellett gyűrnie. Sikerült neki.

Másfelől viszont mégiscsak megköszönhetjük, mégpedig egyértelmű hálával, Szásznak, hogy darab- és szereplőválasztása jóvoltából láthatunk egy nagyszerű Orbánné-alakítást, amelynek értékéből semmit

nem vonnak le a fentebb említett aggályok, és amelyhez talán hozzátenni sem kellett volna – a rendezői alázaton és odafigyelésen kívül – semmit. Pláne nem mindazt a teátrális limlomot, amelyre *lenyűgözött* nézőként *boszszankodva* próbáltam nem figyelni.

a szerző irodalomkritikus, esztéta,
a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Művészettudományi Intézetének oktatója

„A színészek játéka egytől egyig hiteles és erős, az élőzene zseniális. Nem kétséges: ez a darab jutalomjáték. Jutalomjáték a színészeknek, akik pályájuk legjavát adhatják, és jutalomjáték a nézőnek, aki a pénzéért nemcsak művészi élményt kap, hanem tanítást az életről, halálról és a búcsúzás szépségéről.”

Hodász András

Elbúcsúzni szépen

Sokszor az az érzésem, hogy nem tudunk mit kezdeni az öregedéssel. Szemránckrémekkel, wellnesshétvégekkel, szépségápoló műtétekkel küzdünk ellene. Szinte társadalmi elvárás, hogy még a nagyi is mosolyogva kergesse a kutyát vagy az unokát, mintha a teste még mindig húszéves lenne. Mindemellett a helyzetet a jövőben valószínűleg súlyosbítani fogja, hogy egyre mélyebbé váló generációs szakadékok korábban élünk, ahol a technoló-

gia robbanásszerű fejlődését lekövetni képtelen idősebbek egyre inkább úgy érzik, hogy kimaradnak a fiatalok életéből, akik pedig így magukra maradnak, nincs, aki bevezesse őket a felnőtt élet bölcsességébe, az elmúlás művészetébe. (Ennek a kapcsolódásnak a hiányát mutatja, hogy ma 14 éves influencerek tanítják az élet dolgairól 14 éves társaikat.) Az idősebb generációnak pedig nem marad más, mint az örök visszavágyódás a gyermekkor felhőtlenességébe, amire a reklámok a fent említett módon rá is játszanak. Minden kirobbanó, minden szenvedélyes, azonnali és élményszerű, mint a fiatalkorban. Talán éppen azért tudott annyira sikeres lenni anno Pán Péter meséje, mert titkon milliók éreztek együtt a főhőssel, amikor azt kiabálta: „Nem akarok felnőni!”

A felnőttiséggel óhatatlanul együtt jár az elmúlás. A halál olyan univerzális alaptapasztalat, ami mindig ott motoszkál valahol a tudatunk peremén, bár próbáljuk újra és újra elnyomni, elfelejteni. Papként naponta látom ezt a munkámban. A rokon, aki a temetésen rágózik és a telefonját nyomkodja, vagy láthatóan végig feszeng a szertartás alatt, óhatatlanul erről tesz tanúságot. Tudjuk, hogy mi vár ránk, de valamiért azt gondoljuk, hogy csak mások fognak meghalni, ezért aztán nem is készülünk fel. Aztán amikor elkerülhetetlenül szembejön velünk az elmúlás, tehetetlennek érezzük magunkat. Ez a tehetetlenségérzés, és a gyász elutasítása még nagyobb szenvedést szül. Ha van valami, amit meg tudnánk tanulni az idősebb generációtól, akkor az az elmúlás szépsége, az elbúcsúzás művésze. Égetően fontos tudás ez, mert a legnehezebb megélni azt az öregséget, ami fiatalosággal áltatja magát.

És akkor itt van egy darab a magyar zseni tollából, Örkény István *Macskajátéka* az idős kor szépségeiről, küzdelmeiről és keserűségéről. Nem szépít, nem hazudik, csupán bemutatja a maga valójában. A kicsinyes hazugságok és bosszúk, az önáltató illúziók, a még egyszer megélt romantikus pillanatok hálójában vergődő embert. A szerelem, a boldogság, az elmúlás, a búcsúzás, az elengedés és a gyász hangjai egy történetben sűrítve. A lélek csupaszon, minden smink nélkül. Két felvonásnyi pszichodráma. Ezeket a hősokeket nem azért szeretjük meg, mert nagyszerű tetteket hajtanak végre, és hasonlítani szeretnénk hozzájuk, hanem azért, mert rádöbbenünk, hogy éppen olyanok vagyunk mi is, mint ők.

Egy utolsó szerelem, egy utolsó nosztalgikus visszarévedés, aztán búcsút inthetünk az életnek, és ez a búcsú egyszerre keserű és egyszerre édes – vágyunk is rá, menekülnünk is tőle. Ilyenkor nemcsak arra döbbenünk rá, hogy ami elmúlt, nem jön vissza már, hanem arra is, hogy bizony a világ vidáman megy tovább nélkülünk. Egy társadalomban, ahol minden médium azt harsogja, hogy egyedi vagy és csodálatos, a világ közepe, nehéz szembesülni azzal, hogy úgy mulsz el, hogy senki nem fog emlékezni rád. Az emlékezés tulajdonképpen teremtés. Újra átéljük, újra valósággá válik, ám közben azt is érezzük, hogy ez már nem ugyanaz, csak majdnem olyan. Ezért válik keserűvé ez a történet.

Személyesen rajongok a stúdiószínpadért. A nagyszínpad monumentalitása helyett ilyenkor szinte belekerülünk a történetbe, látjuk a legapróbb ráncokat, érezzük az izzadság szagát. Ez az, ami ezt a történetet is közel hozza hozzánk. A színészek játéka egytől egyig hiteles és erős, az élőzene zseniális. Nem kétséges: ez a darab jutalomjáték. Jutalomjáték a színészeknek, akik pályájuk legjavát adhatják, és jutalomjáték a nézőnek, aki a pénzéért nemcsak művészi élményt kap, hanem tanítást az életről, halálról és a búcsúzás szépségéről.

*a szerző római katolikus pap,
plébános, vlogger*

fotó: Eöri Szabó Zsolt

William Shakespeare

A vihar

Fordította: Nádasdy Ádám

PROSPERO, Milánó törvényes hercege: HORVÁTH LAJOS
OTTÓ ■ MIRANDA, Prospero lánya: SZÁSZ JÚLIA e. h. ■
FERDINÁND, nápolyi királyfi: BORDÁS ROLAND ■ ARIEL,
légi szellem: SZÜCS NELLI ■ ALONSO, Nápoly királya:
RUBOLD ÖDÖN ■ SEBASTIAN, a király testvére:
TÓTH LÁSZLÓ ■ ANTONIO, Prospero fivére, Milánó
bitorló hercege: BAKOS-KISS GÁBOR ■ GONZALO,
jóraláló öreg tanácsos: SCHNELL ÁDÁM ■ CALIBAN,
vad és formátlan rabszolga: KRISTÁN ATTILA ■
TRINCULO, bolond: RÁCZ JÓZSEF ■ STEPHANO,
részes komornyik: FARKAS DÉNES

Díszlet, jelmez: Anita Bojarska // Fordította: Nádasdy
Ádám // Zeneszerző: Piotr Salaber // Dramaturg:
Kozma András // Koreográfus: Katona Gábor // Ügyelő:
Lencsés István, Ködmen Krisztián // Súlygó: Sütő Anikó //
Rendezőasszisztens: Kolics Ágota

Rendező: ANDRZEJ BUBIEN

mikor? hol?

PREMIER: december 20. • Nagyszínpad

további előadások:

február 1. és 2. – 19 óra • Nagyszínpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

A VIHAR

„A szigetre száműzött egykori milánói herceg, Prospero csalódott a világban. Sértettségét, kudarcait, az árulásokat képtelen elfelejteni. Prospero nem varázsló vagy bűvész, ahogyan sokszor értelmezik, hanem művész, alkotó, aki egyfajta médiumként közvetíti – és így át is értelmezi – a valóságot. Amikor Prospero úgy dönt, hogy visszatér a hazájába, Shakespeare-nél leveszi a köpenyét és eltöri a varázspálcáját, és kiderül számára, hogy a világ egyáltalán nem változott meg, sőt még rettenetesebbé vált.”

ANDRZEJ BUBIEŃ rendező

KÉT ÖRKÉNY

Macskajáték, Tóték – Örkény István két darabja látható a Nemzeti Színház műsorán

Örkény István, az Egypercesek zseniális szerzője, a 20. század második felének egyik legnagyobb drámaírója is. Azon szerzők közé tartozik, akinek a fő művei kiállták az évtizedek próbáját, és ma is érvényesen szólnak meg. A közelmúltunk alkotásai ezek, de mára a drámairodalom klasszikusainak számítanak. A *Tóték* és a *Macskajáték* (amelyek először prózai formában láttak napvilágot) a színházban 1967-ben, illetve 1971-ben hatalmas sikert arattak – és nemcsak Magyarországon, hanem szerte a világban. Sulyok Mária, a *Macskajáték* Orbánnéja így

jövendölt: „a *Macskajáték* talán mást jelent majd, megváltozhat a darab hangvétele, üzenete is, de a siker nem pártol el tőle.” És igaz lett. És ez mondható el a *Tótekről* is.

A Nemzeti Színház 2019 decemberében mutatta be a *Macskajátékot* Szász János rendezésében, és a teátrum repertoárján 2013 óta szerepel a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház előadása, a *Tóték*, Vidnyánszky Attila rendezése. Egyedülálló, színháztörténeti pillanat ez: Örkény két darabja egyszerre szerepel a teátrum műsorán.

Örkény István

Macskajáték

Orbánné: UDVAROS DOROTTYA ■ Giza: BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Egérke: NAGY MARI ■ Csermlényi Viktor: BLASKÓ PÉTER ■ Paula: TÓTH AUGUSZTA ■ Illus, Orbánné lánya: KATONA KINGA ■ Józsi, Orbánné veje: MÁTYÁSSY BENCE ■ Cs. Bruckner Adelaida: TÍMÁR ÉVA m. v. ■ Józsi pincér: SZERI MARTIN e. h.

Díszlet: Vereckei Rita // Jelmez: Szakács Györgyi // Dramaturg: Kulcsár Edit // Zenei vezető, zongora: Károly Kati // Ügyelő: Lovass Ágnes // Súlyg: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: SZÁSZ JÁNOS

mikor? hol?

február 2. és 5. – 19 óra | február 3. – 15 óra

Gobbi Hilda Színpad

A mű a Proscenium Szerzői Ügynökség engedélyével kerül előadásra

Örkény István

Tóték

Őrnagy – TRILL ZSOLT ■ Tót – TÓTH LÁSZLÓ ■ Tótné – SZŰCS NELLI ■ Ágika – OROSZ MELINDA ■ Postás – RÁCZ JÓZSEF ■ Tomaji plébános – SÖTÉR ISTVÁN ■ Cipriáni professzor – KACSUR ANDRÁS ■ Gizi Gézné – BÉRES ILDIKÓ ■ A lajt tulajdonosa – VARGA JÓZSEF ■ Lőrincke – SZABÓ IMRE ■ Elegáns őrnagy – IVASKOVICS VIKTOR ■ továbbá FERENCI ATTILA, KRISTÁN ATTILA, GÁL NATÁLIA, VASS MAGDOLNA

Díszlet: Olekszandr Bilozub // Jelmez: V. Csolti Klára // Dramaturg: Kozma András

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

február 21. – 19 óra • Nagyszínpad

a beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház előadása

TARTUFFE

Harsányan neveltető, komoran elgondolkoztató szomorú komédia

Mit jelent a „tartüffizmus”? Mit jelent a képmutatás? Létezhetünk egyáltalán képmutatás nélkül? Rendezésemben nemcsak Tartuffe, hanem minden egyes figura magán hordozza a képmutatás, álszentség jegyeit. Hozzászoktunk ahhoz, hogy maszkokat, álarcokat hordjunk, hogy kompromisszumokat kössünk, hogy időnként a saját akaratumk ellenében cselekedjünk. Mi mászt jelent a farizeusság, ha nem azt, hogy a saját szándékainkkal is képesek vagyunk szembenemenni? – mondja harsányan neveltető és komoran elgondolkoztató, színes és sötét Molière-rendezéséről a grúz David Doiasvili, akinek *Szentivánéji álm*-előadása 2014 óta sikerrel szerepel a Nemzeti Színház műsorán.

– Farizeusok azok, aki Isten nevében, de Istennel szemben szólnak. Színházi nyelvre lefordítva mindezt: gyakran beszélünk a művészet nevében, miközben nem úgy, nem a művészethez méltó módon cselekszünk. Az a közeg, amelybe az álszentnek mondott Tartuffe megérkezik, eleve nem normális. Orgonék a viszonyaikban, kapcsolataikban farizeusok. Mindenki a maga módján farizeus. Miközben Tartuffe Orgon lányát akarja elcsábítani, s vendéglátója vagyonát megszerezni, vagyis a szándéka rossz, az a különös, hogy amit Tartuffe mond, igaz. Amire talán szándékán kívül felhívja a figyelmet, fontos: Orgonéknak tényleg nem szabadna így – képmutató módon – élniük. Ugyanakkor olyan ő, mint egy lakmuspapír. Csakhogy gyakran öntudatlanul csapdát állítunk azoknak, akik ráébresztenek bennünket a valóságra. Megpróbáljuk berántani vagy behúzni őket a saját hamis világunkba. Mi magunk teremtjük meg saját Tartuffe-jeinket.

– Valójában mindannyian Tartuffe-ök vagyunk, nincs köztünk egy őszinte, egyenes ember. Talán erről is szól az előadás. De hát nem így van!? – mondja a címszerepet alakító Trill Zsolt, és keserű önró- niával így folytatja: – Ötven felé már abban a korban vagyunk, amikor

bizonyos dolgok talán egy kicsit jobban kikristályosodnak, és ezért érzékenyebbek is vagyunk. Már csináltunk is valamit, de még való- jában semmit se, elkezdünk valamit, de még nem fejeztük be, már fiatalok se vagyunk, de még öregek se – lehetnének már őszintébbek, mégsem tudunk azok lenni.

Önöknek, nézőknek is fel van dobva a labda: Létezhetünk egyálta- lán képmutatás nélkül?

Molière

Tartuffe

Pernelle-né, Orgon anyja – NAGY MARI ■ Orgon, Elmira férje
– HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Elmira, Orgon felesége – ÁCS
ESZTER ■ Damis, Orgon fia – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■
Mariane, Orgon lánya, Valér szerelmese – BARTA ÁGNES ■
Valér, Mariane szerelmese – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Cléante,
Orgon sógora – SZARVAS JÓZSEF ■ Tartuffe, szenteskedő –
TRILL ZSOLT ■ Dorine, Mariane társalkodónője – SZŰCS NELLI

Díszlet: David Doiasvili // Jelmez: Bánki Róza // Dramaturg:
Kozma András // Ügyelő: Dobos Gábor, Géczy István // Súlyó:
Gróf Katalin // Rendezőasszisztens: Herpai Rita

Rendező: DAVID DOIASVILI

mikor? hol?

február 15. – 19 óra • Nagyszínpad

Rocco és fivérei

Luchino Visconti Rocco és fivérei című filmjének forgatókönyve alapján

Rosaria Parondi – BÁNSÁGI ILDIKÓ I Amelie Gianelli – UDVAROS DOROTTYA I Özveggy Donininé, a mosoda tulajdonosa – TÓTH AUGUSZTA I Duilio Morini, menedzser – SCHNELL ÁDÁM I Morley, bokszedző – VARGA JÓZSEF I Rosaria fiai: Vincenzo Parondi – BERETTYÁN SÁNDOR I Simone Parondi – BORDÁS ROLAND I Rocco Parondi – BERETTYÁN NÁNDOR I Ciro Parondi – MÉSZÁROS MARTIN I Luca Parondi – HASZON ÁKOS I Nadia – BARTA ÁGNES I Amelie gyermekei: Ginetta Gianelli, Vincenzo menyasszonya – KATONA KINGA I Alfredo Gianelli – HERCZEGH PÉTER I Ivo – NAGY MÁRK I Rossi – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ I Domani – SZÉP DOMÁN I Franca, Ciro menyasszonya – NAGY JOHANNA m. v.

Díszlet, jelmez: Oleksandr Bilozub // Dramaturg: Verebes Ernő // Szakértő: Bedák Pál ökölvívó

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

mikor? hol?

február 23. – 18 óra • Nagyszínpad

ráhangoló beszélgetés 17 órától!

Az előadást 16 éven aluliaknak nem ajánljuk!

ROCCO ÉS FIVÉREI

A nagyváros elbűvöl és megnyomorít – öt vidéki fiatalember története

– Egyszerű mese ez öt fiatalember életének nagy lehetőségéről, arról, hogyan kerülnek fel vidékről a nagyvárosba, hogyan vívják ki helyüket az életben: a családban, a szorítóban, a szerelemben – mondja Vidnyánszky Attila rendező. – Egyszerű történet, mondom, miközben a cím Thomas Mann bibliai távlatú regényére, a *József és testvérei*-re utal, Rocco alakja pedig Dosztojevszkij *Félkegyelműjének* Miskin hercegével rokon. Én ezekben a dimenziókban tekintek erre a modern, rólunk szóló mesére. Ezek a srácok vidékről magukkal hozzák értékrendjüket, naivitásukat, ábrándjaikat, vágyaikat, illúzióikat, ám a nagyváros másfajta játékszabályokkal szembesíti őket. Elveszi a világot, ami neki jár – és pont az vész el eközben, ami a legfontosabb: a szerelem. Hiába minden győzelem a ringben, ha bemocskolódik az emberi kapcsolatok tisztasága. Épp csak megcsillan a boldogság reménye, ám a beteljesedés lehetetlen. Valóban az?

Vincenzo, Simone, Rocco, Ciro és Luca keresik helyüket a nagyvárosban. A bokszoló Simone beleszeret egy prostituáltba, ám Nadia

elhagyja őt, és másfél év múlva egy véletlen találkozás után Rocco és a lány között szövődik szerelem. Az egyre jobban elzúlló Simone ezt képtelen elfogadni, és végül megöli a lányt. Rocco az egyetlen, aki feltétel nélkül a bátyja mellett áll, és mindent megbocsát neki. Elemi jósága, már-már önmegsemmisítő alázata és áldozatvállalása emeli ki Roccót a környezetéből.

A történet mögött ott van az a háttér, hogy az általános városiasodás nem feltétlenül a dolgok természetes rendje miatt, spontán módon zajlik ilyen rohamos ütemben, hanem ideológiai elképzelések hatására alakulnak így a települések, életünk terei. Tébolyult eszmékhez igazodva, az élettől idegen és elrugaskodott gondolatok ösztönzik ezeket a folyamatokat. A városi lét ugyanakkor varázslatos közeg, ami kifogyhatatlan lehetőségeivel okkal bűvölhet el mindannyiunkat. Erről a kincsesárról, a rácsodálkozás örömeiről is szól az előadás. A város elbűvöl és megnyomorít. Hogyan is van ez? Luchino Visconti világhírű filmje nyomán erről az ellentmondásról hív gondolkodásra az előadás.

MÉDEIA

Egy összeomlás végjátéka a férfivilágnak alávetett női sorsról

– Médeia megöli hűtlen férje, Iaszón új feleségét, annak apját és két gyereküket is, hogy így álljon bosszút. Itt egy összeomlás végjátékát látjuk. Médeia minden áldozatot meghozott a szerelméért: elhagyta a hazáját, apjával szemben a szerelmét, Iaszónt segítette, megölte saját öccsét, és menekülniük kellett. Végre befogadták őket, gyerekeik születtek, Iaszón mégis el akarja taszítani magától Médeiat, akiben féktelen indulatok támadnak. Büchner azt mondja az ő megnyomorított és kétségbeesésében gyilkossá váló Woyzeckjéről, hogy „mélységes szakadék az ember, és én szédülök, ha belepillantok”. Médeia is ilyen „szakadék”, és elborzadunk, miközben végigéljük a történetét. Médeia annak a példája, hogy mi minden rejtőzik egy emberben – mondja a rendező, a svéd színház egyik meghatározó alkotója, Eirik Stubø.

Vannak olyan egyetemes témák, alakok, amelyek új köntösben, többször is visszatérnek, de valójában keveset tudunk róluk, alakjukat titok fedi, viszont rajtuk keresztül magunkról, korunkról vallhatunk. Ilyen Médeia is, Euripidész – Babits szavaival – „mindig modern” szerencsétlen, elárult, szerelmes asszonya, aki féltékenységből embertelen tettet hajt végre: gyermekei életét kioltja. Mindennek ellenére Euripidész megkísérli a lehetetlent, és részvétet próbál kelteni nézőiben kétségbeesett, saját démonjaival küzdő hősnője iránt. A férfivilágnak alávetett női sorsot láttatja benne.

A darab végén Médeia sértetlenül távozhat. Vajon az istenek jóváhagyták borzalmas tettetét? „Megússza” ugyan a gyilkosságokat, de egy életre tönkretette magát. Vannak más történetek, amelyekben egy nő megöli a gyermekét, de azokban a következő lépés az öngyilkosság. Médeia ennél nagyobb formátumú személyiség, nála az öngyilkosság

gyávaság volna, ő súlyos vezeklésre ítéli magát azzal, hogy tovább él. De van valami, ami végig ott sejlik a háttérben: érezzük, hogy az istenek mozgatják a szálakat. Rejtély, hogy mit is akarnak. A dráma utolsó mondatai ezek: „Az istenek sokszor mást tartogatnak számunkra, mint reméltük. Sosem jön el, amire várunk. Amit nem vártunk, bekövetkezik. Ahogyan itt is történt.”

Euripidész

Médeia

Fordította: Rakovszky Zsuzsa

Médeia – SZÜCS NELLI ■ Iaszón – TRILL ZSOLT ■ Kreon, Korinthusz királya – RÁTÓTI ZOLTÁN ■ Aigeusz, Athén királya – SZARVAS JÓZSEF ■ Médeia dajkája – NAGY MARI ■ Médeia gyermekeinek nevelője – RUBOLD ÖDÖN ■ Hírnök – CSURKA LÁSZLÓ ■ A korinthuszi nők kórusa – SÖPTEI ANDREA, ÁCS ESZTER, LIGETI-KOVÁCS JUDIT m. v. ■ Médeia két gyermeke: Buzádi Buda / Niedermüller Ádám, Fogarasi Márk Botond / Sille Tomi

Díszlet: Ondraschek Péter // Jelmez: Mészáros Zsófia // Dramaturg: Ölveczky Cecília

Rendező: Eirik Stubø

mikor? hol?

február 22., 23. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

WARRENNÉ MESTERSÉGE

A nagy vagyonok körül lappangó titkok és a tisztesség drámája

Kitty Warren magas körökben mozgó, gazdag úriasszony, aki lányát a legjobb iskolákban taníttatja. Egy nyaralás alkalmával újra találkozik anyja és lánya. Warrenné kiderül, hogy Európa-szerte bordélyházakat tart fenn. A lány próbálja megérteni, hogy anyjának a szegénységből nem volt más kiútja, mint a prostitúció. Amikor kiderül számára, hogy anyja még mindig ebből a mesterségből él, ellene fordul, és elhatározza: mostantól saját erejéből fog boldogulni.

Shaw állítása szerint azért írta a darabot, hogy felhívja az emberek figyelmét, hogy nem feltétlenül azért lesz valakiből prostituált, mert romlott erkölcsű, hanem a szegénység és a túlhajszolt munkától megfáradt életkörülmények kényszerítik rá. A művet eleinte betiltották a prostitúció túlzottan tiszta ábrázolása miatt, ám végül 1902-ben bemutatták a londoni New Lyric Clubban, ahova csak klubtagok léphettek be és a cenzúra keze sem ért mindig el. 1905-ben New Yorkban került színre a mű, ahol a rendőrség az összes színészt és színházi alkalmazottat letartóztatta. A *Warrenné mestersége*t először 1925-ben láthatta a közönség hivatalosan.

– A nagy vagyonok körül gyakran titkok lappanganak, de mint tudjuk, nehéz akármit örökre titokban tartani, a rejtélyekre rendszerint fény derül – mondja Blaskó Balázs rendező. – A furcsamód meggazdagodott családok felnőtté váló sarjai előtt előbb-utóbb nyilvánvalóvá válik, miből telt szüleiknek házra, nyaralóra, luxusterepjárókra, külföldi taníttatásra, hogy miből lett a vagyon, s milyen módokon tartható fenn a gazdagság. Be lehet állni a haszonélvezők közé, lehet folytatni mindazt, amit a törvény ugyan megenged, nem tilt a jog, csupán a lelkiismeret és az emberi erkölcs berzenkedik. Vagy más utat választani...

– Természetesen lehet nemet mondani, csak rendkívül nehéz, és igen kellemetlen következményekkel jár: tisztességes, becsületes, mindennapi munkából kell megélni! Shaw bízik a fiatalságban, hisz a változathatóságban, s megfogalmazza abbéli reményét, hogy helyes erkölcsi alapállással és szilárd kitartással háttér lehet fordítani a hitvány és galád társadalmi beidegződéseknek. Sajnos égetően aktuális téma, mélyen elgondolkodhatunk a dráma morális üzenetén – fogalmaz a rendező.

George Bernard Shaw

WARRENNÉ MESTERSÉGE

társadalmi dráma

Fordította: Nádasdy Ádám

Warrenné (Kitty) – SAÁROSSY KINGA ■ Vivie Warren (a lánya) – NAGY BARBARA ■ Praed – BARANYI PÉTER ■ Sir George Crofts – REITER ZOLTÁN ■ Samuel Gardner tiszteletes (anglikán lelkész) – TUNYOGI PÉTER ■ Frank Gardner (a fia) – CSATHÓ NORBERT

Díszlet: Székely László // Jelmez: Bodnár Enikő //

Zene: Blaskó Balázs

Rendező: BLASKÓ BALÁZS

mikor? hol?

február 29. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

az egri Gárdonyi Géza Színház vendégjátéka

Reiter Zoltán, Saárossy Kinga

MEGGYESKERT

A válság parabolája – komédia, amin sírva nevetünk, nevetve sírunk

A hajdan híres gyümölcsöskert már nem tartható fenn, a meggyekvár receptje is elveszett, tulajdonosai csődbe mentek. A kertet el kell adni. A jövő embere kivágatja a fákat, és felparcellázva értékesíti a birtokot. A történelem kereke fordul, és mindenkinek az új rendben kell megtalálnia a helyét. Csehov szereplői „szétszóródnak egy széthulló világban”. Csak egyedül Firsz, a régi világhoz hű öreg szolga marad a helyén, válik eggyé a halálra ítélt gyümölcsöskerttel. „Egyszer minden véget ér ezen a világon” – mondja a darab egyik szereplője, Szimeonov-Piscsik, de talán nem nyomtalanul, talán nem hatástalanul élük le egymás után a generációk küzdelmes életüket.

Csehov utolsó darabja, látomásos végrendelete a Meggyeskert. A 20. század hajnalán, 1903-ban írta meg a „válság paraboláját” arról, ahogy egy új világ felváltja a régit, a régi értékek és az emberek „hasznaltanokká” válnak.

Talán meglepő, de Csehov így írt a *Meggyeskert*ről: „egy vidám darabot szeretnék írni, amelyben maga az ördög is bukfcencet hány”, mert a szerző darabja hangvételét inkább a komédiában látta. „Nagyon vigyázz! Egyetlen felvonásban se vágj szomorú képet! Mérges lehetsz, de szomorú nem! Azok az emberek, akikben már régóta fészkel a bánat és hozzászoktak, csak füttyöresznek, és gyakran elméláznak” – írt a moszkvai bemutatón a főszerepet játszó feleségének. Ehhez a szerzői szándékhoz hű az előadás rendezője, a román Silviu Purcărete is, aki szerint „Csehov humora amolyan sírva vigadunk formában működik: kacagunk, utána sírunk, de a sírást követően is mindig jön a nevetés. Humor, de szomorú.”

S vajon mit is jelent a meggyeskert? Purcărete szerint „mindenkinek van számtalan meggyeskertje, attól függően, hogy életének éppen milyen szakaszában van. Ahogy haladunk előre az életünkben, ahogy

öregszünk, ezek a »meggyeskertek« egyre tisztábban látszanak, elvesztésük egyre megrázóbb. A vesztesség gyakran téma a drámairodalomban, elsősorban az utolsó művekben. Minden ember kivétel nélkül elvesztett egy nagyon fontos dolgot: az édent. Az is egy kert volt, egy hely, amiről mindenki beszél, ahová vágyunk, de még senki sem lépett be oda. Elvesztítettük, pedig sohasem voltunk benne.”

Anton Csehov

Meggyeskert

Ranyevszkaja, földbirtokos – UDVAROS DOROTTYA ■
 Ánya, a leánya – SZÁSZ JÚLIA e. h. ■ Várja, a fogadott leánya – ÁCS ESZTER ■ Gajev, Ranyevszkaja bátyja – BLASKÓ PÉTER ■
 Lopahin, kereskedő – KRISTÁN ATTILA ■ Trofimov, diák – BORDÁS ROLAND ■ Szimeonov-Piscsik, földbirtokos – SZARVAS JÓZSEF ■
 Sarlotta Ivanovna, nevelőnő – SZÚCS NELLI ■ Jephodov, könyvelő – RÁCZ JÓZSEF ■ Dunyása, szobalány – KATONA KINGA ■
 Jása, fiatal inas – FARKAS DÉNES ■ Firsz, inas, 87 éves öregember – TRILL ZSOLT ■ Kecskés Alexis e. h., Tar Dániel e. h.

Fordította: Morcsányi Géza // Dísztet, jelmez: Dragoş Buhagiar // Zeneszerző: Vasile Şirli // Dramaturg: Kozma András

Rendező: SILVIU PURCĂRETE

mikor? hol?

február 26. – 19 óra • Nagyszínpad

az előadás után közönségtalálkozó Andor Éva vezetésével

április 29. – 19 óra

Euripidész

MÉDEIA

Rendező: MICHAEL THALHEIMER

Berliner Ensemble, Berlin, Németország

Nagyszínpad

fotó: Birgit Hupfeld

2500 ÉV

A görög dráma a Kr. e. 5. században élte aranykorát. A hatalmas hindu őseposzt, a *Mahábháratát* a Kr. e. 4. században jegyezték le szanszkrit nyelven. Két kultúra két meghatározó „pillanata”.

A 2020-as MITEM az időnek ebből a mélységéből indít, és jó 2500 évet ível át – India és Európa ősforrásaitól a kortárs szerzők műveiig, a hagyományra alapozó előadásoktól a klasszikusok mai értelmezéséig.

Egy tradicionális indiai kathákali iskola és egy bergamói színház közös alkotásaként kerül színre a *Mahábhárat*a egy megrendítő erejű hét és fél órás előadásban. A két nagy ókori görög, Szophoklész és Euripidész egy-egy drámája szerepel a találkozó műsorán. A világszínház legendás alkotója, az amerikai Robert Wilson az *Oidipusz királyt* dolgozta fel. Két *Médeiát* is láthatunk: a 90-es évek német színjátzását felforgató Michael Thalheimer és a kortárs norvég Eirik Stubø új

A 2020-AS MITEM ORSZÁGAI

ALGÉRIA
FRANCIAORSZÁG
GÖRÖGORSZÁG
INDIA
LENGYELORSZÁG
MAGYARORSZÁG
NÉMETORSZÁG
OLASZORSZÁG
ROMÁNIA
SVÁJC
SZERBIA
SZLOVÉNIA
UKRAJNA
VIETNAM

nemzeti színházas rendezését. S ha már a múlt felől közelítünk a MITEM idei programjához, a görög színházi mestert, Theodoros Terzopoulóst is meg kell említenünk, aki az *Amor* című előadásával érkezik. Ő nemcsak rendező, hanem az ókori gyökerekig visszanyúló kultúraszervező is: a világ egyik legjelentősebb színházi eseménysorozatának, a Színházi Olimpiának az alapítója.

Hatalmasat ugorva az időben a 19. századi klasszikusokkal folytatódik a sor: a lengyel Wyspiańsky (*Menyegző*), az orosz Dosztojevszkij (*Bűn és bűnhődés*), az ukrán Panas Mirnyij (*Ljmeriva*), a 20. századból az olasz Visconti (*Istenek alkonya*) a magyar Örkény (*Macskajáték*) következik. Időutazásunk végén eljutunk a kortárs szerzőkig, mások mellett a költő-író-politikus Szöcs Gézáig (*Rasputyin*) és a francia színház extravagáns drámaíró-rendezőjéig, Valère Novarináig (*Képzeltbeli állat*).

Megannyi történet, sors, hős különböző korokból. Színészek, rendezők gondolatai a világról, és benne az emberről. A *Mabábhárata* és az ókori görögség emberéről, aki – úgy hisszük – még valamiféle egységben élt a világgal. És művek a már önmagával is meghasonlott modern emberről, akinek keserű életérzését *Az ember tragédiájából* választott fesztiválmottó fájdalmas pontossággal sűríti egyetlen sorba: „Óh, e zűr között. Hová lesz énem zárt egyénisége.”

MITEM-ELŐZETES

2020. április 8.–április 30.

(ízelítő a tervezett programból)

április 8-9. – 19 óra

OEDIPUS

Szophoklész Oedipus király című drámája nyomán

Rendező: ROBERT WILSON

Change Performing Arts | Milano

Nagyszínpad

fotó: Lucie Jansch

április 14. – 19 óra

Ivor Martinić:

ISTENEK ALKONYA

Luchino Visconti, Enrico Medioli és Nicola Badalucco
filmforgatókönyve alapján

Rendező: MATANIĆ DALIBOR

Szlovén Nemzeti Színház | Maribor, Szlovénia

Nagyszínpad

fotó: Johanna Weber

április 15-16. – 19 óra

AMOR

Rendező: THEODOROS TERZOPOULOS

Attis Theatre | Athén, Görögország

Gobbi Hilda Színpad

14 ország 17 társulata vesz részt a **Nemzeti Színház** által rendezett VII. MITEM-en. A 2014-ben alapított nemzetközi színházi találkozón **Európa legjelentősebb** alkotóinak, műhelyeinek az előadásai láthatók – így lesz ez **2020 tavaszán** is. A részletes program: www.mitem.hu.

április 18. – 19 óra

Valère Novarina:

KÉPZELETBELI ÁLLAT

Rendező: VALÈRE NOVARINA

La Colline Théâtre National | Párizs, Franciaország

Gobbi Hilda Színpad

április 24. – 18 óra

Szőcs Géza:

RASZPUTYIN

Rendező: SARDAR TAGIROVSKY

Szatmárnémeti Északi Színház,

Harag György Társulat | Románia

Nagyszínpad

fotó: Sebastian Hoppe

április 19. – 19 óra

Dosztoevskij nyomán

BŰN ÉS BŰNHŐDÉS

Rendező: SEBASTIAN HARTMANN

Staatsschauspiel | Drezda, Németország

Nagyszínpad

Azt hittem, jó, ha hatvanig kihúzom – mondja a 75. születésnapját ünneplő Földes László Hobo, akinek évi 120 fellépése van, a Nemzetiben három előadást játszik, lemezt készít, koncertkörútra készül, és színdarabot ír a róla készült jelentésekből...

„Megszoktam, hogy külön utat járok,
mert a zenei világban is így van.
A zenészek és a színészek más-más
nehézségekkel küzdenek, ráadásul
a művészeti életet is megosztja a politika:
aki az egyik oldalhoz tartozik,
azt nem hívják a másikra.
Én fázok rá a legjobban, aki egyik
oldalhoz sem tartozom.”

VILÁGBAJNOK

Hobo kirakós játékról, rendszerkritikáról,
zenéről, színházról, beszart
elvtársakról és a síri csend öröméről

Gyakran látni a Nemzeti Színház büféjében.

– Hat előadásom van, abból hármát állandóan játszom. Hetedik éve vagyok itt.

Otthonra talált, elfogadták a színészek?

– Ezt nem mondanám. Otthon érzem magam, sokan segítenek, de a színészekkel – Rácz Józsefet és Szűcs Nellit kivéve – nem játszom együtt, és bár jóban vagyok azokkal, akikkel még Beregszászon kerültem kapcsolatba, vagy egy-két nagy öreggel, azért egy csomó fiatal nem ismerem. Megszoktam, hogy külön utat járok, mert a zenei világban is így van. A zenészek és a színészek más-más nehézségekkel küzdenek, ráadásul a művészeti életet is megosztja a politika: aki az egyik oldalhoz tartozik, azt nem hívják a másikra. Én fázok rá a legjobban, aki egyik oldalhoz sem tartozom. De már a '70-es, '80-as években hozzászoktam a gyűrődéshez, a közönséget pedig nem veszítettem el. A Nemzetibe is be tudtam hozni olyan embereket, akik egyébként nem mentek volna színházba. Évi százhusz fellépésem van.

Amennyire impulzív, alkotó ember, annyira rendszerető is, tudja az előadások számát...

– Hatezer fölött járok. A *Tudod, hogy nincs bocsánat* című József Attila-estet 470-szer játszottam 2005 óta, és legalább 80 ezer ember látta. Szerintem ez világrekord.

A 75. születésnap is alkalom lehet az összegzésre. Húsz- vagy harmincévesen gondolt arra, hogy mi lesz 75 éves korában?

– Nem, csak hatvan évet adtam magamnak. Olyan szélsőséges életet éltem – annak ellenére, hogy nem ittam, nem dohányoztam –, hogy úgy gondoltam, amilyen dolgok engem értek, jó, ha hatvanig kihúzom. Mulatságos, hogy 75 vagyok, és alapján véve semmi bajom.

És mit gondolt, hova fog eljutni hatvanéves korára?

– Húsz- vagy harmincévesen nem gondoltam semmit. Harmincegy évesen kezdtem gimnáziumban történelmet tanítani, az volt az első, amit szerettem csinálni. Előtte voltam segédmunkás, raktam ki vagont, dolgoztam pékségben, gyárakban vegyésztechnikusként, a Szabó Ervin Könyvtárban és újságnál is, de voltam népművelő Budafokon, komolyzenei előadó a Hungarotonban. A tanítás során éreztem először, hogy a kosárlabdán kívül meggy nekem valami. Levelezőn és estin is tanítottam, és ott vettem észre, hogy figyelnek rám: csönd volt az óráimon, vagy nevettek, ha éppen viccesen magyaráztam. Emlékszem, a kereszténység születéséről, a Bibliáról négy sor volt a tankönyvben, én meg három órát tartottam belőle, és végig figyeltek.

Színpadon töltötte aztán az életét, elég, ha a Hobo Blues Band 33 évét említjük. Ahhoz, hogy a zenélés mellett előadóként a színházi énjé is kibontakozzon, kellett egy Vidnyánszky Attila típusú, határozott rendező?

– Nem. Korábban is voltak színházi szerepeim, megmozdulásaim, igaz, mindegyik gyenge és esetleges volt. Elkészült a lemez Eörsi István verseiből, amelyekből 1982-ben csináltunk egy előadóestet Márta Istvánnal *Növekszik a csapat* címmel. Az albumot akkor nem lehetett

A Gulag virágai

megjelentetni, most jön ki. Ez volt az első előadóestem, Ascher Tamás rendezte a Szkénében. Ahogy visszagondolok rá, katasztrofális volt, annyira rosszul játszottam. Mégis – nyilván mert Eörsi be volt tiltva, meg mert mi ketten együtt még rosszabb fiúk voltunk – ez betette a kaput az elvtársaknak. Most írok egy darabot, *31 dosszié* a munkacíme. Ebbe bekerül egy-két besúgóí jelentés arról, amit Eörsivel csináltam.

Ez volt tehát az első előadóest.

– Előtte már Miskolcon is volt egy próbálkozásom: nem lehetett színháznak nevezni, meg nem is játszottam jól, végül mégis nagy siker lett. Az Eörsi-est után írtam egy improvizációra épülő darabot *Lombardozzi* címmel, amiben egy bohócot játszottam, ez már jobban ment, és utána jött a Jordán Tamás-féle József Attila-est a Katona József Színházban. Dolgoztam később Fehér Györggyel, Szikora Jánossal, Valló Péterrel, Kiss Csabával, de ezek nem álltak össze, különálló próbálkozások voltak, és stílusban is messze estek egymástól. Olyan ez, mint egy kirakós játék, ami aztán 75 éves korodra összeáll. Amit tudok, azt Vidnyánszky rakta rendszerbe. A 80-as években megtetszett neki a *Vadászat* című lemez, meg is rendezte 2002-ben Beregszászon, így kezdődött a közös munka. Azóta csak vele dolgozom, több mint tíz előadáson vagyunk túl: Ady, Pilinszky, József Attila, Faludy, Villon, *Csattanuga Csucsu*,

Circus Hungaricus, A csavargók tízparancsolata, Ballada a két sebzett hatytúróról, Halj meg, és nagy leszell!, Hé, Magyar Joe!, A Gulag virágai. De úgynevezett zárt jelenetekben játszottam *Az ember tragédiájában*, a *Liberté '56-ban* és Szarka Tamás *Mária* című zenés darabjában. Még a *Bolha a fülben* Rugbyje is én voltam, máig sem hevertem ki.

Külön lehet választani a verses vagy saját zeneszámokból álló estjeit és azokat a színdarabokat, amelyeket meg kellett írnia?

– Minden hozzám köthető darabban vagy valamilyen narrátor voltam, vagy saját magamat adtam. Vidnyánszky meg tudta teremteni azt a környezetet, ahol nem kell arra figyelnem a színpadon, honnan hova menjek, milyen kelléket fogjak meg, és nem kell attól rettegnem, hogy tönkreteszem a másik művészember munkáját. Egyébként pedig nem szól bele abba, hogyan mondom Adyt vagy József Attilát, és azt írok, amit akarok. A *Hé, Magyar Joe!*-ban van *Az új Magyarország* című szám, ami kemény rendszerkritika a mai állapotokról, és föl sem merült, hogy korrigálni kellene.

„Gyalázzák egymást ismeretlenek,
Álnevek mögött, sunyin lapulva,
És a gyerekek mind Nyugatra mennek,
És bízik a bunkó nomenklátúra”

(*Hé, Magyar Joe! – Az új Magyarország*)

Vidnyánszky azt mondta, csinál ebből a dalból egy darabot. Amikor elkezdtek a próbákat, még nem is volt darab, csak a dalszövegek léteztek. Úgy gondoltam, hogy majd mint „érzékeny szerző” leülök a dramaturggal, és jó kis mondatokat írunk, például hogy bejön az első alabárdos vagy a smasszer, erre az volt a válasz, hogy a dalokban benne van minden, és majd a próbán kialakítjuk. Ugyanez volt korábban más darabokkal is.

Vagyis hogy megírt szövegeket, strofákat kellett aztán fölfűzni egy történetre, és a próbák alatt állt össze az előadás?

– *A Gulag virágai* is így született. Évekkel korábban elmentem a Gulagra – már csak a származásom miatt is érdekelt, meg történelmet is tanítottam – és eszembe sem jutott, hogy darabot írjak a témáról, ám ott, Permben szembesültem azzal a mocskokkal, amiről korábban csak olvastam, meg amit egy-két filmben láttam, és azzal, hogy még olyan körülmények között is születnek megrázó erejű művészi alkotások. Az egyik fennmaradt vers hatására döntöttem el, hogy írok valamit. Mivel a Szovjetunióban a politikai foglyoknak is meg kellett ünnepelniük november hetedikét, kitaláltam, hogy az egész darab egy ilyen ünnepséghez kötődjön. Beledöglöttem, amikor megírtam, és ez még mindig nem lett volna baj, de bele kell döglennem akkor is, amikor játszom.

A szocializmusban élte le az élete nagy részét: ezt dolgozza fel a darabokban általános, történelmi szinten és a személyes sorsát tekintve is?

– A történelem számos korszaka érdekel, de azt, amibe beleszülettem, meg hogy kommunisták voltak a szüleim, és engem is erre próbáltak nevelni, nem lehet elfelejteni, ez bennem van. Sokszor mondták, hogy én biztos az apámnak köszönhetek mindent – igen, csak nem úgy, ahogy ők gondolják. Attól lettem ilyen, hogy az ő terrorjában nőttem fel, és szembefordultam vele.

A föltámadás szomorúsága

„Meggvárja a sötétet, bebújik az ágyba,
Kicsit hideg van, de nem baj, csak a kutyája várja,
Hallja, hogy az apja lemm meccset néz a tévében,
Ruhástól fekszik le, a félsz tombol a szívében,
Recseg a lépcső, az Öreg benéz a szobába,
Nem vesz észre semmit, csak szentséget magába,
Jósi lecsukott szemmel, buzgón alvást színlel,
Micsoda szerencse, hogy ma este nem verik el.
És még Isten is mosolyog valahol.”
(Hé, Magyar Joe! – Hazafelé az iskolából)

A szocializmusban nem gondoltam, hogy lázadó vagyok. Csupán azért alakítottam 33 évesen hobbiból zenekart, hogy magamnak örömet szerezzek. Kezdetben Rolling Stones- és Doors-számokat énekeltünk magyarul, aztán csatlakozott hozzánk Póka Egon, elkezdtünk dalokat írni, és ez bejött. Tudom, hogy nem beszélek szépen, nem énekelek jól, de Aschert, Vidnyánszkyt meg a blues közönségét ez nem érdekli. Tavaly tavasszal a Papp László Arénában 11 ezer ember előtt mondtam el két Ady-verset és József Attilától a *Levegőt!* Síri csendben hallgatták végig. Valami történi évtizedek óta, amit nem tudok megmagyarázni.

A rendszerváltás után született nemzedék más nyelvet beszél, a szocializmus nekik történelem. Meg lehet azért őket is szólítani a korra tett utalásokkal?

– Akkor kerülsz bajba, ha meg akarod szólítani őket. Ennél én „beképzeltebb” vagyok, senkit nem akarok megcélózni. Azt írom, ami jön. A koncerten is volt egy kép, amin Brezsnyev tanul úszni világoskék női úszósapkában egy autógumi-belsővel, és két gorilla úszik mellette,

nehogy a főtákar elvtárs megfulladjon. A fiatalok nem tudják, hogy ebben mi a poén, de ez nem számít, mert a dalból megérzik a lényegét. Vannak erősen politizáló előadóművészek, akik elmagyarázzák, hogy melyik szám miről szól, mire utal... Olyan, mint egy vezércikk. Az emberek nem hülyék, én ebből élek. Kiálltam a *Másik Magyarországgal* ’86-ban, és még ma is mindenki érti. Talán mert ma is aktuális? Nem tudom, mert nem ezért született. Egyébként siker ide, vagy oda, pocsek érzés látni, hogy sok keserű dolog, amit megírtam, évtizedek múlva is aktuális. De eszemben sincs, hogy vátesznek gondoljam magam.

„Ki állította meg az órát?
Nehéz idők jönnek
Másik Magyarország
Félek tőled.”
(*Másik Magyarország*)

A 31 dosszié című darab miről szól majd?

– Abban több lesz a történelem, a dokumentáció. Tavaly írtam egy darabot *Utaczenész* címmel, ami a magyar popzenét mutatja be a ’60-as évektől, a Táncdalfesztiváloktól a Ki mit tud?-okon át napjainkig. Abban a zenei stílusban, ami az Illés együttestől kezdve a Hungárián át a Republicig, Demjén Ferencig mindíg meghatározó módon jelen volt és van a popban. Mindezt egy lecsúszott, vén utaczenész mondja el, aki végigcsinálta az egészet. Ezt szerettem volna színpadra állítani, de (én márha!), elmeséltem Vidnyánszkynek, hogy 30 év után kikértem az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárából az anyagaimat: feljelentések, vizsgálati anyagok, jegyzőkönyvek, besúgóí jelentések. Van közöttük több novella, meg egy Petőfi-oratórium vázlata, ezeket

Halj meg és nagy leszel

Földes László Hobo

„Igazi nevem Hobo, anyakönyvileg Földes Lászlónak hívnak, 1945-ben születtem. Pályámat 23 évesen kezdtem, azóta énekelek, írok. Tíz évre rá kezdtem verseket mondani. Tömrdek lemezt csináltam, írtam pár könyvet, színdarabot, 1978 és 2011 között játszottam a Hobo Blues Bandben, 2006 és 2013 között a debreceni Csokonai Színház tagja voltam, jelenleg zenészként szabadúszó vagyok, előadóként pedig 2013 óta a Nemzeti Színházban játszom.”

A Kossuth-díjas művész a 2019/2020-as évadban a *Hé, Magyar Joel*, a *Halj meg és nagy leszel* és a *Tudod, hogy nincs bocsánat* előadásokban látható a Nemzeti Színház színpadán.

1972-ben kobozták el, amikor letartóztattak és bevittek a Gyorskocsi utcába. Attila azt kérte, hogy inkább ezt csináljam meg, és egészítsem ki a betiltott dalaimmal. Most írom. Nagy bajban vagyok például azzal a résszel, amikor lecsaptak rám. Reggel 5-kor jöttek értem, két hatósági tanú előtt megvolt a házkutatás, elkoboztak egy csomó mindent, bevittek és beraktak egy cellába azzal, hogy majd jönnek értem. Nem történt semmi, nem vertek meg, nem kell dramatizálni.

Csak közben az ember retteg, mert nem tudja, mi vár rá...

– Nem voltam beszarva, másra nem emlékszem. Remélem, írás közben előjönnek az idetartozó dolgok is. Nem tudom felidézni, miért nem félttem, de az egész cirkusz – a két zsernyák, a hatósági tanú szomszéd, aki folyton a padlót nézte – röhejes volt. Az első kihallgatáson derült ki, hogy egy nyugatra írott leveletem felbontották, és „a szocializmus lejáratására alkalmasnak” ítélték, ezért tartóztattak le.

Volt olyan az élete során, amikor reménytelennek érezte a helyzetét?

– Nem. Innen is kidobtak, onnan is kidobtak, de ösztönösen mentem előre. Sokáig, még a hatvanas években is csak azt tudtam, hogy mi nem akarok lenni: Földes László miniszterhelyettes elvtárs fia. Ez – ha akkoriban még más nem is – sikerült. Ameddig nem kezdtem gimnáziumban tanítani, majdnem hogy nem is érdekelt, hol dolgozom. Csak ment az idő. Ha nem megyek el ’77-ben Zágrába, és nem nézem meg a Rolling Stones-t, lehet, hogy tanár maradok. Írtam pár dolgot a régi Mozgó Világba és a Kortársba, amelyek sikert arattak ahhoz képest, hogy csak novellák voltak. Akkor sokan úgy gondolták, hogy majd író leszek. Még ’88-ban sem hittem, hogy az a rendszer meg fog dőlni. Nem gondoltam, hogy ellenálló volnék. Nem üldöztek – eltűrték, mint egy bohócot.

„Negyven évig nem tudtam, ki vagyok én?

De minden eljön a maga idején,

Nem vagyok zászló a mások ünnepén,

Szelep vagyok az ország fenekén.”

(Ars Bluesica)

Soha nem éreztem, a legreménytelenebb helyzetben sem, hogy el kell innen mennem. Egyszer ugyan, az első Fidesz-kormány idején fölvetődött, hogy Torgyán József lehet a köztársasági elnök – az volt az a pillanat, amikor úgy gondoltam, hogy odébbálok. Ez nekem már nem fért volna bele.

Ahhoz képest, hogy a Fidesz-vezérkar a lágymányosi HBB-klubban nőtt fel, Hobót – ellentétben a hazai rock más nagyjaival – nem lehet látni fényképeken pózolni az ország vezetőivel. Szándékosan tartja magát távol az ilyen helyzetektől?

– Nem jártam-járok közéjük. Bár egy-kettővel találkoztam. Aczél György, mielőtt betiltotta az *Agitátorok* című gyengécske filmet, megkérdezte tőlem, hogy „Még mindig maga a hippikirály?” Pár év múlva megcenzúrázta a *Vadlázat*ot. Pozsgay Imre a tévéből tiltott ki, majd évtizedekkel később Amerikában találkoztunk, ahol megdicsért a bátorságomért. 1988-90-ben több induló politikai pártnak segített, jobbról, balról. Néhány évvel később az egyik fővezér megveregette a vállamat és így szólt: „Hobókám, rosszul bántunk veled. Ti voltatok a rendszerváltó zenekar.” Nem volt igaza, meg nem is hittem neki. Bár az elvtársak, ahogy minden mástól, a zenétől is beszartak, de az, hogy az ember nem ijed meg tőlük, még nem forradalom. Egyetlen politikust hívtam meg: Hiller Istvánt a Nemzetiben lejátszott 400. József Attila-estemre, mert kulturális miniszterként erre a Vidnyánszky által ren-

dezt előadásra adott egy csomó pénzt, hogy létrejöhessen, és hogy olyan helyekre is eljussak vele – falvakba, a határon túlra –, ahol nincs semmi. De nem tudott eljönni.

A Lázár Ervin meséjéből készült 1983-as *Szegény Dzsoni és Árnika* című filmben Orbán Viktor az egyik szereplő, és az egyik jelenet alatt egy megzenésített Eörsi István-vers szól, amit őn énekel, miközben a szereplők fociznak. A *Talán, talán* című szám is rajta lesz a most megjelenő Eörsi-lemezen, ez a filmrészlet viszont olyan, mint egy időkapuszalába zárt minitörténelem.

– Akkoriban mindez nem számított. Van egy kultikus fényképem 1980-ból. A Fővárosi Művelődési Házban (FMH) tartott Hobo Blues Band-koncerten megjelent Allen Ginsberg, a majdani MDF-alapító Csoóri Sándor, valamint a később az SZDSZ-hez csatlakozó Eörsi István, ők vannak a képen. Egyébként most, amikor szóba került, hogy az Eörsi István-anyagot Ascher esetleg újra megrendezhetné, Vidnyánszkyknak nem volt ellene kifogása.

A lemez, amit '82-83-ban nem adhattak ki, elkészült, készül a dossziés színdarab...

– Új lemezek is lesznek – még mindig több ötletem van, mint amennyit meg tudok valósítani. Márciusban indulok koncertkörútra „Hobo 75”

címmel Magyarországon és Erdélyben, amely december 28-án a Papp László Arénában ér véget.

Mindemellett újraindították a klubot is a Muzikumban, erre miért volt szükség?

– Ez a legjobb. Mindig volt klubunk, vagy Lágymányoson, vagy az FMH-ban, a mai napig abból élek. Úgy kommunikálok a nézőkkel, ahogy erre akkor ráéreztem. Belenézek a szemükbe. Ezért merem a színházban az első sorhoz közel elmondani a verseket. Az új zenekaromat elfogadta és megszerette a közönség: visszamegyek velük oda, ahol kezdtem. A legszívesebben minden héten játszanék valami jó kis kocsmában, akár egy szál zongoristával, ahol közel vannak az emberek és nincs szükség semmi külsőségre. Ahogy John Mayall mondta: Back to the Roots, vissza a gyökerekhez. De tulajdonképpen nem is kell visszamennem, mert sose szakadtam el. A régi zenésztársakkal is játszom, ez inkább a nosztalgia része – az új számokon az új bandámmal dolgozom, és ez nagyon inspirál. Szeretem a régi dalokat, azoknak is köszönhetem azt, aki vagyok, de mindig jobban érdekelt az, ami előttem van, mint az, ami mögöttem.

SÜMEGI NOÉMI

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Hé, Magyar Joe!

ŐSZINTE, HITELES

Rácz József és Hobo korábban több darabban játszottak együtt, majd a már régi barátság a 2016-os *A Gulag virágaiban* vált szoros munkakapcsolattá, amit a Hé, Magyar Joe! követett. A legutóbbi Aréna-bulin és a *Vadászat* megjelenésének 35. évfordulójára rendezett koncerten pedig vendégfellépő volt Rácz József, aki így beszélt kollégájáról.

– Azt hiszem, az Új Színházban találkoztunk először. Aztán a *Vadászat* beregszászi próbái idején ismertük meg egymást, azóta, ha szabad azt mondanom: barátok lettünk. Akkor még ideiglenesen – mint a szovjet csapatok – közel 14 évig a beregszászi színház épületében laktam. Amikor Hobo le akart pihenni két próba közt, én szívesen átengedtem neki a szobámat. Ilyenkor persze beszélgettünk – színházról,

zenéről, irodalomról... A fal tele volt plakátokkal, ezekkel próbáltam takarni a repedéseket, a beázásokat. Középre került egy Viszockij-kép – tudtam, hogy Hobo is szereti a költő verseit. Talán ez volt a mi találkozási pontunk...

– El se tudom mondani, mekkora dolog volt az nekünk, hogy Beregszászon Hobóval, Pókával, Tomsiccsal próbálunk, játszunk. Közvetlenek voltak és kíváncsiak, akik megértették a mi speciális beregszászi állapotunkat, de hiába lettünk kollégák, nekem ők a rock nagy alakjai maradtak.

– Hobo azt mondja, hogy ő nem színész. Ez igaz ugyan, de amikor színpadra lép, és a saját maga által írt történetekben önmagát alakítja, látom rajta, ahogy szerepbe kerül. Az érdekes éppen az, hogy a kettő, a szerep és az alakítója egy és ugyanaz: Hobo. Ettől őszinte és hiteles, amit látunk tőle.

– Soha nem elégedett meg azzal, amit elért. Mindig volt új és új téma, amit el akart mondani a közönségének. Ma is könyvet, drámát ír, lemezt készít, önálló estjeivel, előadásaival, koncertekkel minden harmadik nap színpadon áll. Ki hinné, hogy 75 éves!? Isten éltesse!

- ki

Cluj, Duminecă matineu, la 8 Febr. 1925.

Seria biletelor: 57.

Inceputul la ora 3^{1/2} Cu prețuri reduse

A 117-a oară:

Kolozsvár, vasárnap d. u., 1925 febr. 8-án

Sorozatszám: 57.

Mérsékelt helyárak Kezdeté 3^{1/2} órakor

117-edszer:

IOAN VITEAZUL JÁNOS VITÉZ

Operetă în 3 acte de Carol Bakonyi. Versurile de Eugen Heltai. Muzică de Pongráz Kacsóh.

Daljáték 3 felvonásban. Írta: Bakonyi Károly. A verseket: Heltai Jenő. Zenéjét szerzette: Kacsóh Pongrácz.

Distribúcia:

Kukoricza Jancsi	—	—	—	Bela Tompa
Ileana	—	—	—	Lili Neményi
Mama vitreă	—	—	—	Iulia P. Aldor
Sergentu	—	—	—	Ludovic Virág
Bagó, hornist	—	—	—	Edmund Réthely
Zitarul satului	—	—	—	Nicolae Izsó
1. bogotani	—	—	—	Matei Némegy
2. bogotani	—	—	—	Bartolomei Pálffy
Regele franței	—	—	—	Leo Leövey
Prințesa franței	—	—	—	Margareta Kőszegi
Bartolo, filozof	—	—	—	Ioan Jung
1. dame de onoare	—	—	—	Dna Kertész
2. dame de onoare	—	—	—	Margareta Szabó
1. general	—	—	—	George Dancsó
2. general	—	—	—	Emeric Enyedi
1. sambelani	—	—	—	Iosif Wild
2. sambelani	—	—	—	Iuliu Kozma
Un husar	—	—	—	Ludovic Csengery
O fata	—	—	—	Dna Szabó
Un subofiter	—	—	—	Ludovic Kertész

Actul I se petrece la marginea de sat. Actul al II. la palatul regelui franței. Un tablou din actul III. la locul vieții, al doilea tablou la marginea satului.

Ore de casa:

Sâmbătă, Duminecă și în sârbători: 9—12 a. m. 2^{1/2}—3 și 6—7 d. m. În celalalte zile: 9—1 a. m. 1^{1/2}—7 d. m.

În orele de antemeridiane se vând bilete pentru toate reprezentațiile din repertoriu. În orele de postmeridiane și seara se vând bilete numai pentru acești zi.

Repertoriu săptămânal:

Joi: „Căpitănușul cântăreț.” (A 15-a oară. Ca oaspe: Dna Mihi Horváth. Prețuri de premieră. Abonament de zi No. 71. A. Seria: 62.)
Vineri: „Galeria de Oglinzi.” (Premieră. Abonament de premieră No. 39. Prețuri de premieră. Seria: 63.)
Sâmbătă matineu 3^{1/2}: „Țigănușul.” (Reprezentare pentru tinerime cu prețuri reduse. Cu concursul dlui Ștefan Szentgyörgyi. Conferează: prof. Iosif Rácz. Seria: 64.)
Sâmbătă seara 7^{1/2}: „Galeria de Oglinzi.” (A 2-a oară. Abonament de zi No. 72. B. Prețuri obișnuite. Seria: 65.)
Sâmbătă seara 10^{1/2}: „Frunza de Smochin.” (A 6-a oară. Abonament șters. Prețuri de premieră. Seria: 66.)
Duminecă a. m. 10^{1/2}: „Aladar nu-i magar.” (Reprezentare pentru copii cu prețuri reduse. Seria: 67.)
Duminecă matineu 3^{1/2}: „Micul Conte.” (Prețuri reduse. Seria biletelor: 68.)
Duminecă seara 8: „Tragedia Omului.” (A 113-a oară. Abonament șters. Prețuri de premieră. Seria: 69.)
Luni: „Tragedia Omului.” (A 114-a oară. Prețuri obișnuite. Abonament șters. Seria: 70.)

Szereplők:

Kukoricza Jancsi	—	—	—	Tompa Béla
Iluska	—	—	—	Neményi Lili
A gonosz mostoha	—	—	—	P. Aldor Juliak
Strázamester	—	—	—	Virág Lajos
Bagó, trombitás	—	—	—	Réthely Ödön
A falu csőze	—	—	—	Izsó Miklós
1. gazda	—	—	—	Némegy Máttyás
2. gazda	—	—	—	Pálffy Bertalan
A francia király	—	—	—	Leövey Leó
A francia királykisasszony	—	—	—	Kőszegi Margit
Bartolo, udvari tudós	—	—	—	Jung János
1. udvari dáma	—	—	—	Kertészné
2. udvari dáma	—	—	—	Szabó Margit
1. tábornagy	—	—	—	Dancsó György
2. tábornagy	—	—	—	Enyedi Imre
1. kamarás	—	—	—	Wild József
2. kamarás	—	—	—	Kozma Gyula
Egy huszár	—	—	—	Csengery Lajos
Egy leány	—	—	—	Szabóné
Egy altiszt	—	—	—	Kertész Lajos

Az I. felvonás történik a falu végén, a II. felvonás a francia király udvarában, a III. első része az élet tavánál, a második a falu végén.

Pénztári órák:

Szombaton, vasár- és ünnepnapokon: d. e. 9—12-ig, d. u. 1^{1/2}—3 és 6—7-ig. Hétköznapiokon: d. e. 9—1-ig és d. u. 1^{1/2}—7-ig.

A műsorra kitért összes előadások jegyei előre megvásárolhatók a délutáni órákban a színház pénztáránd. — A délutáni és esti pénztárnyitáskor csak az aznapi előadás jegyeit árultja a pénztár.

Heti műsor:

Csütörtök: „Nótás kapitány.” (15-ödször. Horváth Mici vendégszínháza).
Premiére helyárakkal. Napibérlet 71. szám A. Sorozatszám: 62.)
Péntek: „A tükörfolyosó.” (Ujdonság, először. Premiére-bérlet 39. szám.
Premiére helyárakkal. Sorozatszám: 63.)
Szombat d. u. 3^{1/2}-kor: „A cigány.” (Ifjúsági előadás mérsékelt helyárakkal. Szentgyörgyi István föllépésével. Előadó: Rácz József. Sorozatszám: 64.)
Szombat este 7^{1/2}-kor: „A tükörfolyosó.” (2-odszor. Napibérlet 72. sz. B. Rendes helyárakkal. Sorozatszám: 65.)
Szombat este 10^{1/2}-kor: „Fügefalevél.” (Operette-ujdonság, 6-odszor. Bérletszűnetben. Premiére helyárakkal. Sorozatszám: 66.)
Vasárnap d. e. 10^{1/2}-kor: „Aladar nem szamár.” (Gyermekelőadás olcsó helyárakkal. Sorozatszám: 67.)
Vasárnap d. u. 3^{1/2}-kor: „A kis gróf.” (Mérsékelt helyárakkal. Sorozatszám: 68.)
Vasárnap este 8-kor: „Az ember tragédiája.” (113-adszor. Bérletszűnetben. Premiére helyárakkal. Sorozatszám: 69.)
Hétfő: „Az ember tragédiája.” (114-edszer. Rendes helyárakkal. Bérletszűnetben. Sorozatszám: 70.)

No. 57.

Direcțiunea.

57. szám.

Igazgatóság.

1919. május 4-től a magyar színházak csak kétnyelvű, magyar–román színlapon hirdethették az előadásokat. A kolozsvári János vitéz 1925-ös színlapja más tekintetben is árulkodó: a színház neve hivatalosan Magyar Színház (Teatrul Maghiar) és nem Nemzeti Színház. A fejlécben sem a Nemzeti épülete látható, hiszen azt a magyar társulatnak el kellett hagynia, hanem a nyári játszóhelynek és mozinak épült úgynevezett sétatéri színház. A plakát alján a heti műsort is láthatjuk: a könnyedebb műfajú Nótás kapitány, a Fügefalevél, A tükörfolyosó és két gyerekelőadás mellett a kolozsváriak két alkalommal láthatták Az ember tragédiáját is.

A száz éve aláírt trianoni „békeszerződés” következtében Magyarország elvesztette területének és lakosságának mintegy kétharmadát. A 320 ezer négyzetkilométer területű, 20 milliós középhatalomból 94 ezer négyzetkilométeres, 7 millió lakost számláló kisállammá vált. A veszteségek az élet minden területére kihatottak – sorozatunkban a színházi élet átalakulását mutatjuk be. A veszteség számba vételének, valamint folyamatok, sorsok, törekvések, sikerek és kudarcok bemutatásának mozaikdarabjaival kívánunk hozzájárulni ahhoz, hogy az olvasó minél átfogóbb képet alkothasson a korról.

Janovics Jenő harmincéves színészi és huszonkét esztendőes igazgatói jubileumát 1924-ben ünnepelte Erdély és Bánát magyarsága, amelynek – ahogyan a Színházi Élet írta – „Janovics egyik vezetője, apostola, kulturális útmutatója” volt.

A KÉK MADÁR RÖPTE

Kisebbségi magyar színjátszás Erdélyben a két világháború között

A trianoni békét követően a legszínvonalasabb magyar nyelvű színjátszás a Román Királyságban bontakozott ki. Részben azért, mert az utódállamok közül itt volt a legerősebb a színjátszó hagyomány, de ami ennél is fontosabb, itt működött Magyarország egyik legjelentősebb színházi alkotója: dr. Janovics Jenő. Amellett, hogy 1905-től ő igazgatta a kolozsvári Nemzeti Színházat, 1914-től némafilmeket készített. Mivel együttesével nyaranta is tartott előadásokat, 1908-ban a Sétatérén új nyári színparkot építtetett saját költségén. Ebben az épületben filmvetítéseket is rendezett.

Egyenlőtlen küzdelem

Vállalkozásai révén az igazgató a város leggazdagabb polgárai közé emelkedett; majd az első világháború után a politikai küzdelmekbe is bekapcsolódott. A Polgári Radikális Párt képviselőjeként az 1918. október 31-én megalakult Magyar Nemzeti Tanács Erdélyi Bizottsága háromtagú vezetőségének alelnöke lett. S akkor sem menekült el, amikor a román csapatok megszállták a várost. Amíg csak lehetett, nem hagyta el társulatával a Hunyadi téri színház épületét, s bár a román hatóságok mindent megtettek, hogy megnehezítsék munkáját, vállalta a nehézségeket, és előadásokat rendezett hűségese közönségének. Az utolsó magyar bemutatóra 1919. szeptember 30-án került sor a Nemzeti Színház épületében – a *Hamlet*-et adták elő. A tragédia végén

a nézők a helyükön maradtak; a néma politikai tüntetést a katonaság zavarta szét. (A témáról bővebben: „Lenni vagy nem lenni”. *Nemzeti Magazin* 2019/2020 4. szám)

A kolozsvári magyar társulat Janovics sétatéri magánszínházában folytatta az évadot, de a harc ezzel még korántsem ért véget. Az erdélyi kisebbségi színjátszás történetének ismeretében kijelenthetjük, hogy a román és a magyar társulatok közötti – igen egyenlőtlen – küzdelem állandósult. A trianoni béke után Romániában mindössze öt vidéki városban – Iași, Craiova, Kolozsvár, Csernyivci és Kisinyov – volt állandó színház, ezért nagy hangsúlyt fektettek a kolozsvári Román Nemzeti Színház prózai és operai tagozatának fenntartására, amely az 1906-ban megépült magyar Nemzeti Színház épületét foglalta el.

Ez az intézmény csak nagy anyagi nehézségek árán működhetett, mert a város magyar többségű lakossága nem látogatta előadásait. A magyar lapokban időről időre felröppent a hír, hogy az állam nem győzi szubvencióval támogatni az Operát, s hamarosan bezárják. Valójában csődbe is ment, de a második bécsi döntésig működött.

Az állandó együttesek mellett román vándortársulatok járták az országot, s maguk építette alkalmi színpadokon játszottak. Erdély és a Partium nagyobb városaiban azonban erre nem volt szükség, mert itt megosztozhattak a játszóhelyeken a magyar társulatokkal, ami újabb és újabb sűrűlődségekhez vezetett. Mivel a román nemzetállam megteremtésében kiemelkedő szerepet szántak a színháznak, jelentős anyagi

Helikoni közösség

Huszonnyolc erdélyi író hívott meg a vagyonos Kemény János báró 1926 júliusában marosvécsi kastélyába, hogy megvitassák az erdélyi irodalmi (és a színházi) élet helyzetét. Helikon néven szabad írói munkaközösséget alapítottak, tagjai 1939-ig minden nyáron tanácskoztak (1942-ig rendszertelenül). Nem hivatalos intézményként működtek, mégis az erdélyi szellemi élet meghatározó közösségét jelentették. A tagjait nem közös ideológia fűzte össze, hanem erdélyi gondolat, a transzilvanizmus. Az alapítók között találjuk Áprily Lajost, Bánffy Miklóst, Kádár Imrét, Kós Károlyt, Kuncz Aladárt, Molter Károlyt, Nyíró Józsefet, Reményik Sándort, Tamási Áront. Később a közösség tagja lett Dsida Jenő, Jékely Zoltán, Karácsony Benő, Wass Albert is.

A körhöz szorosan kötődött az Erdélyi Szépmíves Céh Kiadó Kós Károly vezetésével. Folyóiratuk, az Erdélyi Helikon főszerkesztője 1928 és 1944 között az erdélyi származású, 1926-ig Budapesten élő diplomata, külügyminiszter, író, drámaíró, operarendező, díszlet- és jelmeztervező, grafikus, a budapesti Nemzeti és az Opera egykori intendánsa, Kisbán Miklós néven Bánffy Miklós volt.

támogatást adtak a román társulatoknak és intézményeknek, és adminisztratív eszközökkel korlátozták a magyarok működését.

A legradikálisabb megoldás híre 1920 májusában szivárgott ki. Kiderült, hogy a román Kormányzótanács március 21-én elhatározta, hogy 1920. szeptember 1-jétől – a jugoszláv példát követve – megszünteti Erdélyben a magyar nyelvű előadásokat. Janovics Jenő ekkor nemcsak a saját, hanem az Erdélyben működő valamennyi színtársulat érdekében nyílt levélben fordult a kultuszminiszterhez, Goga Octavianhoz, a „román költészet ünnepelt nagyjához”, Petőfi és Madách fordítójához. Ahhoz az emberhez, aki 1919-ben „a gyűlölködés izzó tüze közepette koszorút küldött Ady Endre koporsójára”. A kolozsvári magyar társulat vezetője hatásosan felépített írásában, melyet

1920. szeptember 1-jén kiadott számában a budapesti Színészek Lapja közölt, szinte minden sérelemre kitért. Először a méltatlan helyzetet részletezte: „A kolozsvári magyar színtársulatot [...] kitelepítettek egy mozgófénykép-színház rideg, sivár és kietlen helyiségeibe. A magyar színészek estéről-estére, áldozatra vetve egészségüket és testi épségüket, ázva-fagyoskodva, néma türelemmel folytatták e helyiségben működésüket. Nincs is teljesíthetetlen kérésük. Szerénynek. Nem kérnek állami segínyt vagy állami támogatást. Csak az a kívánságuk, hogy e szomorú és alkalmatlan helyiségből ne dobhassák ki őket.” Majd tovább sorolta sérelmeit: a hivatalok válasz nélkül hagyják a beadott memorandumokat; sem a Kormányzótanács, sem a városi hatóság nem vállalja, hogy engedélyt adjon a játszóhely átépítésére. Janovics az ösztírozás forradalom aktív szereplőjeként azt feltételezte, hogy ez a különös ellenállás, az akták módszeres elszüllyesztése az ő túlságosan exponált személyiségének szól. Ha valóban így van – folytatta gondolatmenetét –, „boldogan adom át helyemet a kormányruhnál más, alkalmasabb és alkalmazkodóbb vezetőnek”.

Levele végén Janovics azzal szembesítette Gogát, ha tétlenül nézi, hogy a magyar nyelvű kisebbségi színjátszást ellehetetlenítik Romániában, akkor életrajzírói kénytelenek lesznek arról beszámolni, hogy „a hatalom polcán megfeledkezett az örök életnek szánt, és addig fanatikusan hirdetett eszméiről”.

Talán a nyíltlevél hatására, talán külföldi nyomásra, a kultuszminiszter hamarosan intézkedett, s elrendelte, hogy az „összes Transzszilvániában működő” magyar színtársulat működési engedélyt egy évre hosszabbítsák meg. Ekkor tíz magyar társulat játszott Erdélyben: Janovics mellett Róna Dezső Aradon, Erdélyi Miklós Nagyváradon, Sebestyén Géza Temesvárott működött. Volt még hat igazgató – Szabadkay József, Kovács Imre, Gáspár Imre, Krasznay Ernő, Fehér Imre és Szabó Pál –, akik több helységet kerestek fel társulatukkal. Szembe kellett viszont azzal nézniük, hogy hiába folytatták úgy az évadot, ahogyan az Országos Színészegyesület engedélyezte, a megváltozott helyzetben a budapesti testület nem felügyelheti az erdélyi társulatokat. Ezért az 1920. szeptember 22–23-án megrendezett színészkongresszuson megalapították az Erdélyi és Bánáti Magyar Színészegyesületet. Az egyesület azonban 1923-ban kénytelen volt egybeoladni a Romániai Színészek Szindikátusával. Pedig a testületnek, melynek elsőként Leövey Leó, majd Janovics Jenő töltötte be elnöki tisztét, megalakulásakor 326 rendes és 68 gyakorlatos tagja volt. Ez a mozzanat jól jellemzi, hogy milyen törekény volt a kisebbségek önrendelkezési joga, melyre oly sokat hivatkoztak a békekötés idején.

János vitéz és a diplomácia

Kádár Imre, aki 1933-tól a második bécsi döntésig vezette a kolozsvári Magyar Színházat, az Erdélyi Helikonban megjelent *Búcsú a kisebbségi színházról* című írásában nemcsak a román–magyar kulturális közlekedésről számolt be, hanem arról is, milyen megalázó szabályokat hozott a román hatalom a magyar színjátszás ellehetetlenítésére: „Magyarországi helységnevek, magyar földrajzi elnevezések, magyar pénznemek többé nem szerepelhetnek a darabokban. A magyar s a régi osztrák–magyar uniformisokat már régebben letiltották. Az utolsó években a darabok magyaros jellegének kifordítása érdekében a cenzor átjavítja az ízebb népies kifejezéseket is. Fűtykös helyett botot, pandúr helyett csendőrt, betyár helyett csikóst (!) ír elő a cenzúra. Forint, sőt garas helyett lejt kellett mondani, százötven év előtt lejátszódo népszínművekben is.”

Az írásából megtudjuk, hogy a cenzorok megjelentek a főpróbákon, s az előadások előtt néhány órával további lényeges változtatásokat követeltek. Kacsóh Pongrác *János vitéz* című operettjét egyszer azért

Kádár Imre igazgató 1936-ban megrendezte George Bernard Shaw Szent Johannáját a „kolozsvári színpad monumentális arányait kitöltő és mégis egyszerűségében megkapó stílusban”

tiltották be, mert úgy vélték, a francia király kifigurázása külpolitikai aggodalmakra adhat okot. Kádár Imre azt is nehezményezte, hogy nyolc évig Herczeg Ferenc egyetlen színművét sem lehetett előadni, s a magyar nemzeti játéktrend egyes darabjai vagy sehogy sem, vagy csak olyan csonkításokkal és átírásokkal kerülhettek volna színre, hogy a bemutatásról éppen nemzeti szempontból kellett lemondaniuk.

A román hatalommal való amúgy sem felhőtlen viszonyt nem javította az a rendelet sem, amely előírta, hogy az erdélyi kőszínházaknak román színházművészek nevét kell felvenniük. A kolozsvári Magyar Színházat hivatalosan a bukaresti Nemzetit is igazgató, 1929-ben meghalt drámaíróról, Alexandru Daviláról nevezték el. Ám ahol lehetett, továbbra is a semleges Thália elnevezést használták.

Leépülés, operett, pokol

Kötő József *Magyar színház Erdélyben* című, Kántor Lajossal együtt írt kismonográfiája szerint az 1918 és 1940 közötti időszak első évtizedét a fokozatos leépülés jellemezte. Ezeknek az éveknek Janovics Jenő volt meghatározó alakja. Janovics megkísérelte a színház finanszírozását megoldani, de azzal nem számolt, hogy szubvencióhoz nemigen juthat, és jóval nagyobb adóval sújtják, mint román kollégáit. (Csak egyetlen számadat: a kolozsvári színház 1921–1922-es évad végi jelentése említi, hogy az adók levonása után a maximális bevételi lehetőség 13 ezer lej, a napi kiadás pedig 15 ezer lej volt. Janovics magánvagyonából finanszírozta a teátrum működését.)

A bevételeket ráadásul igen nehezen lehetett növelni, mert a régi, értelmiségi közönség nagy része Magyarországra menekült, hiszen aligha kapott volna állást az impériumváltás után. (A színészek elvándorlása nem volt jellemző, hiszen Magyarországon se volt rózsás a helyzetük.) Ennek ellenére Janovics még megpróbálkozott a lehetetlennel, és nemzeti színházhoz illő műsorpolitikával folytatta működését. Sőt, az előadások színvonalával is szemléltetni akarta, hogy a magyar színjátszókéltúra európai színvonalú. Az igazgató nemcsak Shakespeare-

és Molière-ciklust rendezett, de a kortárs erdélyi drámát is be akarta mutatni. Janovics 1923-ban és 1924-ben meghirdetett pályázatára majd kilencven mű érkezett, melyek között ott találjuk Tamási Áron, Bárd Oszkár, Gulácsy Irén, Karácsony Benő, Nikodémusz Károly és Molter Károly írásait. De az erdélyi színházak a román drámairodalom legkiválóbb alkotásait – Lucian Blaga, Nicolae Iorga és Victor Eftimiu színjátékait – is műsorra tűzték.

Bár a többi társulatvezető is igyekezett, hogy a műsorát értékes művekből állítsa össze, ezt a törekvést nem mindig koronázta siker. Az állandó anyagi gondokkal küzdő igazgatók többsége nem tudott kiváló művészi erőkből álló társulatot szervezni, s a színpadi újdonságok megszerzésére sem futotta bevételéből. A helyzetet jól jellemzi az Aranyosvidék című lapban 1926-ban megjelent írás, melyre Kötő József hívta fel a figyelmet sokat idézett kötetében: „*mi ma a színház, speciálisan magyar színjátszás és színművészet az Erdélyben működő magyar nyelvű színtársulatoknál? Részben idegenből fordított és részben magyarul írt úgynevezett operett-slagerek sorozatos előadása, ami elkelhet mulattatás vagy látványosság számában, de korántsem jelenti a magyar színjátszás és magyar színpadi irodalom művelését, és semmi szín alatt annak fejlődését, értékelését.*”

Miközben minden társulat a fennmaradásért küzdött, 1926-ban a román kultuszminisztérium a minőségi kiválasztódás érdekében meghirdette a szabad verseny elvét, megszüntették a körzetesítést (korábban egy-egy társulat meghatározott területen, településeken működhetett), és az engedélyek számának korlátozását. Eddig is elkéseredett harc dúlt a koncesszióért, az új rendelkezéssel viszont elszabadult a pokol. Az áldatlan állapotok felszámolására alakultak meg az első helyi színpartoló bizottságok, melyek biztosították a városba érkező magyar társulat megélhetését. A Keleti Újság kezdeményezésére 1927 szeptemberében létrejött színházi ankét látszólag pozitív eredménnyel zárult: az egymással versengő direktorok megegyeztek, az 1927–1928-as évadban viszont már csak hat igazgató vezetett társulatot. Feltűnő változás, hogy Janovics Jenő együttesét immár nem tartotta el a kolozsvári közönség – Brassóban, Tordán és Nagyváradon is játszaniuk kellett.

Az „Új erőre kapott kolozsvári Magyar Színház” egy sor új darabot mutatott be. Ilyen volt 1935-ben Tamási Árontól az Énekes madár Tompa Sándorral és Balázs Samuval. Az előbbi 1945-től, utóbbi 1936-tól volt a budapesti Nemzeti művésze. | fotó: Szabó Dénes

A leépülést jól szemlélteti, hogy Aradon és lényegében Kolozsváron is megszűnt az operajátszás; Nagyváradon pedig csak időszakosan tűztek műsorra zenés színjátékok. A világgazdasági válság azután végképp megadta a kegyelemdőfész: Janovics magántókéje elolvadt, ezért nem tudta a színház működtetését tovább finanszírozni.

Reform(kísérlet)

Ezzel párhuzamosan a magyar értelmiség lázasan kereste, hogy milyen új formát teremtve lehetne a magyar színjátszás folytonosságát megnyugtatóan biztosítani. A tervezetésben az Erdélyi Helikon című folyóirat köre járt az élen, s végülként olyan színjátszás megteremtését tartották kívánatosnak, mely – Kötő József szavaival – kizárólag az általános nemzeti művelődésnek és a művészi céloknak állna a szolgálatába. A finanszírozási reformot számos ankét és tanácskozás előzte meg, melyek közül kiemelkedik és fordulatot hoz az 1930. június 11. és 13. között megrendezett ötödik helikoni találkozó. Ezen az összejövetelen Bánffy Miklós az országos színpártoló egyesület eszméjének felkarolására hívta fel a résztvevőket. Nem sokkal később, augusztus 7-én, hogy az országos színpártolást megteremtsék, már állandó bizottság ülésezett, s a Keleti Újság két hét múlva arról számolt be, hogy minden városban Színpártoló Egyesület alakult. Az új évadban Kolozsváron megkezdődött az új színházi struktúra kikísérletezése, melynek során Janovics Jenő átengedte a színház irányítását a Színpártoló Egyesületnek. Ugyanekkor – 1930. június 27-én – drámai bejelentést tett a Keleti Újságban: *„Íme a leltár, amelynek igazolása szerint az impériumváltozás idején, midőn a színházat tölem elvették, nyolcvanmillió lej értékű vagyonom volt, ami az utolsó baniig elűszott. Még a legszükségesebb kiadásokat sem tudom fedezni, és ezért voltam kénytelen a színház bérletét átadni. Amint nem szégyelltem azt, hogy valamikor gazdag ember voltam, éppen úgy nincs okom szégyenkezni azon, hogy ma szegény ember vagyok.”* Bár Janovics a vissza-

vonulását fontolgatta, 1933-ig még a kolozsvári Magyar Színház meghatározó vezetője maradt, sőt időnként ismét vállalkozó igazgatóként működött.

A színházpártolás új formája kezdetben nem hozott túl sok művészi eredményt. A budapesti Nemzeti Színház rendezőjének, Horváth Árpádnak szerződtetése viszont kétségkívül kultúrtörténeti eseménynek számított. Igaz, hogy számos kiváló művész – Laczkó Aranka, Hoykó Ferenc, Kemény László, Poór Lili – távozott ekkoriban.

„Horváth működése mellett voltak még kiemelkedő művészi pillanatai az erdélyi színművészetnek – írta Kötő József –, 1930-ban színre került Az ember tragédiája Kolozsvárt; 1931-ben Fekete Mihály eljátssza és rendezi a Lear királyt, színre viszi az Éjjeli menedékhelyet; 1932-ben pedig a Farkas utcai ódon református templom tövében felállított szabadtéri színpadon eljátsszák Hofmannsthal Jedermann című misztériumjátékát.”

A Kemény-modell

Az erdélyi színjátszás múltjával foglalkozó kutatók egyetértenek abban, hogy igazi fordulatra az 1933–1934-es évadig várni kellett. Ekkor alakult meg ugyanis a Thália Részvénytársaság, mely az új színházi modell gazdasági alapjait megteremtette. A társaság elnöke a marosvécsi Helikon írói munkaközösség megalapítója, Kemény János, ügyvezető igazgatója Janovics egykori titkára, főpénztárosa, Parlagi Lajos színész lett; míg főrendezőnek Kádár Imre drámaíró, műfordító, lapszerkesztőt hívták meg. Bár a vállalkozás jogilag magánintézménynek számított, lényegében – ahogyan Kötő József írja – *„az erdélyi magyar kultúrközösség irányítása alatt álló nemzeti intézmény”* volt. Kemény János ezt az új művelődési modellt nemzetközösségi színháznak nevezte el. A sok színvonalatlan színtársulat helyett az erők összpontosításával egyetlen minőségi együttes létrehozását tűzték célul. Az új intézmény vissza akarta szerezni a színház tekintélyét és a közönség bizalmát.

Kádár Imre az első évadban három kiemelkedő rendezéssel – Gerhart Hauptmann *Naplemente előtt* (1933), Madách Imre: *Az ember tragédiája* (1934) és Edmond Rostand *A Sasfiók* (1933) – tette le névjegyét. Kötő József kötetében kiemelte, hogy a *Tragédia* közönség sikere sorsfordítónak számít az új színház életében: „*barminctagú zenekar; a városi egyesített énekkarok, ötven statiszta működött közre, tette monumentálissá az előadást. A bemutatón az ezeregyszáz személyes nézőtérén ezernégyezer néző szorongott, s csupán az évad folyamán huszonkilenc előadást játszottak Kolozsváron, Brassóban, Nagyváradon, közel harmincezer néző előtt.*”

A társulat sikeréhez az is hozzájárult, hogy Kádár Imre újjászervezte a művészi gárdát. Solymosán Magda, Gordon Júlia, Nagy István mellett a legtehetségesebbnek a tizenhat éves Fényes Alizt ítélték. Rajtuk kívül Tompa Béla, Kovács György, Tompa Sándor (Pufi), Tóth Elek, Hetényi Dömény Elemér erősítette az együttest. Kádár Imre nevéhez fűződik a még Janovics által épített sétatéri színházépület igényes felújítása is.

A siker két fele

A Pesti Napló 1936. március 1-jén közölte Thury Zsuzsa cikkét, mely arról számolt be a budapestieknek, hogy „*új erőre kapott a kolozsvári Magyar Színház*”. Az író kiemelte, hogy az „*elmúlt esztendő választás elé állította Kádár Imre direktort: vagy becsukja a színházat, vagy erdélyi színházat csinál. Az utóbbit választotta. Érdekes újítást vezetett be. Eredeti bemutatókat tűzött műsorára – minden hónapban egy-egy erdélyi szerző darabját.*”

Ez a kezdeményezés azonban csak félig hozta meg a kívánt sikert: a bemutatón fényes közönség vett részt, a drámák második előadása azonban érdektelenségbe fulladt. Az író megállapította, hogy Kádár új elképzelése „*kialakította azt a szellemet, amely az egyedül elképzelhető helyes irányba terelte az erdélyi színjátszást: erdélyi levegőt, erdélyi hangokat, az itteni néprétegek színes ruháit, különleges népszokásait telepíteni be a színházba*”. Megemlítette, hogy e törekvés szellemében mutatták be Nyíró József *Júlia szép leány* (1933), Szentimrei Jenő *Csáki bíró lánya* (1936) című darabját és Tamási Áron *Énekes madarát* (1936). Szigligeti Ede *A cigány* című darabját is megújították 1936-ban: a népszínmű műdalainak helyére Csiky Endre kísérező zenéjével eredeti székely és csángó népdalok kerültek. Thury Zsuzsa szerint a színház aranykorát, a vándorszínészet új aranykorát élte ekkor: február végén vendégzereplésre indultak Brassóba, Nagyváradra és Marosvásárhelyre. Ettől az évtől kezdve Nagyszebenben is szívesen látott vendégek lettek. Ezt az új színpadi, színházi törekvést egyébként Székely kék madár vagy Erdélyi kék madár mozgalomként emlegették a kortársak, később a székely és az erdélyi jelzőt elhagyták a névből...

A kolozsvári magyar színházban természetesen továbbra is színpadra kerültek klasszikusok – 1936-ban például Shakespeare *Hamletje* és *Rómeó és Júlia* című drámája, Vörösmarty Mihály *Csongor és Tündéje* és Makszim Gorkij *Éjjeli menedékhely* című alkotása. De igazi szellemi csemegének az erdélyi magyar szerzők drámái számítottak: 1936-ban Tamási Áron *Tündöklő Jeromosa*; a következő évben pedig Kós Károly *Budai Nagy Antal* című műve és Nagy István *Özönvíz előtt* című darabja.

A Thália társulata a bécsi döntés előtti, 1939–1940-es évadban 330 ezer fizető néző előtt 802 előadást tartott. Ebből 406 jutott Kolozsvá-

Több mint négyezer néző látta 1932 nyarán a kolozsvári Farkas utcai református templomnál kialakított szabadtéri színpadon Balázs Samu és Gellért Lajos főszereplésével Hofmannsthal Akarki című moralitásjátékát
| a Fotofilm Cluj felvétele, OSZK Színháztörténeti Tár

várnak, a többi vidéki városokban tartották meg, állandó vándorlással. Lehetetlen utazási körülmények között, örök vitában a polgári és katonai hatóságokkal, mert a háborús helyzetben mindig más és más előírások léptek életbe, s újabb és újabb korlátozások nehezítették meg az utazásokat. „*Nem egyszer megtörtént, hogy amikor tizennégy órás utazás után megérkeztünk célunkhoz, egész együttesünkkel, felszerelésünkkel, nyomban visszatérésre kényszerültünk, mert a rendőrség az izgatott közhangulatra hivatkozva, nem engedett bennünket játszani. Munkatervünk ilyenkor persze betekre fordult. Fiatal, lelkes együttesünk mégsem csüggedt el, mert tudta, hogy nem kizsákmányoló magánérdek, hanem legmagasabb nemzeti cél érdekében dolgozik az önfeláldozásig*” – emlékezett Kádár Imre.

A színészegyüttes önfeláldozó életmódja mellett szükség volt Kádár Imre fáradhatatlan munkájára, Janovics Jenő és Kemény János vagyonára, hogy színvonalas magyar nyelvű és nemzeti szellemű előadásokat láthasson az erdélyi magyar közösség. A legújabb kutatás szerint a magyar kormány pénzzel segítette ezt a kultúrmissziót. Kötő József bukkant rá egy forrásra, miszerint „*A kolozsvári Színpártoló Egyesület tudvalevőleg a magyar kir[ályi] Miniszterelnökség megbízásából intézte volt közvetítő fórumként a kolozsvári színház ügyeit a román uralom alatt. Az Egyesület minden fontos kérdésben kikérte a miniszterelnökség utasítását, intézte a segélyek eljuttatását a színházhoz, s ellenőrizte a művészi és gazdasági ügyvitelt.*”

Ez a tény sok mindenre magyarázatot ad, de egyáltalán nem kisebbíti a legnehezebb években az erdélyi színjátszás fennmaradásáért dolgozó alkotók érdemeit.

GAJDÓ TAMÁS

| fotók: OSZMI, OSZK

**Ha a teljes sorozatra kíváncsi,
itt elolvashatja az
összes, eddig megjelent részt!**

OLVASNIVALÓ SZÍNHÁZ

Öt évad írásban és képen

Nemzeti Színház,
a nemzet színháza – 2013 – 2018

Mitől nemzeti a Nemzeti? Mitől több a Nemzeti, mint egy színház a többi között? A gazdagon illusztrált kötet a Vidnyánszky Attila igazgatásával 2013-ban kezdődött új korszak törekvéseit mutatja be. A kötetből megismerhető az a működési struktúra, amely a Nemzeti Színház az elmúlt öt évadja alatt épült és teljeseedett ki. Eöri Szabó Zsolt közel 400 fotográfiáján keresztül tárul fel az olvasók előtt a Nemzeti Színház 2013 és 2018 közötti öt évadjának színpadi világa.

Ár: 3900 Ft

Csíksomlyói passió

Egy előadás zárandókútja

A gazdagon illusztrált kötet a Nemzeti Színház és a Magyar Nemzeti Táncgyűttes közös produkciójának 2018. augusztus 18-i, csíksomlyói „hazatéréséről” szól. Az MMA Kiadó gondozásában megjelent munkakönyvben megszólalnak az előadás főbb alkotói, többek között Vidnyánszky Attila, Zsuráfszky Zoltán, Szócs Géza és Berecz András is. A fotókat a Prima Primissima díjas Benkő Imre és a Nemzeti Színház fotográfusa, Eöri Szabó Zsolt készítette.

információ: www.mmakiado.hu

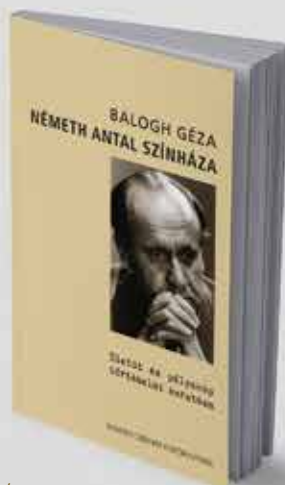
A Nemzeti Színház Kiskönyvtára sorozat kötetei

Eugenio Barba:

Hamu és gyémánt országa

Eugenio Barba, a holstebrói Odin Teatret megalapítója a 60-as évek elején Jerzy Grotowski opolei műhelyében szerzett élményeit idézi föl. Grotowski huszonhat Barbához írt levele két iskolateremtő színházi alkotó útkeresését, mester–tanítvány viszonyát és barátságát dokumentálja.

Ár: 2500 Ft

Balogh Géza:

Németh Antal színháza

Életút és pályakép történelmi keretben: **Németh Antal** (1903–1968) a hazai rendezői színház úttörőjeként 1935-től 1944-ig a Nemzeti Színház igazgató-főrendezője volt. A hitleri és sztálini diktatúra idején meghurcoltatása ellenére megőrizte alkotói függetlenségét.

Ár: 2000 Ft

Milánói leckék

Tadeusz Kantor (1915–1990), a 20. század nagy színházi nyelvújítója. 1986 nyarán olasz színinövendékeknek tartott mesterkurzust, amelynek Kantor által illusztrált szövegét tartalmazza a kötet. Ezt egészítik ki Balogh Géza, Katona Imre, Király Nina és Szász Emese tanulmányai.

Ár: 1969 Ft

KÉT ÚT, EGY PÁLYA

Párhuzamos életművek –
könyv Bessenyei Ferenc és Gábor Miklós színészetéről

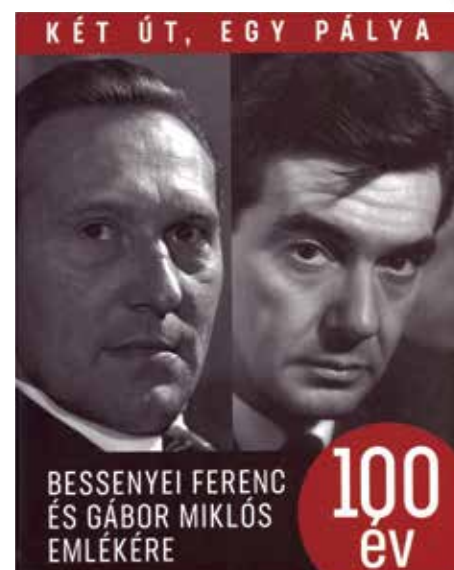
Száz éve születtek, jó fél évszázadot töltöttek a színpadon, filmek tucatjaiban szerepeltek. Mindketten hatalmas népszerűségnek örvendtek. Szerepeiken kívül a színházról, a színész szerepéről, a világról, politikáról, közéletéről vallott gondolataikat, kétségeiket is megosztották a közönséggel. Bessenyei Ferenc és Gábor Miklós a 20. század második felének két jelentős személyisége. Életük és munkásságuk feltárása, összegzése és párhuzamos bemutatása nemcsak színháztörténetileg érdekes, hanem kortörténeti tanulságokkal is szolgál.

Eltérő személyiségként élnek az emlékezetben. Bessenyei az ösztönös, vérbő, a nemzeti sorskérdéseken vívódó alkat. Ádámot játszotta a *Tragédiában*, Othellót, Leart és Asztrovot alakította, volt Bánk bán, Görgey és Kossuth. Gábor Miklós a városi intellektuál, kétségekkel teli, lírai alkat. Hamlet, Oidipusz, Robespierre, III. Richárd, Alceste és Lucifer megformálója. Tűz és víz a két személyiség, de mindketten szenvedéllyel művelték hivatásukat.

A Bajor Gizi Színészmúzeumban március 1-jéig látható nagyszabású *Hősök tere* című

kiállítás mutatja be a két alkotó életművét. A tárlat anyagából *Két út, egy pálya* címmel kötet is készült. A szép kiállítású, gazdagon illusztrált album tematikusan veszi sorra a két színészi életének jelentős állomásait a pályakezdéstől, de magánéletükbe (a való életben eljátszott szerepeikbe) is bepillantást enged. (Az '50-es évek politikájához, az '56-os forradalomhoz való viszonyuk, és mindaz, ami abból következett, kevesebb hangsúlyt kap, így a kortörténeti szál vékonyabb.)

Huber Beáta, a kötet szerkesztője a két pályát egymásra rímelő korszakokra osztja. A rövid összefoglalók mellett a szerepképeket gazdag idézetgyűjtemény egészíti ki. Gábor Miklós egész életében írt, műveit kiadták, és ezekből találó részleteket olvashatunk, betekintve egy-egy alakítás esetében a vívódó alkatú művész műhelyébe. Bessenyei esetében interjúkra és kritikákra támaszkodhat többnyire az utókor. Kivétel a *Bánk bán*. Katona darabjának címszerepében harminc év alatt eltérő rendezésekben több mint ötszázszor lépett színpadra, és ennek tapasztalatáról hosszú tanulmányt írt. Fontos bizonyítéka ez annak, hogy a csupán ösztönösnek látszó szí-

nészi módszer mögött micsoda súlyos intellektuális kérdések rejtőztek. A kötet erénye, hogy a két művész filmográfiáját és színpadi szerepeinek a katalógusát is tartalmazza.

Felgyorsult világban élünk – hangzik a közhely, amit egy másikkal szokás megtoldani: a felejtés korát éljük. A kiállítás és a *Két út, egy pálya* kötet a felejtés elleni tett. Érdemes megállni egy pillanatra: elidőzni a kiállításon, kézbe venni ezt a szép, a színészi teljesítmények szempontjából forrásértékű könyvet.

– KI

Két út, egy pálya (szerkesztő Huber Beáta),
Petőfi Irodalmi Múzeum, 2019, 5890 Ft

Hősök tere – a kiállítás március 1-jéig látható
a Bajor Gizi Színészmúzeumban

Gábor Miklós - Hamlet

Kohut Magda – Desdemona; Bessenyei Ferenc – Othello

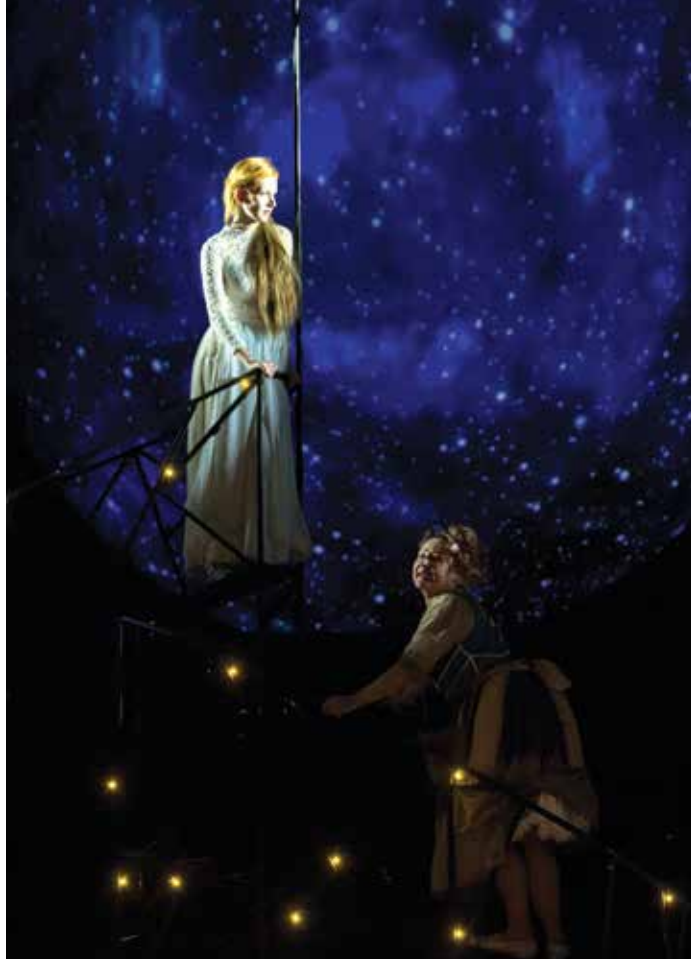
Történelmet írunk.

A Múlt-kor történelmi magazin aktuális számát keresse az újságárusoknál vagy fizessen elő kedvezményesen:

mult-kor.hu/elofizetes ◀◀

Már digitálisan is elérhető.

Csongor és Tünde

NÉGY ELŐADÁS ÉS KÍSÉRŐ PROGRAMOK – SZÍNHÁZI ÉLMÉNY KISDIÁKOKNAK

A Lázár Ervin Program kezdeményezés célja, hogy szociális helyzetű és lakóhelytől függetlenül minden általános iskolai diák (1–8. évfolyam) tanévenként egyszer térítésmentesen juthasson színházi élményhez. A Nemzeti a program keretében négy produkcióra – *Egri csillagok*, *János vitéz*, *Körhinta*, *Csongor és Tünde* – várja a fiatalokat és kísérőtanáraikat. A Nemzetiben az előadásokon túl színházbejárást is kérhetnek az iskolai csoportok, és a teátrum szakemberei részt vesznek a pedagógusok felkészítésében is.

A Lázár Ervin Programban való részvételhez az iskolákban működő Intézményi KRÉTA rendszerek Lázár Ervin Program moduljában lehet jelentkezni! További információk a Nemzeti Színház előadásairól és a kísérőprogramokról: Szabó Ágnes – agnes.szabo@nemzetisinhaz.hu

Egri csillagok
János vitéz

Körhinta

HOBO-ESTEK

feb. 5., 17.

Önéletrajz és költészet

Hobo egyik példaképe József Attila, akinek verseit évtizedek óta mondja. Már jóval túl a 400. előadáson is friss és aktuális a Tudod, hogy nincs bocsánat című önálló est. A Halj meg és nagy leszel előadásában Hobo rejtőzködve, mégis őszintén mesél életéről – prózában és dalokon keresztül.

mikor? hol?

Halj meg és nagy leszel

február 5. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

Tudod, hogy nincs bocsánat

február 17. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

FABÓK MANCSI

feb. 8.

| fotó: Németh Márk Botond

A fekete kakas

Mikszáth Kálmán egyik legművészebb alkotása A fekete kakas. A „nagy palóc mesemondó” utánozhatatlan humorával tárja elénk Kupolyi történetét: hogyan jár, aki a templomban hirdetett erkölcsi értékrend szerint képes élni és cselekedni. Hogyan tör felszínre a mélyben sűrűsödő „szeretet-erő”? Fabók Mancsi egyszemélyes bábjátékának ősbemutatója felnőtteknek és serdülőknek szól.

mikor? hol?

február 8. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

CSEHOV HÁROMSZOR

feb. 16.

Egyfelvonásos komédiák

A Medvében Szűcs Nelli az „éhező”, fiatal özvegy aki „leteríti a medvét”. Varga József súlyos medvéje mellett Trill Zsolt vén lakája bölcs bohóc. A dohányzás ártalmasságáról című monológ Trill Zsolt színházművészeti magasiskolája. A Leánykérésben Kacsur Andrea egy sürgősen kiházasítandó csúnyácska vénlányból hisztérikus bögő-masinává torzuló leány, a menekülő kérés szerepében Tóth László, az apáében Trill Zsolt brillírozik.

mikor? hol?

február 16. – 15 óra • Kaszás Attila Terem

Olvasson színházat!

www.nemzetiszhaz.hu/magazin

REJTŐ-EST

feb. 17.

Szájon lőtt tigris

„Rejtő Jenő-s, sanzonos, kalandos, légiós, fordultatos, tizennégy karátos est, zenéssel és minden bizonnyal! Eldöntöttem, hogy ez a pesti nagy-dumás srác nekem örökre a barátom. És nem csupán lehetőségem, de kötelességem is szólani a barátomról, akivel sohasem találkoztam, mégis jól ismerem” – várja Önöket: Olt Tamás.

mikor? hol?

február 17. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

SZARVAS JÓZSEF ESTJE

feb. 25.

Pustol a hó

A hatvanéves Szarvas József egy pillanatra megáll, visszanéz, hogy találkozzon önmagával: a tanyasi kisfiúval, a debreceni henteslegény-nyel és segédszínésszel, a Vígszínház, Kaposvár, a Nemzeti színészével és a viszáki Tündérvár gazdájával... Előadás a Könnyű neked, Szarvas Józsi... című életregény alapján.

mikor? hol?

február 25. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

SZÜCS NELLI ESTJE

feb. 28.

Fedák Sári

Ismernünk kell színjátszásunk nagyjait. És Fedák egyike volt a legnagyobbaknak. Ő volt „A” primadonna. Sztár Pesttől New Yorkig. Molnár Ferencsel rövid és viharos házasságban élt. Koholt vádak miatt 1945 után mellőzték – színpadra többé nem léphetett. Megjárta a csúcso-kat és a poklokat. Méltán ünnepelték, és méltatlanul félreállították.

mikor? hol?

február 28. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

RÁHANGOLÓ ÉS KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

mikor? hol?

RÁHANGOLÓ az előadások előtt

február 15. – **Tartuffe** (18 órától)

február 23. – **Rocco és fivérei** (17 órától)

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ az előadások után

február 10. – **A sűgő**

február 26. – **Meggyeskert**

Nemzeti Színház (a pontos helyszínről érdeklődjön a színházban)

NEMZETI

A magazin megtalálható országszerte a Lira könyv- és könyvtárházakban és boltjaiban.

PIM – ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET

PROGRAMOK A BAJOR GIZI MÚZEUMBAN

(1124 Budapest, Stromfeld Aurél u. 16.)

SZÁZ ÉVE SZÜLETETT BESSENYEI FERENC ÉS GÁBOR MIKLÓS

Nyitva: szerdtől vasárnapig **14 és 18 óra között** | belépő: 1200 Ft, diák és nyugdíjas 600 Ft

KARÁDY KATALIN-EMLEKNAP

11 óra Az OSzMI gyűjteményében található **Karády-relikviák bemutatása** // **12 óra** Gyűjtők és Karády-rajongók találkozója // **15 óra** **Teadelután Karádyval** – Bemutatkozik a debreceni Karády Katalin Kedvelők Klubja, fellép: Soós Judit // **17 óra** **Szemtanúk Karády Katalin New York-i életéből.** Vendég: Kristály János és Palotás János // **19 óra** **Filmvetítés** Kurutz Márton filmtörténész vezetésével: **Valahol Oroszországban** (1942) | **Tábori levelezőlap** (1942) | **Hangod elkísér** (1944) | **Betlehemi királyok** (1947)

február 8. – **11 és 21 óra között** | belépő: 1000 Ft (Hegyvidék-kártyával: 500 Ft)

KÖNYVBEMUTATÓ

Fényből a sötétbe – Az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület évtizedei 1909–1950 című kötetének bemutatója. **Harsányi László** szerzővel **Gajdó Tamás** beszélget, közreműködik **Tóth Ildikó** és **Márton András** színművész

február 20. – **16 óra** | a belépés ingyenes!

BŐRÖNDMESÉK

Interaktív mesés tárgyjáték La Fontaine „A molnár, a fia és a szamár” meséje alapján. Közreműködik: **Elek Ányos**

február 21. – **15 óra** | belépő: 500 Ft

CSALÁDI NAP

Farsangi készülődés maszkkészítés, jelmezes öltözködés fotózással

február 22. – **15 óra** | belépő: 600 Ft

„SZÍNÉSZTÁRSALGÓ” – IGLÓDI ISTVÁNRA EMLÉKEZÜNK

Beszélgetés vetítéssel, vendég: **Fábi Zsuzsa**, a rendező özvegye, **Kubik Anna** színművész, valamint a rendező egykori tanítványai

február 25. – **15 óra** | belépő: 500 Ft (Hegyvidék-kártyával: 250 Ft)

VILLASÉTA – BAJOR GIZI EGYKORI OTTHONÁBAN

február 27. – **18 óra** | belépő: 2000 Ft | regisztráció: szebenyi.agnes@oszmi.hu

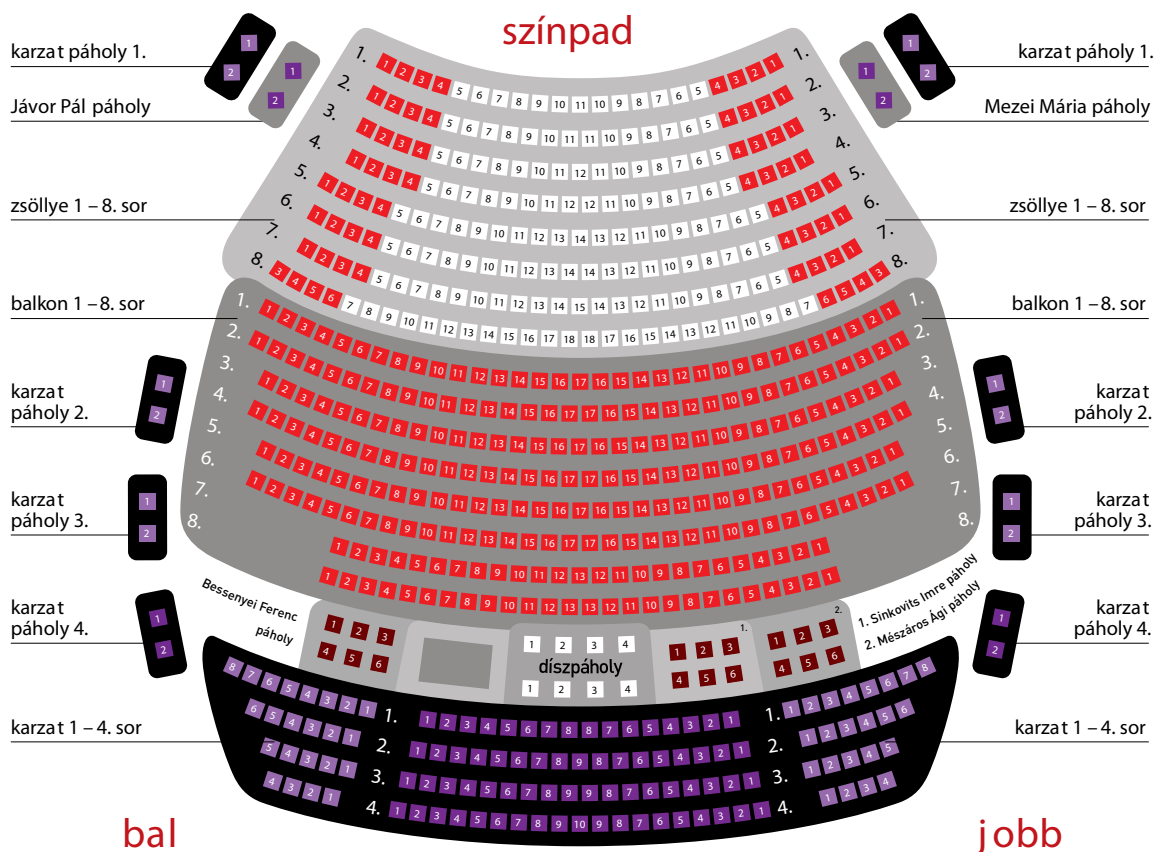
SZABADEGYETEM

„Az előadás helye a kortárs színházi gyakorlatban” címmel tart Csizmadia Imola (a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem Doktor Iskola doktorandusza) ismertetést előadást a Székely György Színház tudomány Szabadegyetem keretében.

február 28. – **16 óra** | a belépés díjtalan!

további információ: www.oszmi.hu

JEGYEK, KEDVEZMÉNYEK

Nagyszínpad jegy

1. Árkategória

2. Árkategória

3. Árkategória

4. Árkategória

JEGYÁRAK:

1. kategória **3800 Ft**

2. kategória **3000 Ft**

3. kategória **2100 Ft**

4. kategória **1800 Ft**

Stúdiószínpadok (Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon): **3000 Ft**

ÖT NAP ELŐNY! Aki bérletvásárláskor megadja az e-mail címét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ,** hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

Hétköznap 10–18 óra között (ebédidő: 13–13.20), hétvégén 14–18 óra között, illetve az előadások kezdetéig. Ha nincs előadás, vasárnap zárva.

Andrássy úti jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.
telefon: (+36 1) 373 0963; 373 0964; 373 0996; 354 1777

Nyitvatartás:

Hétköznapokon 10 és 18 óra között.

Jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

PEDAGÓGUSOKNAK, DIÁKOKNAK!

A csoportos diákjegynél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákbérletet. (Vásárláskor a kedvezményre jogosító igazolványt be kell mutatni.)

A NEMZETI A DIÁKOKÉRT program ingyenes előadásairól információ a jegy@nemzetisinhaz.hu címen és a jegyirodában kapható.

LAST MINUTE DIÁKJEGY – 500 FT

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül érvényes diákigazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával. A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft. Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

VÁLTSON BÉRLETET A 2019/20-AS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül!

Ön választhatja ki az előadást, a helyszínt, a helyet és az időpontot is!

Szabadbérleteinkben nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásokat tetszése szerint választhat.

Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál átlagosan 25%-kal olcsóbban vásárolhatja meg.

SZABADBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

JÁSZAI MARI bérlet, 4 előadásra **8 900 Ft**

FEDÁK SÁRI bérlet, 3 előadásra **6 900 Ft**

DIÁKBÉRLETEK

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi és stúdiósínpados előadásra érvényesek

BUBIK ISTVÁN diákbérlet, 4 előadásra **6 000 Ft**

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet, 3 előadásra **4 500 Ft**

Választható előadások listája

NAGYSZÍNPAD:

ROCCO ÉS FIVÉREI – A Rocco és fivérei című film forgatókönyve alapján • Molière: **TARTUFFE** • William Shakespeare: **A VIHAR** • **TIZENHÁROM ALMAFA** – Trianoni utótörténet Wass Albert szövegei, valamint korabeli dokumentumszövegek alapján • Madách Imre: **AZ EMBER TRAGÉDIÁJA** • Anton Csehov: **MEGGYESKERT** • Gárdonyi Géza – Zalán Tibor: **EGRI CSILLAGOK** • **CSÍKSOMLYÓI PASSIÓ** • Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE** • Szarka Tamás: **ÉDEN FÖLDÖN** • **FEKETE ÉG** – Molnár Ferenc: **A FEHÉR FELHŐ** • **ISTEN OSTORA** – Bánffy Miklós A nagyúr című műve alapján • Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ** • Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádaszy László – Zs. Vincze Zsuzsa: **KÖRHINTA** • William Shakespeare: **SZENTIVÁNÉJI ÁLOM** • Szilágyi Andor: **TÓTH ILONKA** • Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

STÚDIÓSÍNPADOK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nézőtér a Nagyszínpadon)

Euripidész: **MÉDEIA** • Örkény István: **MACSKAJÁTÉK** • Szilágyi Andor: **LEÁNDER ÉS LENSZIROM** • Berettyán Nándor: **A SÚGÓ** • Gabriel García Marquez: **EGY ELŐRE BEJELENTETT GYLKOSSÁG KRÓNIKÁJA** • Székely János: **CALIGULA HELYTARTÓJA** • Robert Bolt: **EGY EMBER AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁGNAK** • Arthur Miller: **AZ ÜGYNÖK HALÁLA** • Katona József: **BÁNK BÁN** • Ivan Viripajev: **ÁLOMGYÁR** • Szergej Medvedyev: **FODRÁSZNŐ** • Carlo Goldoni: **HÁZASSÁG PALERMÓBAN** • Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénárd Ödön: **MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL** • Földes László Hobo: **HÉ, MAGYAR JOE!** • William Shakespeare: **OTHELLO** • Ivan Viripajev: **RÉSZEGEK** • Anton Csehov: **HÁROM NŐVÉR** • Örkény István: **TÓTÉK** • Szigligeti Ede: **LILIOMFI** • Döbrentei Sarolta: **SÁRA ASSZONY** • Georg Büchner: **WOYZECK** • Long – Singer – Borgeson: **SÖR** (Shakespeare Összes Rövidítve), angolul • Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA** • Weöres Sándor: **PSYCHÉ** • Földes László Hobo: **A GULAG VIRÁGAI** • Bertolt Brecht: **GALILEI ÉLETE** • Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL** • Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** • Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** • **FEDÁK SÁRI** • Szarvas József – Bérczes László: **PUSTOL A HÓ** • Rejtő Jenő: **SZÁJON LÖTT TIGRIS** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

» A bérletek a stúdiósínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a premierekre és egyes vendégelőadásokra.

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek, és legkésőbb 2020. április 30-ig válthatók be.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le jegyeiket az Andrássy úti jegyirodában vagy a Nemzeti Színház pénztárában. A bérletes jegyek online is kiválthatók.

» Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

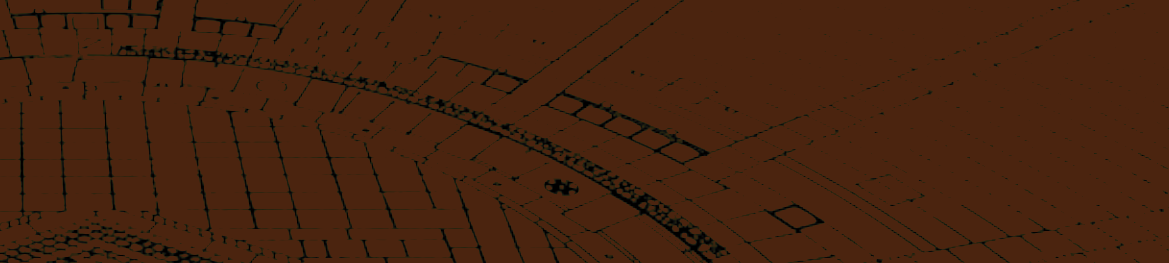
HAVI MŰSOR

FEBRUÁR

Nagyszínpad	1	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	1	Szo	19:30
Nagyszínpad	2	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	2	V	19:00
Kaszás Attila Terem	2	V	15:00
Nagyszínpad	3	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	3	H	15:00
Kaszás Attila Terem	3	H	19:30
Nagyszínpad	4	K	19:00
Nagyszínpad	5	Sze	15:00
Gobbi Hilda Színpad	5	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	5	Sze	19:30
Nagyszínpad	6	Cs	11:00
Nagyszínpad	6	Cs	15:00
Nagyszínpad	7	P	18:00
Gobbi Hilda Színpad	7	P	19:00
Nagyszínpad	8	Szo	11:00
Nagyszínpad	8	Szo	18:00
Kaszás Attila Terem	8	Szo	19:30
Nagyszínpad	9	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	9	V	19:00
Kaszás Attila Terem	10	H	19:30
Nagyszínpad	11	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	11	K	19:00
Kaszás Attila Terem	11	K	19:30
Nagyszínpad	12	Sze	15:00
Kaszás Attila Terem	12	Sze	19:30
Nagyszínpad	13	Cs	18:00
Nagyszínpad	14	P	15:00
Kaszás Attila Terem	14	P	19:30
Nagyszínpad	15	Szo	19:00

A vihar I William Shakespeare
Sára asszony I Döbrentei Sarolta
A vihar I William Shakespeare
Macskajáték I Örkény István
Sára asszony I Döbrentei Sarolta
Körhinta I Sarkadi Imre – Fábri Zoltán – Nádasy László – Zs. Vincze Zsuzsanna
Macskajáték I Örkény István
A sűgő I Berettyán Nándor
Szentivánéji álom I William Shakespeare
János vitéz I Petőfi Sándor
Macskajáték I Örkény István
Halj meg és nagy leszél I Földes László Hobo
János vitéz I Petőfi Sándor
János vitéz I Petőfi Sándor
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
Fodrásznő I Szergej Medvegyev
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
A fekete kakas I Mikszáth Kámán A Fabók Mancsi Bábszínház vendéglőadása
Tóth Ilonka I Szilágyi Andor
Részegek I Ivan Viripajev
A sűgő I Berettyán Nándor utána közönségtalálkozó
Vitéz lélek I Tamási Áron
Hé, Magyar Joe! I Földes László Hobo
Woyzeck I Georg Büchner
Csíkсомlyói passió
Galilei élete I Bertolt Brecht
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
Egri csillagok I Gárdonyi Géza
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company angolul
Tartuffe I Molière ráhangoló 18 órától

Kísérőrendezvényeinkről a 52–53. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Gobbi Hilda Színpad	15	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	15	Szo	15:00
Kaszás Attila Terem	15	Szo	19:30
Nagyszínpad	16	V	19:00
Kaszás Attila Terem	16	V	15:00
Nagyszínpad	17	H	15:00
Gobbi Hilda Színpad	17	H	19:00
Bajor Gizi Szalon	17	H	19:30
Nagyszínpad	18	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	18	K	19:30
Nagyszínpad	19	Sze	15:00
Nagyszínpad	20	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	20	Cs	19:00
Nagyszínpad	21	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	21	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	22	Szo	19:00
Nagyszínpad	23	V	18:00
Gobbi Hilda Színpad	23	V	19:00
Nagyszínpad	24	H	15:00
Kaszás Attila Terem	24	H	19:30
Nagyszínpad	25	K	11:00
Nagyszínpad	25	K	15:00
Bajor Gizi Szalon	25	K	19:30
Nagyszínpad	26	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	26	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	27	Cs	19:30
Bajor Gizi Szalon	28	P	19:30
Gobbi Hilda Színpad	29	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	29	Szo	15:00

Hobo 75 – „Szégyen és gyalázat”	I	Hobo születésnap kamarakoncertje
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve)	I	Madhouse Theatre Company angolul
SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve)	I	Madhouse Theatre Company angolul
Az ember tragédiája	I	Madách Imre
Egyfelvonásos komédiák	I	Anton Csehov
Az ember tragédiája	I	Madách Imre
Caligula helytartója	I	Székely János
Szájon lőtt tigris – Rejtő Jenő-est	I	Olt Tamás önálló estje
Csongor és Tünde	I	Vörösmarty Mihály
Isten bolondja	I	Berecz András ének- és mesemondó estje
Csongor és Tünde	I	Vörösmarty Mihály
Álomgyár	I	Ivan Viripajev
Házasság Palermóban	I	Carlo Goldoni
Tóték	I	Örkény István
Házasság Palermóban	I	Carlo Goldoni
Médeia	I	Euripidész
Rocco és fivérei	I	Luchino Visconti Rocco és fivérei című filmjének forgatókönyve alapján ráhangoló 17 órától
Médeia	I	Euripidész
János vitéz	I	Petőfi Sándor
A sűgő	I	Berettyán Nándor
János vitéz	I	Petőfi Sándor
János vitéz	I	Petőfi Sándor
Pustol a hó – Szarvas József önálló estje	I	Szarvas József – Bérczes László
Meggyeskert	I	Anton Csehov utána közönségtalálkozó
Egy ember az örökkévalóságnak	I	Robert Bolt
Tudod, hogy nincs bocsánat	I	Földes László Hobo
Fedák Sári	I	Szűcs Nelli önálló estje
Warrenné mestersége	I	G. B. Shaw az egri Gárdonyi Színház vendégelőadása
János vitéz	I	Petőfi Sándor az ART-RAVALÓ produkció vendégjátéka

A Tudod, hogy nincs bocsánat, az Egri csillagok 12; Az ember tragédiája, a Fodrásznő, a Tóth Ilonka 14; a Rocco és fivérei, a Tartuffe, a Rézsegek, a Woyzeck, az Álomgyár, a Szentivánéji álom 16 éven felülieknek ajánlott!

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –
2020. január, VIII. évfolyam, 1. szám

FÓKUSZBAN: GENIUS LOCI ÉS/VAGY VILÁGBESZÉD

Idei első lapszámunk horizontja térben és időben is igen tágas. Az ókori görögség szellemi örökségéről két írást közlünk: a klasszika-filológus Olga Frejdenberg tanulmányát és Végh Attila esszéjét, aki az otthonosság és az idegenség ma is aktuális kérdéskörét járja körül. Pászt Patrícia összeállítása az idei MITEM-en bemutatkozó Gardzienice színházi műhelyét mutatja be, mely Kelet-Lengyelország elzárt vidéki helyszínén működve az ókori görög színházi hagyomány világszerte ismert megújítója. A Shakespeare-kutató Szőnyi György a Nemzeti Színház idei bemutatójának apropóján Shakespeare sokat vitatott drámáját, *A vihart* elemzi; a „romlott” városi civilizáció és a „romlatlan” Sziget emblematisztikus helyszínének kettőssége, a törékeny álmvilág és a kőkemény realitás kontrasztja felől közelíti meg a művet, mely álláspontja szerint két, merőben eltérő olvasatot tesz lehetővé. Janovics Jenőnek, a kolozsvári Hunyadi téri színház legendás igazgatójának írása egy nemrég újra felfedezett sikertörténetről számol be: a helyi színészek közreműködésével 1913-ban készült első film, a *Sárga csikó* „hamisítatlanul magyar” szellemiségének köszönhetően vált ismertté az európai filmgyártás hőskorában.

„... az idegenség korabeli megértését különböző elvárások, előzetes koncepciók, szándékok és célok irányítják, de azt mégsem érezni, hogy a mindezek credőjeként előálló kép elfogultabb, »piszkosabb« lett volna azoknál az idegen-képzetelnél, amelyek a mai nyugati demokráciák népeiben élnek. Mintha a régi görögök elfogulatlanabban tekintettek volna az idegenre, ám amikor az veszélyeztette a hazát, könyörtelenül leszámoltak vele. Ma az európai »fejlett demokráciákban« az idegenek megítélése kevésbé távolságtartó, számos előítéllettel terhelt, ám amikor az idegen fenyegetővé válik, ezek a rendszerek képtelenek a védekezésre.” (Végh Attila)

„*A vihar* mélyrétegeit a politika és a hatalmai harc kőkemény és kegyetlen világa alkotja. [...] Erre a reálpolitikai rétegre épül rá a Shakespeare kései darabjaira jellemző románc apparátusa. A generációváltás édesbús folyamata, az ártatlan fiatalok reményt keltő felemelkedése; az általános megbocsájtás és kiengesztelődés rítusa; a természetfeletti elemek burjánzása; az alig hihető, túl optimista végkifejlet. – Jó herceg lesz Prospero immár Milánóban? Ellenségei mind beletörődnek a visszarendeződésbe és lemondanak hatalmukról? A fiatalok tényleg olyan sikeresek és tökéletesek lesznek? [...] A darabbeli Sziget nemcsak a kolonializmus helyszíne, hanem egy mágikus tér is. [...] És végsősoron rendezői/nézői választás lesz, hogy az álmvilágot vagy a keserű valóságot akarjuk-e meglátni.” (Szőnyi György)

A tartalomból

Valère Novarina beköszöntője • A narráció eredete – Olga Frejdenberg tanulmánya • „A Gardzienice egy teljesen más világot képviselő kuriózum” – Pászt Patrícia összeállítása • Włodzimierz Staniewski jegyzetei a Menyegző rendezői koncepciójáról • A hatalom ikonográfiája és az ikonográfia hatalma – Szőnyi György tanulmánya A viharról • Az idegen megértése – Végh Attila esszéje • Borásos Szilárdot a cseh bábos iskoláról Szász Zsolt kérdezi • Onodi Daniela a magyarországi szlovák színházas múltjáról és jelenéről • „Senki se mer egyedül élni” – Regős János beszámolója Formanek Csaba együttesének tyumenyi sikeréről

„Az út Lublinból Gardzienice településig mindössze negyven percig tart, de valójában ez egy időutazás. A környékbeli falvak pontosan úgy néznek ki, mint ahogy azt a II. világháború előtt a kelet-európai zsidó szerzők műveikben leírták. A színháznak otthont adó kastély-együttes bejárata előtt romokat látunk – egy korábbi szeszfőzde maradványait. [...] A színészek a főépület bejáratához invitálják a vendégeket. A színház igazgatója és egyben rendezője, Włodzimierz Staniewski, valamint a [...] teljes társulat itt köszönti az Európa különböző részeiből érkező vendégeket. Amint leszáll az est, és elkezdődik a kétnapos »Színházi Maraton« első előadása, [...] egy új világban találja magát a látogató – egy kimerítő és érzéki görög ünnepen, amelyet [...] egy 2500 évvel ezelőtt létező kultúrából vettek át, de lengyelül celebrálnak.” (Pászt Patrícia)

Tájékoztatás a Szcenárium lapszámokhoz való

hozzájutásról:

+36 1 476 68 76

a Szcenárium a neten:

www.nemzetisinhaz.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

EIFFEL ART STUDIOS

EIFFEL

MŰHELYHÁZ

Gyöngyösi Levente

A Mester és Margarita

SZÍNPADI ŐSBEMUTATÓ

OPERA-MUSICAL KÉT FELVONÁSBAN, MAGYAR NYELVEN, MAGYAR ÉS ANGOL FELIRATTAL

EREDETI MŰ MIHAIL BULGAKOV

BOGNÁR RÓBERT és SCHLANGER ANDRÁS FORGATÓKÖNYVE ALAPJÁN A LIBRETTÓT ÍRTA VÁRADY SZABOLCS RENDEZŐ SZENTE VAJK

LÁTVÁNYTERVEZŐ KENTAUR VILÁGÍTÁSTERVEZŐ MADARÁSZ „MADÁR” JÁNOS KOREOGRÁFUS TURI LAJOS PÉTER

KARMESTER HOLLERUNG GÁBOR

BEMUTATÓ: 2020. FEBRUÁR 7., EIFFEL MŰHELYHÁZ – BÁNFFY-TEREM

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

OPERA.HU | FACEBOOK.COM/OPERAHAZ

A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu

Jelenet a Macskajáték című előadásból – Udvaros Dorottya, Bánsági Ildikó | fotó: Eöri Szabó Zsolt

FEBRUÁRI ELŐADÁSOK: Shakespeare: **A vihar** I Döbrentei: **Sára asszony** I Örkény: **Macskajáték** I
Sarkadi–Fábri–Nádasy–Zs. Vincze: **Körhinta** I Berettyán: **A ságó** I Shakespeare: **Szentivánéji álom** I Petőfi: **János vitéz** I
Hobo: **Halj meg és nagy leszel!** I Gárdonyi: **Egri csillagok** I Medvegyev: **Fodrásznő** I Szilágyi: **Tóth Ilonka** I
Viripajev: **Részegek** I Tamási: **Vitéz lélek** I Hobo: **Hé, Magyar Joe!** I Büchner: **Woyzeck** I
Csíksomlyói passió I Brecht: **Galilei élete** I Long–Singer–Borgeson: **Shakespeare összes rövidítve (SÖR)** I
Molière: **Tartuffe** I Madách: **Az ember tragédiája** I Csehov: **Egyfelvonásos komédiák** I
Székely: **Caligula helytartója** I Olt Tamás önálló estje: **Szájon lőtt tigris** I Vörösmarty: **Csongor és Tünde** I
Berecz András önálló estje: **Isten bolondja** I Viripajev: **Álomgyár** I Goldoni: **Házasság Palermóban** I
Örkény: **Tóték** I Euripidész: **Médeia** I Visconti Rocco és fivérei című filmjének forgatókönyve alapján: **Rocco és fivérei** I
Szarvas József önálló estje: **Pustol a hó** I Csehov: **Meggyeskert** I Bolt: **Egy ember az örökkévalóságnak** I
Hobo: **Tudod, hogy nincs bocsánat** I Szűcs Nelli önálló estje: **Fedák Sári**